

61977

Moje vojne obveze, dužnosti i prava.

Priručnik i savjetnik u svim pitanjima vojne naravi.

Po Zakonu o ustrojstvu vojske i mornarice od 1923.
god. i inim vojnim zakonima, propisima i pravilima

SASTAVIO

RUDOLF LUKANC

GENERALŠTABNI POTPUKOVNIK U P.

Sva prava, naročito ono prevođa, pridržana.

U vlastitoj nakladi pisca.

Sarajevo, u oktobru 1923.

1923.

ŠTAMPARSKI ZAVOD D. D., SARAJEVO.

Moje vojne obveze, dužnosti i prava.

Priručnik i savjetnik u svim pitanjima vojne naravi.

Po Zakonu o ustrojstvu vojske i mornarice od 1923. god. i inim vojnim zakonima, propisima i pravilima

Vrlo važna napomena.

Kad je već ova knjižica bila odštampana, objavljen je novi zakon o taksama, koji stupa u krijepost 15. novembra 1923. Prema tome napomena 53 na strani 53 više ne važi, nego važi ovo:

Taksirati treba:

- molbu, podnešenu ma kojoj vlasti sa D. 5.—
- žalbu, protiv koje odluke vlasti sa D. 20.—
- svaki prilog molbi ili žalbi:
 - ako nije već biljegovan sa D. 2.— ili više sa D. 2.—
 - ako je pak biljegovan, ali sa manje od D. 2.—
 - s razlikom do D. 2.—

Svakoj molbi, žalbi, kojom se traži pismeno **riješenje** iste, treba istoj priključiti neponišten biljeg . . . od D. 20.—

Svako **uvjerenje** — **svjedodžba**, koje se prilaže molbi ili žalbi (izuzev školskih, izvoda iz knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih) priznaje se samo, ako je biljegovano sa Din. 10.— ako je izdato prije 15. novembra, odn. sa Din. 20.— ako je ispostavljeno poslije tog dana.

Oslobodeni su od takse (kao do sada) molbe za izmjenu roka, podnešene na teritoriji ranije Austro-Ugarske, te Bosne i Hercegovine.

(Prema tome treba ispraviti i podatke o taksenim markama u svim priložima.)

Moje vojne obveze, dužnosti i prava.

Priručnik i savjetnik u svim pitanjima vojne naravi.

Po Zakonu o ustrojstvu vojske i mornarice od 1923. god. i inim
vojnim zakonima, propisima i pravilima

SASTAVIO

RUDOLF LUKANC

GENERALŠTABNI POTPUKOVNIK U P.

Sva prava, naročito ono prevoda, pridržana.

U vlastitoj nakladi pisca.

Sarajevo, u oktobru 1923.

1923.

ŠTAMPARSKI ZAVOD D. D., SARAJEVO.

61977

030046018

SADRŽAJ.

P R V I D I O.

PRVI ODSJEK.

Obveze pojedinca. Opšte odredbe.

1. Tko podleži vojnoj obvezi, predviđenoj za pojedinca?
2. U čemu sastoji vojna obveza za pojedinca?
3. Trajanje obveze ličnog služenja u vojsci i mornarici.
4. Obveza plaćanja vojnice.
5. Posljedice izbjegavanja lične službe u vojsci i mornarici.
6. Naročiti uvjeti, da se može dobiti državna i slična ukazna služba, odn. odobrenje vlasti za samostalan rad i obrt.
7. Putovanja u i van zemlje.
8. Istup iz vojne obveze.
9. Dužnosti roditelja (starješina zadruga) i vlasti u svrhu sprječavanja uklanjanja od vojne službe.

DRUGI ODSJEK.

Obveze pojedinca. Kadrovska služba.

10. Tko je dužan služiti kadar?
11. Gdje i kada se odluči, ima li tko lično služiti kadar?
12. Koliko vremena traje obvezna služba u kadru — rok.
13. Gdje i kada se određuje rok?
14. Skraćeni rok (obični, dački, prvenački).
15. Oslobodenje od kadrovske službe.
16. Kada i pod kojim uvjetima može se izmijeniti prvobitno određeni rok?
17. Kome se podnaša molba za izmijenu roka?
18. Kada treba nastupiti kadrovsku službu?
19. Način odsluženja roka. Vrijeme, koje se računa u rok.
20. Odlaganje i raniji nastup kadrovske službe.

TREĆI ODSJEK.

Obveze pojedinca. Služenje kao obveznik.

21. Tko je dužan služiti kao obveznik operativ. ili rezervne vojske?
22. Kako dugo traje obveza ličnog služenja?
23. Iz čega se sastoji lična služba obveznika?
24. Smotre i vojne vježbe u redovnim prilikama.
25. Vojne vježbe u vanrednim prilikama.
26. Tko određuje vojne vježbe i kako se saopštava poziv na iste?
27. O upućivanju na vojne vježbe i povratku sa istih.
28. O oslobodenju od vojnih vježbi i odlaganju istih.
29. Što daje država obvezniku, pozvanom na vježbu i što on treba da sa sobom ponese?
30. Što daje država rezervnom oficiru, pozvanom na vježbu i što on treba da sa sobom ponese?

31. Odgovornost za dobivenu spremu.
32. O dužnosti prijavljivanja radi vođenja evidencije.
33. O mobilizaciji.
34. Lična služba u vojsci za vrijeme mobilizacije i rata.
35. Tko se određuje za komordžiju?
36. Tko se raspoređuje za službu rukovaoca motornih i drugih prevoznih i prenosnih sredstava?
37. Vojne vježbe komordžije i rukovalaca.

ČETVRTI ODSJEK.

Vojne obveze imovne i materijalne narave.

38. Koje imovne obveze imaju državljani u pogledu na vojsku?
39. Gdje i kada se odlučuje, koje obveze kome pripadaju?
40. Tko je dužan držati i davati jahaćeg konja sa priborom?
41. Koje obveze imaju ostali vlasnici i davaoci stoke i t. d.?
42. Koja prava imaju davaoci stoke, komore i ostalih sredstava?
43. Remontski-komorski fond i prirez za taj fond.
44. Tko je oslobođen od plaćanja prireza za remontski-komorski fond?

PETI ODSJEK.

Rekrutovanje.

45. Važnost i značaj rekrutovanja, i kada se ovo vrši.
46. Kako saznaje mladić da treba predstati rekrutnoj komisiji. Rekrutni spiskovi. Saradnja žiteljstva.
47. Tko treba predstati rekrutnoj komisiji?
48. Što se smatra valjanim i zakonskim dokazom?
49. Rad prilikom rekrutovanja.
50. Svršetak rada rekrutne komisije. Žalbe protiv njene odluke.

D R U G I D I O.

Dobrovoljno služenje u vojsci i mornarici.

ŠESTI ODSJEK.

Vojne i pomorske stručne škole.

51. Svrha vojnih i pomorskih stručnih škola.
52. Opšte odredbe.
53. Niža škola vojne akademije.
54. Pomorska vojna akademija.
55. Podoficirske škole u vojsci.
56. Podoficirska škola ratne mornarice.
57. Strojarska i električarska škola ratne mornarice.
58. Vojno-sanitetska škola.
59. Vojno-veterinarska škola.
60. Vojno-potkivačka škola.
61. Vojno-muzička škola.
62. Vojno-zanatlijska škola.

SEDMI ODSJEK.

Podoficirska služba.

63. Kakvih vrsta podoficira ima u vojsci i mornarici?
64. Kakove prednosti daje podoficirska služba?
65. Koje obveze ima podoficir?
66. Kako se postane podoficirom? Unapređenje podoficira.
67. Koje ukazne ili neukazne službe može podoficir dobiti?
68. Lična i porodična penzija podoficira.
69. Može li podoficir istupiti iz vojske ili biti otpušten?
70. Uloga rezervnog podoficira, i opšte odredbe.
71. Prelaz rezervnog podoficira u aktivu.

OSMI ODSJEK.

Oficirska služba.

72. Oficirski činovi u vojsci i mornarici.
73. Koje prednosti daje zvanje oficira?
74. Koje dužnosti i obveze ima oficir?
75. Kako se postane oficirirom?
76. Opšte odredbe o rezervnom oficiru.
77. Tko može postati rezervnim oficirirom?
78. Kad se može nekoga razrešiti zvanja rezervnog oficira?
79. Put i način da se dobije čin rezervnog oficira?

DEVETI ODSJEK.

Osoblje građanskog reda u vojsci i mornarici.

80. Opšte odredbe.
81. Vojni činovnici: kapelnici, sveštenici i t. d.
82. Državni majstori, službenjci i zvaničnici.

DESETI ODSJEK.

Žandarmerija i granična trupa.

83. Opšte odredbe.
84. Žandarmerija.
85. Granična trupa.

Prilozi 1 do 16.

PRVI DIO.

ZAKONSKE VOJNE OBVEZE, DUŽNOSTI I PRAVA.

Vojnih obveza, koje »Zakon o Ustrojstvu Vojske i Mornarice« nameće svim državljanima naše kraljevine (bez obzira na starost i spol) razlikujemo u glavnom dvije vrsti i to:

1. Obveza **ličnog služenja** u vojsci ili mornarici, odnosno **plaćanja vojnice** sa strane onoga, koji ili ne može, ili ne smije ili ne će da udovolji svojoj zakonskoj obvezi ličnog služenja. Ova obveza tiče se u glavnom **pojedince**, a samo posredno i izuzetno neposredno porodice i zadruge dotičnoga.

2. Obveza **materijalne prirode** — davanje stoke, prenosnih i prevoznih sredstava i plaćanja prireza — kojoj podleže sva lica, društva i imanja u cijeloj zemlji, koja plaćaju porez.

Obveze pojedinca raspravljene su u prvom, drugom i trećem odsjeku ove knjižice, a **materijalne obveze** u četvrtom. Peti odsjek pak opisuje **rekrutovanje**, najvažniji posao vojne uprave, na kojemu se odlučuju obveze pojedinca i time često sudbina njegove porodice i zadruge, odn. njihove obveze za dugi niz godina.

1. **Napomena:** Sve, što je u ovom dijelu iznešeno kao važeće za vojsku (t. j. za onaj dio cjelokupne oružane vojne sile, koji vrši službu na kopnu i u vazduhu — zraku) **važi u potpunom obsegu i za mornaricu**. Ako bi pak ma gdje za mornaricu važilo nešto drugo nego za vojsku, to je na odnosnom mjestu naročito naglašeno.

2. **Napomena:** Prema prelaznim naredenjima novog zakona o ustrojstvu Vojske i mornarice počima obveza služenja kadra po odredbama novog zakona 1. januara 1924. god. Za sve rekrute pak, koji su upućeni na odsluženje svog obveznog roka još prije tog dana, važe i dalje odredbe dosadašnjeg zakona u pogledu odsluženja kadrovskog roka. Izuzeti su jedino đaci, za koje već sada važe odredbe novog zakona i u pogledu služenja kadra.

(Prema tome određivaće se svim već rekrutovanim, koji do sada nisu nastupili kadrovsku službu, rok službe na novo i to po odredbama, koje su raspravljane u ovoj knjižici, jer im je bio prilikom rekrutovanja rok službe određen još po starom zakonu.)

PRVI ODSJEK.

OBVEZA POJEDINCA, TE NJEGOVE PORODICE I ZADRUGE. OPŠTE ODREDBE.

1. Tko podleži vojnoj obvezi, predviđenoj zakonom za pojedinca?

Svaki muški državljanin naše kraljevine¹⁾, gdje god se nalazio ili stalno živio (u zemlji ili u inozemstvu) **podleži** vojnoj obvezi, zakonom predviđenoj za pojedinca, **dužan je** ovu zakonsku obvezu ispuniti, **ali pravo**, da joj udovolji ličnim služenjem, ima samo onaj, koji potpuno posjeduje građanske časti.

Tko izbjegava svoju zakonsku vojnu obvezu, **čini zločin** protiv domovine. Posljedice ovog zločina, ako ga se uhvati, nosi on sam, u protivnom pak slučaju njegova porodica^{2) 4)} odn. zadruga^{3) 4)}. Ove posljedice navedene su potanko u tački 5.

¹⁾ Državljanom naše kraljevine smatra se i svaki na teritoriji naše kraljevine **stalno** živući podanik strane koje države sve dotle, dok zvaničnim dokumentima ne dokaže, da je zaista strani i čiji je podanik.

²⁾ Pod izrazom **porodica** razumijeva se u duhu zakona uvijek ona zajednica, koju mogu sačinjavati: otac, mati, te sinovi i kćeri **ovog braka**.

U porodicu se prema tome nikad ne mogu ubrajati ili članovima porodice smatrati: djed, baba, stric, tetka, posinak, pokćerka, pastorčad, unučad i t. d. Svi ovi — pa i nelegitimna vanbračna djeca — mogu samo biti zadrugari (nap. 4).

³⁾ Pod izrazom **zadruga** razumijeva se u duhu zakona **zajednica** više po **krvi** u muškom plemenu **srodnih** osoba (svaka sa ženskim članovima svoje porodice), u koliko se nisu od te zajednice odijelile na koji zakonom priznati način (vidi napomenu 4), pa bilo da žive u zajednici sa zadrugom ili ne.

Vanbračna djeca — dok ne budu legitimirana — pripadaju uvijek zdruzi svoje matere.

Pastor — **pastorka** je samo onda očuhov zadrugar, ako ga je očuh i posinio (pokćerio) sa svim zakonitim pravima na nasljedstvo.

Posinak (pokćerka) smatra se počuhovim zadrugarom samo onda, ako je istovremeno i njegov pastorak ili, ako je posinjenje (pokćerenje) izvršeno najmanje 5 godina prije, nego se o tome pita, što treba dokazati uredovnim dokumentima. Ako prednji uvjeti nisu ispunjeni, posinak (pokćerka) odn. pastorak (pastorka) pripada zdruzi svog rođenog oca (vidi napomenu 4).

⁴⁾ Članovi porodica (zadruga), koji samo **privremeno žive van zajedničkog doma** (n. pr. u drugom su mjestu na školovanju) ostaju uvijek članovi svoje porodice (zadruge).

Članovima porodice (zadruge) smatra zakon nadalje i sve one članove koji **ne žive s njima u zajednici** (dakle i one, koji služe u vojsci na kadrovskom roku ili kao oficiri), te koji ne mogu ili za koje se uredovnim dokumentima ne može dokazati:

a) da su kaluderi pravoslavne vjere (ostali kaluderi i t. d. uvijek ostaju članovi svoje zadruge (porodice);

b) u slučaju, da porodica (zadruga) ima kakovo imanje (imetak, radnju), dakle u slučaju, da postoji nešto, što bi se moglo podijeliti ili naslijediti: da

Odluku, tko ima udovoljiti vojnoj obvezi ličnim služenjem a tko plaćanjem vojnice, donosi nadležna rekrutna komisija ili — za vrijeme kad ova ne radi — nadležna vojna okružna komanda⁵⁾. (Izuzetak vidi u napomeni 49).

2. U čemu sastoji vojna obveza pojedinca?

Pošto je obveza, o kojoj je govor u tačci 1., nametnuta svim muškim državljanima i to čak bez obzira na zdravstveno stanje, to naravno zakon vodi računa o tome i kaže:

tko je sposoban za vojnu službu — potpuno ili ograničeno — a koji uza to posjeduje svoje građanske časti, taj ima da udovolji vojnoj obvezi ličnim služenjem.

tko je nesposoban za ličnu vojnu službu — stalno ili privremeno — kao i onaj, kojemu je **građanska čast oduzeta**, ima lično služenje nadoknaditi **plaćanjem** naročitog prireza, takozvanom **vojnicom**. Ovakav obveznik zove se zakono- i vojnostručno **vojničar**.

Lično služenje **ne mogu zamijeniti** kojom drugom službom oni, koji su za to određeni; nitko se **ne može otkupiti** od lične službe, niti se tko može **dati zamijeniti** u ličnom služenju u vojsci kojim drugim licem. Glede jedinog izuzetka u tome, koji je ali samo za vrijeme mira dopušten, vidi tačku 37.

3. Trajanje obveze ličnog služenja u vojsci i mornarici.

Obveza pojedinca, da lično služi u vojsci, **počima** 1. januara one godine, u kojoj dotičnik navršava 18. god. života⁶⁾ i **traje** neprekidno do 31. decembra one godine, u kojoj bude navršio 55. godinu, traje dakle punih 38 godina.

je dioba zadruge odn. odijeljenje izvršeno najmanje 5 godina ranije, nego se o tome pita, i

c) u slučaju, da zadruga (porodica) neposjeduje ništa, što bi se moglo dijeliti: da je dioba zadruge odn. odijeljenje od porodice izvršeno najmanje pat godina ranije.

U slučaju b) smatraće se ipak samo onaj odijeljenim, koji je tom razdiobom i istupom iz porodice (zadruge) izgubio i pravo nasljedstva na imetak, ako je ono bilo samovlasništvo oca, djeda ili strica, a ne svih članova zadruge (porodice).

Dakle samo na temelju **punoljetnosti** ne smatra se još nikoga odijeljenim, ma da si je međutim eventualno osnovao i vlastiti dom.

O zakonitim dokazima, da je dioba izvršena i kada, vidi tačku 48.

⁵⁾ **Nadležna rekrutna komisija** je ona, koja vrši rekrutovanje u onom vojnom okrugu, u kojemu **stalno** živi dotična osoba i to i onda, ako ne bi bila u tom okrugu zavičajna, a komanda tog vojnog okruga njezina je **nadležna vojna okružna komanda**.

Stalno odseljenim smatra se onaj, koji se je stalno odselio u koje drugo mjesto i tamo živi od svog rada (imetak) i to bez obzira, da li je u tom novom mjestu dobio zavičajno pravo ili ne. Daci i drugi članovi porodice i zadruge, ako stalno žive van očeve kuće, ali ih porodica (zadruga) izdržava, ne smatraju se kao stalno odseljeni.

U svrhu vođenja evidencije dužan je svaki državljanin, stariji od 18 godina, da se svakiput prijavi opštini, ako se iz svog mjesta stanovanja udaljuje na 30 ili više dana (vidi tačku 32).

⁶⁾ Kako se dokazuju godine starosti: vidi tačku 48.

Ali **mladići** od 18 do 20 godina, kao i **starci**, koji su navršili 50. godinu, ne podleže obvezi služenja u vojsci u mirno doba, a u ratno doba samo onda, ako to interesi države zahtjevaju. U ovom će slučaju oni preko 50 godina starosti služiti samo u pozadini vojske a nikako i na frontu.

Izuzetak od toga učiniće se po zakonu samo u ratno doba i to samo sa onima, koji bi za vrijeme trajanja rata prešli iz 50. godine života u 51., odn. iz 55. u 56. godinu. Ovi će i dalje ostati na onim dužnostima, u kojima ih je zatekao 31. decembar one godine, u kojoj su navršili 50., odn. 55. godinu života.

Lično služenje obavlja se:

a) u **mirno doba**⁷⁾: služenjem u kadru (to jest u mirnodobskoj vojsci ili mornarici) i to odsluženjem obveznog kadrovskog roka i vojnih vježbi,

b) u **mobilno i ratno doba**⁸⁾: služenjem u kojoj jedinici operativne ili rezervne vojske ili mornarice. U operativnoj vojsci i mornarici služiće načelno ljudi mladi od 40, u rezervnoj vojsci i mornarici pak oni, koji su stariji od 40 godina.

Prema prednjem nazivaju se običajno:

momci u 18., 19. i 20. godini, dok ne budu rekrutovani: **obveznici-mladići**; čim budu rekrutovani pak dotle, dok ne stupe u kadar: **obveznici-rekruti**; od dana stupanja u kadar do otpusta po odsluženom roku: **kadrovci**; oni pak, koji su odslužili svoj rok, ili su poslije rekrutovanja oslobođeni služenja kadrovskog roka, i to:

dok su pripadnici operativne vojske ili mornarice: **obveznici operativne vojske**, a koji su pripadnici rezervne vojske ili mornarice: **obveznici rezervne vojske**, napokon oni, koji su prešli 50. godinu života: **starci** ili **obveznici-starci**. (Ranija podjela u pozive narodne vojske i u posljednju odbranu po novom zakonu više ne postoji.)

4. Obveza plaćanja vojnice.

A. **Plaćanju vojnice podležu** svi državljani, koji svojoj obvezi ličnog služenja u vojsci ili **ne mogu**, ili **ne smeju** ili **ne će** udovoljiti, a **nisu** od te obveze zakonitim putem **oslobođeni**. U obvezu ličnog služenja u vojsci ne računa se samo obveza služenja kadrovskog roka, već služba u vojsci uopšte.

Ovamo spadaju:

1. **svi za ličnu službu stalno nesposobni**. Ali **izuzeti** su i **vojnice ne plaćaju**:

a) oni, koji bi za vrijeme vršenja lične službe u vojsci postali nesposobnima i to bez njihove namjere (nakane),

⁷⁾ Pod izrazom »mirno doba« razumijeva se vrijeme do objave mobilizacije.

⁸⁾ Pod izrazom »mobilno doba« (stanje) razumijeva se vrijeme od objave mobilizacije do objave rata a pod izrazom »ratno doba« vrijeme od objave rata do njegovog svršetka (demobilizacije).

b) oni, koji su proglašeni invalidima, te uživaju invalidsku potporu,

c) oni, koji su nesposobni za ma kakav rad, jer su umobolni, potpuno slijepi, gluhojemi ili teško sakati,

2. svi za ličnu službu privremeno nesposobni, izuzevši one., koji su ovu nesposobnost stekli za vrijeme njihovog službovanja u vojsci,

3. svi oni, koji izbjegavaju rekrutovanje i nastup kadrovske službe, i

4. svi oni, koji ne mogu lično služiti u vojsci, jer su na izdržavanju sudskih kazni ili im je oduzeta građanska čast.

B. Trajanje obveze plaćanja vojnice.

1. Za stalno i privremeno nesposobne obveza plaćanja vojnice počima 1. januara one godine, u kojoj dotični treba prvi put staviti se rekrutnoj komisiji (vidi topogledno tačku 11 pod a) ili, ako bi tek poslije postali privremeno ili stalno nesposobnima, od onog dana, kad se ustanovljuje ova nesposobnost za ličnu službu.

Obveza plaćanja vojnice traje do 31. decembra one godine, u kojoj navršje 50. godinu života. Postaje ali netko, koji je bio privremeno nesposoban, sposobnim najdalje u svojoj 25. god. starosti, to mu se određuje rok kadrovske službe i za njega prestaje time obveza daljnijeg plaćanja vojnice (vidi tačku 11).

2. Za one, koji ne mogu doći na rekrutovanje, kad treba (vidi tačku 11), ili koji kadrovsku službu ili službu u vojsci uopšte ne mogu nastupiti u određeno im vrijeme, jer su na izdržavanju sudskih kazni ili jer nisu u posjedu svoje građanske časti, počima obveza plaćanja vojnice 1. januara one godine, u kojoj su trebali doći na rekrutovanje ili nastupiti kadrovsku ili vojnu službu, odnosno danom, kad izgube građansku čast, a traje načelno do 31. decembra one godine, u kojoj navršuju 50. godinu života.

Ali ako bi se takav vratio iz kaznionice (pošto je izdržao kaznu ili je pomilovan), ili bi dobio natrag svoju građansku čast još prije 31. decembra one godine, u kojoj navršuje svoju 27. godinu, onda se takav obveznik, ako je sposoban, upućuje na odsluženje kadrovske roka, i time prestaje njegova obveza plaćanja vojnice.

Onaj pak, koji je izgubio svoju građansku čast tek poslije odsluženja kadrovske roka, prestaje plaćanjem vojnice, kad građansku čast opet zadobije.

3. Za one, koji izbjegavaju službu u kadru, ne dodu na rekrutovanje ili ako su već rekrutovani, ne nastupe kadrovsku službu, počima obveza plaćanja vojnice ili 1. januara one godine, u kojoj su trebali prvi put doći na rekrutovanje ili 1. januara one godine, u kojoj su trebali nastupiti kadrovsku službu. Ova obveza plaćanja vojnice traje načelno opet do 31. decembra one godine, u kojoj dotičnik navršuje svoju 50. godinu života. Ako bi se pak koji od ovih vratio ili bio uhvaćen još prije 31. decembra one godine, u kojoj navršuje 40. godinu, te bi bio sposoban, onda se takav upućuje na

odsluženje trogodišnjeg roka u kadar i time prestaje za njega dužnost daljnjeg plaćanja vojnice.

4. Za one, koji su već odslužili svoj kadrovski rok ili su bili oslobođeni od služenja istoga a **pozvati na službu u vojsku** istu ne nastupe, koji dakle izbjegavaju služenje u vojsci, **počima** obveza plaćanja vojnice u onoj godini, u kojoj su bili pozvani i **traje**, dok ju ne nastupe, ali najdalje do navršene 50. godine života.

C. Vojnica iznosi:

za osobe, koje su stalno ili privremeno nesposobne, a nesposobnost nije nastala odnosno prouzrokovana namjerno. 50°%, a za sve ostale osobe, koje podleže obvezi plaćanja vojnice 100°% cjelokupnog godišnjeg neposrednog poreza, koji dotični plaća odn. koji na njega otpada.

D. **Vojnicu plaća:** načelno dotičnik sam, a u slučaju, kad to iz ma koga razloga ne može, njegova porodica ili zadruga.

E. Izmijena visine vojnice.

Jedanput određeni stepen od 100°% ne može se nikada smanjiti na 50°%, on ostaje za cijelo vrijeme trajanja obveze jednak. Ali stopa od 50°% može se u svako vrijeme povisiti na 100°% i povisiće se, ako bi nastale okolnosti, koje po duhu zakona to zahtijevaju (n. pr. ako se koji do sada privremeno nesposobno namjerno tako povrijedi, da postaje stalno nesposobnim i slično).

5. Posljedice izbjegavanja lične službe⁹⁾.

a) Ličnu službu izbjegava onaj:

koji se sam namjerno onesposobi tako, da postane stalno ili privremeno nesposobnim za ličnu službu u vojsci,

koji pristaje, da ga tko drugi tako povrijedi ili ozlijedi,

koji na vrijeme ne predstaje rekrutovanju,

onaj, koji već rekrutovan, ne nastupi kadrovsku službu u određeno mu vrijeme,

onaj, koji pozvan na vježbe ili prilikom mobilizacije, ovom pozivu ne udovolji,

onaj, koji je već bio upućen u kadar ili na vježbu, te iz iste pobjegne¹⁰⁾, i

onaj, koji na mjesto samog sebe uputi nekog drugoga na rekrutovanje i ili u kadar.

⁹⁾ O dužnostima roditelja, starješina zadruga i t. d. u slučajevima, kad netko izbjegava ličnu službu, i to bez obzira na to, da li je njezin član ili ne, vidi tačka 9.

¹⁰⁾ Bjezgvom se smatra svako udaljenje iz komande bez odobrenja, ako ovo traje u mirno doba više od 7, a u mobilno i ratno doba više od 3 dana. Udaljenje pak sa bojišta za vrijeme borbe, ma i za najkraće vrijeme, smatra se uvijek bjezgvom.

(Onaj, koji bi se sam vratio u svoju komandu a najdalje za 6 mjeseci od dana, kad je pobjegao, biće kažnjen samo sa pola one kazne, koju bi morao inače da pretrpi.)

b) Posljedice su ove:

1. Tko se je sam **onesposobio**, **dao se onesposobiti** ili to pokušao, kazniće se po odredbama §§ 70. i 71. vojno-kaznenog zakona, koji glase:

»§ 70.: Tko služeći u vojsci¹¹⁾ sebe povrijedi ili dozvoli, da ga tko drugi povrijedi u namjeri, da se onesposobi za ličnu službu u vojsci, kao i onaj, koji je tu povrijede učiniō, kazniće se:

u mirno doba¹²⁾: ako je dotični postao nesposoban za borca: robijom do 5 godina, ako je ostao sposoban za borca: zatvorom do 2 godine.

u mobilno i ratno doba¹²⁾: robijom od najmanje 10 godina«.

»§ 71.: Tko je već rekrutovan, pa se u namjeri, da izbjegne službu u kadru sam osakati ili tjelesno povrijedi, kazniće se:

ako je ostao sposoban za vojsku: u mirno, mobilno i ratno doba: zatvorom do jedne godine,

ako je postao nesposoban za vojsku: u mirno doba: zatvorom od najmanje 2 godine,

a u mobilno i ratno doba: robijom od najmanje 5 godina«.

Pored toga, ako je dotični postao nesposoban, obvezan je on sam, ili njegova porodica (zadruga) da plaća vojnicu za ovakvog nesposobnog (vidi tačku 4. pod C) a ako dotičnik, uslijed svoje nesposobnosti nije mogao odslužiti svog kadrovskog roka, ne može nikad postati državnim, samoupravnim ili općinskim činovnikom, ni sveštenikom (duhovnikom). Isto tako ovakav čovjek ne može nikad dobiti odobrenja nadležnih vlasti, da otpočne ma koji posao ili obrt u svoje ime, ako je za dotični posao ili obrt potrebno ovakvo odobrenje (vidi tačku 6).

2. Onaj, koji u određeno vrijeme **ne dode na rekrutaciju** (kad je to: vidi tačku 11), bez obzira na to, da li je u to vrijeme bio nesposoban ili ne, iskusiće slijedeće posljedice:

Ako se sam javi ili bude uhvaćen, a tada još **nije prešao 40. godinu** života, a **sposoban** je za ličnu službu, služiti će bezuvjetno tri godine¹³⁾. Do dana stupanja u kadar njegova porodica (zadruga) plaćaće za njega vojnicu prema tački 4.

Ako se pak sam javi ili bude uhvaćen a **nesposoban** je za ličnu službu ili je **već prešao 40. godinu**, ne će doduše služiti kadra, ali za njega se ima plaćati vojnicu do navršene njegove 50. godine života u stepenu 100%, te dotični nikad ne može postati državnim, samoupravnim ili opštinskim činovnikom, niti sveštenikom (duhovnikom). Nadalje, pošto nije odslužio svog roka, a dužan je bio da to učini, nikad ne može dobiti odobrenje nadležnih vlasti za samostalan rad u svoje ime, ako je za to potrebno ovakovo odobrenje.

¹¹⁾ t. j. za cijelo vrijeme trajanja obveze ličnog služenja a poslije rekrutovanja.

¹²⁾ razumije se: ako je djelo učinjeno u to doba.

¹³⁾ Ako je uhvaćen hranio, oslobada se služenja u duhu tačke 15, jer bi mu inače porodica (zadruga) ostala bez njezine krivnje neopskrbljena.

3. Tko već rekrutovan **ne nastupi kadrovsku službu** u određeno mu vrijeme (kad je to: vidi tačku 18), ima da iskusi sve one posljedice, koje su napred izložene pod 2. Ali pored toga biće još kažnjen po § 44. vojno-kaznenog zakona, koji za ovakovo uklanjanje predviđa:

ako je učinjeno u mirno doba: zatvor do 6 mjeseci,

ako je učinjeno u mobilno ili ratno doba: robiji od 10 godina.

4. Onaj, koji **izbjegne ličnu službu** time, što se pozvan na istu, ne **odazove pozivu**, iskusiće kazne iz §§ 42. ili 43. vojno-kaznenog zakona. Kazna je za djelo, izvršeno u mirno doba: 30 dana zatvora, a ako je učinjeno u mobilno ili ratno doba: robija. Tko pak ne bude u svojoj komandi ni na dan, kad se oglasi rat, biće kažnjen sa najmanje 10 godina robije ili smrću. U pogledu plaćanja vojnice pak, vidi tačku 4.

5. Onaj, koji **pobjegne iz svoje komande** za vrijeme služenja određenog mu kadrovskog roka, dužan je da naknadno dosluži svoj rok, ako je u času, kad bude uhvaćen ili se sam javi, sposoban za ličnu službu i nije još prešao 40. godinu starosti. Pored toga ima ovakav da iskusi zakonsku kaznu a njegova porodica (zadruga) je dužna, da za njega plaća vojnicu prema tački 4 od dana njegovog bještva iz kadra.

Kazne mogu biti: za bještvo, učinjene u mirno doba:

za prvo bještvo: zatvor do 2 godine,

za drugo bještvo: zatvor od 2 do četiri godine,

za treće bještvo: robija od 3 do 5 godina.

Za bještva, pak učinjena u mobilno ili ratno doba:

za prvo bještvo: robija od 4 do 10 godina,

za drugo pak: smrt.

6. Onaj, koji je **pobjegao iz kadra** za vrijeme služenja roka, a u času, kad se sam javi ili bude uhvaćen, bude pronađen nesposobnim ili je već prešao 40. godinu života, taj ne će služiti kadra. Ali se za njega ima plaćati vojnicu do navršene njegove 50. godine; on pak sam ima da iskusi kazne navedene u prednjem stavu. I pored toga, budući da nije odslužio pripadajućeg mu roka, primjenjuju se na njega i odredbe tačke 6.

7. Obveznik, koji **pobjegne iz vojske** za vrijeme služenja u istoj (n. pr. za vrijeme vježbe ili poslije mobilizacije), koji dakle ne služi svog roka, iskusiće za učinjeno bještvo kazne iz napred navedenog stava 5. (u pogledu plaćanja vojnice pak vidi tačku 4, pod B., 4).

8. Onaj, koji u namjeri da izbjegne službu u vojsci, **uputi** na rekrutaciju ili u kadar **mjesto sebe kojeg drugoga**, taj se uvijek smatra vojnim bještuncem i on ima da snosi posljedice prema vrsti bještva, koje je učinio, t. j. posljedice, navedene u jednom od prednjih stavova ove tačke.

9. Onaj pak, koji se je bio **izdao za drugoga** i mjesto njega došao na rekrutovanje ili stupio u kadar, smatra se, ako je sposoban, kao da želi dobrovoljno služiti kadar i biće zadržan, da odsluži pun rok, a to i onda, ako bi bio jedini hranio. Radi pokušane pak pre-

vare kazni se još po tački 2 § 341. grad. kaznenog zakona: to je zatvorom do 30 dana.

Ako je pak dotični nesposoban za ličnu službu, izrečiće mu se kazna po čl. 72 vojnokaznenog zakona, a ta kazna može u tom slučaju biti: zatvor do 6 mjeseci.

6. Naročiti uvjeti, da se može dobiti državna ili slična ukazna služba, odnosno odobrenje nadležnih vlasti za samostalan rad i obrt.

Zakon o Ustrojstvu Vojske i Mornarice, predviđa:

a) **Nitko, koji je sposoban**, a nije oslobođen kadrovske službe, **ne može postati** državnim, samoupravnim ili opštinskim činovnikom ili duhovnikom¹⁴⁾, ako nije prije odslužio pripadajućeg mu kadrovske roka.

Izuzetak se čini ipak s onim, koji je prilikom rekrutovanja pronaden privremeno nesposobnim. Taj može dobiti prednja zvanja, ali pod uvjetom, da se u određeno vrijeme uputi na odsluženje roka, čim bi bio pronaden sposobnim prilikom kojega pregleda u njegovoj 21., 22., 23. i 24. godini života. U ovom slučaju služioe onaj, koji je međutim stekao zvanje duhovnog lica¹⁴⁾, svoj rok na kojoj neboraćkoj dužnosti. Onaj pak, koji bude osposobljen tek u svojoj 25. godini života, izuzetno je oslobođen služenja kadra.

b) Počev od 1. januara one godine, u kojoj navršuje svoju 21. godinu života, **nitko ne može dobiti odobrenja nadležne vlasti** za vršenje ma kojeg posla ili obrta u svoje ime (ako je za ovaj posao potrebno ovakovo odobrenje), dok prethodno nije odslužio svog kadrovske roka, naravno ako je po zakonu bio dužan, da to učini.

Ako je pak tko ovakovo odobrenje dobio još prije spomenutog datuma, to će se ovakovo odobrenje poništiti, ako ne bi nastupio

¹⁴⁾ a) **Duhovnim licem** se priznaju:

svetećenici, duhovnici, dakoni i kaluderi (redovnici) svih priznatih vjeroispovijesti osim muslimanske, a od ove:

vjeroučitelji na državnim školama, muftije, članovi Ulema-Medžlisa, aktivni šerjatski sudije i aktivni šerjatski vježbenici dok su na toj službi, imami, koji lično i redovno vrše svoju dužnost, a ne bave se ni kojim drugim poslom osim zemljoradnjom; muderisi, koje redovno vrše svoju dužnost pod nadzorom svoje više vlasti i po utvrđenom programu, a ne bave se ni kojim drugim poslom, osim zemljoradnjom; šejkovi, koji su stalno postavljeni u tekijama, gdje vrše dužnost stanješina;

b) **kandidatima za duhovna lica** smatraju se:

redovni daci teoloških fakulteta, duhovnih akademija, bogoslovija i kaluderskih (redovničkih) škola, dalje pitomei šerjatske-sudijske škole (daci medresa ne smatraju se kandidatima za duhovna lica, osim onih softa, taliba i softentaliba, koji su bili upisani u medrese kao redovni daci istih još prije 8. marta 1920. godine a tada su bili stariji od 16 godina. Potonji imaju dakle i sve povlastice daka, ostali pak ne.);

c) **Priznate vjeroispovijesti** u kraljevini SHS jesu:

istočno-pravoslavna, rimo-katolička, grko-katolička (unijatska), evangelička, reformatska, islamska, izraelitska (sefardijska i eškenaška) i — ali samo u oblastima, koje su ranije bile pod Ugarskom upravom — baptizemska.

kadrovske službe u određeno vrijeme, a pored toga će ovakav iskusiti sve posljedice iz tačke 5, pod b) 3.

Ali **izuzetak** se i ovdje čini s onim, koji je prilikom rekrutovanja u svojoj 20. godini dobio ocjenu: »privremeno nesposoban«. Taj može dobiti odobrenje, o kojemu je gore govor, i poslije 1. januara one godine, u kojoj navršava 21. godinu, ali pet samo pod uvjetom, da će otpočeti rad ili obrt prekinuti, čim bi prilikom kojeg od pregleda u svojoj 21., 22., 23., 24. ili 25. godini dobio ocjenu: »sposoban« i time postao dužan, da služi kadar. Ne učini li toga, to mu se izdato odobrenje poništava a ostale posljedice za njega su one iz tačke 5.

Prema tome: **svaki onaj, koji moli** za koju gore pod a) i b) spomenutih službi ili odobrenja, mora svojoj molbi priključiti:

ako je već odslužio svoj rok: dokaz o tome, t. j. vojničku ispravu,

ako je oslobođen od kadrovske službe: uvjerenje o tome,

ako je stalno ili privremeno nesposoban: uvjerenje o tome i uvjerenje, da plaća vojnicu ili uvjerenje da je oslobođen od plaćanja iste,

ako još nije navršio 20. godine: dokaz o svojoj starosti.

(Uvjerenja o oslobođenju od kadrovske službe, o stalnoj ili privremenoj nesposobnosti dobiće dotični prilikom svog rekrutovanja a šta sve može biti valjanim dokazom za godine života: vidi tačku 48, pod a).

7. Putovanja u i van zemlje.

Dosadanja odredba, da se ne mogu dobiti »putne isprave« za putovanja u inozemstvo bez prethodnog odobrenja vojnih vlasti, ukinuta je novim zakonom za redovne prilike.

Ovo važi kako za državljane, koji su već odslužili svoj rok, tako i za one, koji tek dođu na rekrutovanje ili treba da stupe u kadar. Tko pak ovu slobodu kretanja zloupotrebi i na vrijeme ne dođe na rekrutovanje ili ne nastupi kadrovske ili vojne službe uopšte, inače da iskusi za to predviđene posljedice (vidi tačku 5).

Ali ako se predviđa rat ili ako je objavljena mobilizacija, može vojna vlast ne samo zabraniti svako putovanje u inozemstvo, već i svako putovanje van granica nadležnog vojnog okruga, što se objavljuje putem novina i na uobičajeni način.

8. Istup iz vojne obveze.

Iz svojih vojnih obveza (ličnih i materijalnih) može istupiti samo onaj, koji je postao podanikom koje strane države, t. j. ako mu se dozvoli istup iz državljanstva naše kraljevine.

No dozvolu za istup iz državljanstva može dobiti samo onaj, koji je odslužio pripadajući mu kadrovski rok — naravno ako je bio dužan, da ga služi — ili, ako roka još nije odslužio, samo naročitim odobrenjem Ministarskog Savjeta.

9. Dužnosti roditelja, starješina zadruga i zakonskih staratelja (tutora) nadalje vlasti i svih ostalih građana u svrhu sprječavanja bjegstva.

U svrhu, da se obezbijedi redovno i pravilno upućivanje mladića na rekrutovanje i na vojne službe uopšte, kao i bjegunaca u svoje komande i time sprječi i otežća uklanjanje i izbjegavanje vojne službe, zakon o ustrojstvu vojske i mornarice propisuje:

članom 55: Za sve mladiće, koji podleže rekrutovanju, kao i za sve rekrute, i vojne obveznike, koji se prikrivaju i izbjegavaju vojnu obavezu, isto tako za vojne bjegunce, **odgovorne su i starješine njihovih porodica i zadruga, pa i mjesne vlasti.**

I jedni i drugi **dužni su** takve mladiće, rekrute, obveznike i bjegunce pronaći, prijaviti i uputiti u nadležnu vojnu okružnu komandu, odn. u njihovu komandu (jedinicu) i to u slijedećem roku:

a) mladiće, koji se rekrutuju: do poslijednog dana rekrutovanja u njihovoj opštini ili najdalje za 15 dana iza završenog rekrutovanja u toj godini;

b) rekrute, koji trebaju nastupiti kadrovsku službu: najdalje za 15 dana poslije određenog dana za stupanje u kadar;

c) vojnike i obveznike uopšte, koji su pobjegli iz svoje komande svojoj kući: starješina porodice ili zadruga u roku od 24 časa, a

kmet, knez ili predsjednik opštine najdalje u roku od 5 dana,

d) glede vojnika i obveznika uopšte, koji su pobjegli iz svoje komande u koje drugo mjesto, a ne u svoje rodno, imaju istu dužnost kao oni pod c) starješina porodice (zadruga), knez, kmet i predsjednik opštine, gdje bjegunac boravi.

Sve napred navedene dužnosti pripadaju i svim organima upravnih sreskih i njima odgovarajućih vlasti.

U svim napred nabrojenim slučajevima, ako odgovorna lica pokazu nehaj ili se naknadno dokaže, da su znala, da je dočini, koji kod njih boravi, pobjegao iz svoje komande, biće ta **odgovorna lica kažnjena** i to u mirno doba: zatvorom od 10 do 30 dana ili globom od 500 do 1500 Dinara, a u mobilno ili ratno doba po odredbama vojno-kaznenog zakona.

Članom 56 pak propisuje zakon dalje:

U slučajevima, kad se dokaže, da starješina porodice ili zadruga, predsjednik ili knez opštine, kmet ili ma koji drugi organ ili ma koje privatno lice naročito **otežćava ili ometa**, da se vojnik ili vojni obveznik uopšte, rekrut ili mladić pronađe i uputi u komandu, podleži takovo lice pored kazne iz prednjeg člana, još i odgovornosti i kaznama po vojno-kaznenom zakoniku kao saučesnik.

DRUGI ODSJEK.

Vojna obveza pojedinca.

SLUŽENJE U KADRU.

10. Tko je dužan služiti u kadru?

Službu u kadru ima odslužiti svaki za ličnu službu u vojsci sposobni naš državljanin, koji valjanim dokumentima ne može dokazati, da po zakonu o ustrojstvu Vojske i Mornarice ima pravo na oslobođenje od kadrovske službe. Glede takovih, koji imaju pravo na to, vidi tačku 15.

11. Gdje i kada se odlučuje, ima li tko lično služiti kadar?

a) Je li tko **sposoban** za ličnu službu ili ne, nadalje ima li **pravo na oslobođenje** od kadrovske službe ili ne, ustanovljuje se:

1. za one, koji dolaze pred nadležnu rekrutnu komisiju: prilikom svakogodišnjeg rekrutovanja (stavnje) a

2. za one, koji su bili spriječeni, da predstanu ovoj komisiji: kod nadležne vojne okružne komande.

U tu svrhu **dužan** je svaki mladić, da **prvi put predstane** svojoj **nadležnoj rekrutnoj komisiji** (t. j. onoj, koja vrši rekrutovanje u onom vojnom okrugu, na čijem teritoriju mladić stalno živi) u onoj godini, u kojoj navršuje **20. godinu¹⁶⁾ života**. Ovo važi i za rekrute, koji se nalaze u inostranstvu. Ali kod ovih se ne će smatrati, da izbjegavaju rekrutovanje i službu u vojsci, ako **stalno žive** u inozemstvu, te se najdalje u svojo 25. godini prijave za službu u kadru (vidi tačku 20).

Tko nije mogao predstati rekrutnoj komisiji, ima da predstaje svojoj nadležnoj vojnoj okružnoj komandi i to najdalje do 10. septembra iste godine. Za to ali mora blagovremeno da moli, a odobriće se samo izuzetno, n. pr. ako je mladić za vrijeme rekrutovanja ili bolestan ili na drugi koji način spriječen da dođe na rekrutovanje. (Primjer ovakve molbe vidi u prilogu 11).

Dan i mjesto rekrutovanja određuje se svake godine zasebno; obično se rekrutovanje održava u junu i julu. Kako to mladić saznaje: vidi tačku 46.

¹⁶⁾ Ako je pak netko postao našim državljaninom tek poslije ove godine, ipak je dužan da predstane rekrutnoj komisiji, ako još nije prešao 25. godinu života.

Da mladić predstaje kojoj drugoj rekrutnoj komisiji a ne svojoj nadležnoj, odobriće se svakom mladiću, ako za to ima opravdanih razloga i ako to blagovremeno pismeno zamoli. Uzorak ovakve molbe: prilog 1.

(Posljedice nedolaska na rekrutovanje: vidi tačku 5 pod b) 2.)

b) Ako komisija mladića pronade **spособnim**, on će služiti lično u vojsci, osim ako dokaže pravo na oslobodenje kadrovske službe (vidi tačku 15).

c) Ako rekrutna komisija kod pregleda ustanovi, da je mladić **stalno nesposoban**, onda je taj za uvijek riješen obveze ličnog služenja u vojsci u mirno, mobilno i ratno doba. Takovome se izdaje uvjerenje o stalnoj nesposobnosti, te je time postao vojničar i dužan je plaćati vojnicu prema tački 4. On više ne podleže nikakvom pregledu.

d) Ako je rekrutna komisija ustanovila, da je mladić samo **privremeno nesposoban**, dužan je takav mladić, da i u svakoj slijedećoj godini, u kojoj navršuje 21., 22., 23., 24. i 25. godinu života, ponovno predstane rekrutnoj komisiji radi ponovnog ocjenjivanja svoje sposobnosti za ličnu vojnu službu¹⁷⁾). Dotični mladić dužan je to učiniti, i ako ne dobije naročitog poziva za spomenuti novi pregled, a za vrijeme trajanja privremene nesposobnosti ima da plaća vojnicu po tački 4.

e) Za onog privremeno nesposobnog mladića, koji prilikom jednog od narednih **ponovnih pregleda** dobije ocjenu »stalno nesposoban«, važi od tog trenutka sve ono, što je rečeno u ovoj tački pod c), ako dobije pak ocjenu »spособan«, onda važi ono, što je navedeno pod b), te dotični prestaje plaćanjem vojnice. No ako je dotični međutim postao državnim, samoupravnim ili opštinskim činovnikom ili duhovnikom, a sposobnost mu se ustanovila tek u svojoj 25. godinu života, onda takav ipak ne će služiti kadar, već on se toga oslobađa i upisuje u obveznike (vidi tačku 6 pod a).

f) Onaj pak, koji i prilikom **pregleda u 25. godini života** opet dobije ocjenu »privremeno nesposoban«, taj se najprije upućuje na superrevizioni pregled u mjesto divizijske komande i tu se definitivno odlučuje o njegovoj sposobnosti. Pronade li komisija da je, ma i ograničeno spособan, onda ima lično da služi vojsku, a inače ga proglašuje »nesposobnim«. Time je i riješen svakog daljeg pregleda u mirno doba pa i obveze da služi u kadru i u vojsci u mirno doba. On postaje vojničar i produžuje plaćanjem vojnice.

Naredi li se ali u mobilno ili ratno doba, da budu nesposobni još jednom pregledani, te će se tom prilikom definitivno riješiti, ostaje li tko i dalje riješenim lične službe u vojsci ili ne. U ovom posljednom slučaju dotični naravno prestaje biti vojničar i plaćanjem vojnice.

¹⁷⁾ Od pregleda u 21., 22., 23. i 24. godini života mogu se osloboditi jedino đaci, kojima je zbog produženja nauka potrebno, da borave u inozemstvu, ako dokažu, da imaju pravo, da im se nastup kadrovske službe oloži u smislu tačke 20 a), te ako podnesu pismenu molbu za odlaganje nastupa kadrovske službe i za oslobodenje od spomenutih pregleda.

12. Koliko vremena traje obvezna služba u kadru — rok?

Vrijeme, koje se po zakonskim odredbama ima služiti u stalnom kadru, zove se zakono- i vojnostručno **rok**.

Oni, koji po zakonu nemaju pravo na olakšice, dužni su odslužiti **puni rok**. Puni rok traje za one, koji su rekrutovani za mornaricu **dvije godine**, za sve ostale regrutovane mladiće **18 mjeseci**.

Onakovi sposobni, koji mogu dokazati, da imaju pravo na olakšice, služiće **skraćeni rok**, koji traje 6, 9 ili 14 mjeseci, ili mogu biti **oslobodeni službe u kadru** u mirno doba. Uvjeti i okolnosti, koje daju pravo na koji od skraćenih rokova, raspravljene su u tački 14, a one, koje daju pravo na oslobođenje, raspravljene su u tački 15.

13. Gdje i kada se određuje rok?

Koji rok kome pripada, odnosno koji mladić ima pravo na oslobođenje od kadrovske službe, **riješava rekrutna komisija**, odnosno vojna okružna komanda, čim je mladića pronašla »sposobnim¹⁸⁾». Onima, koji su pronađeni »nesposobnim« ne određuje se rok.

Komisija donosi svoje odluke o roku na temelju dokaza, koje pridonose mladić i njegova rodbina, nadalje na osnovu uredovnih podataka i prema porodičnim, zadružnim i imovnim prilikama, a sve u vezi sa postojećim zakonima i propisima.

Ma da je komisija dužna i obvezana, da sama utvrdi i ustanovi svakom pojedincu, ima li pravo na skraćeni rok, na oslobođenje od kadrovske službe ili napokon na odlaganje nastupa kadrovske službe, ipak je komisija dužna to učiniti samo na temelju onih podataka, što ih ima prilikom rekrutovanja na raspolaganju. Stvar je dakle mladića samoga i njegove rodbine, da si za vremena pribavi i donese na rekrutovanje sve potrebne dokaze, ako drži, da ima pravo na ma koju olakšicu, predviđenih u zakonu.

(Nekoliko primjera o tome, koji rok kome pripada, vidi prilog 2).

14. Skraćeni rok.

Pravo¹⁹⁾ ²⁰⁾, da na mjesto punog roka služe samo **skraćeni rok** u stalnom kadru, priznaje se svim onima, koji uredovnim dokumentima ili valjanim dokazima dokažu, da pripadaju kojoj od slijedećih kategorija. Ove kategorije su:

a) **Lica, koja su već svršila** ili najdalje u onoj godini, u kojoj narvšuju 27. godinu života, **svršše** u zemlji ili u inozemstvu jednu od

¹⁸⁾ Jedini izuzetak čini se s onim dacima, koji u to vrijeme još ne bi imali pravo na dački rok i kojima se radi svršenja nauka odlaže nastup kadrovske službe. Ovim se određuje rok tek poslije.

¹⁹⁾ Ako ovo pravo prestaje, izmijenice se eventualno i priznati skraćeni rok (vidi tačku 16).

²⁰⁾ Pravo na skraćeni rok treba dokazati prilikom onog rekrutovanja, kod kojeg se dobije ocjenu »sposoban« (vidi tačku 13).

slijedećih škola: univerzitet, visoku školu, srednju školu²¹⁾ (gimnaziju, realku, realgimnaziju), bogosloviju²²⁾, učiteljsku školu ili koju drugu njima ravnu stručnu školu, ili najmanje 6 razreda gimnazije (realke, realne gimnazije²³⁾).

Skraćeni rok traje za one, koji u toku od 9 mjeseci polože ispit za rezervnog oficira odn. svrše sa uspjehom školu za rezervne oficire: **devet mjeseci**, za svršene bogoslove (kandidata za duhovno lice²⁴⁾), ako ovi izjave da će se primiti zvanja duhovnog lica **šest mjeseci**, a za sva ostala gornja lica **četnaest mjeseci**. Ovaj rok, na koji imaju pravo samo svršeni đaci, zove se **đački rok**.

Napomena: U škole za rezervne oficire primaju se samo onakovi đaci, koji imaju i moralne osobine za rezervnog oficira. Isto tako dozvoljava se polaganje ispita za rezervnog oficira samo onim đacima, koji imaju pored moralnih osobina i ostale za oficira potrebne kvalifikacije. Prema tome svaki onaj đak, kojemu nije dozvoljeno, da polaže ispit za rezervnog oficira, ima da služi đački rok od 14 mjeseci. Na dosluženje ovog roka od 14 mjeseci biće isto tako pozvani oni bogoslovi, koji su izjavili, da se budu primili zvanja duhovnog lica, te im je radi toga bio određen rok od samo 6 mjeseci, ako se toga zvanja ne bi primili u roku od 4 godine.

b) U zadrugama, u kojima živi otac (ili ako otac ne živi — stric ili djed), isto tako u porodici, u kojoj živi otac, **prvenac²⁴⁾ služioće skraćeni rok od 9 mjeseci**, ako su svi ostali muški članovi rodbine odnosno zadruge²⁵⁾ **mlađi od 17 godina**. U ovakovoj rodbini (zadrugi) služioće slijedeća dva člana puni rok, slijedeći (četvrti) skra-

²¹⁾ Bez obzira, da li su položili takozvanu »malu maturu« koja se polaže u srednjim školama po svršetku 4. razreda.

²²⁾ Tko se smatra đakom-bogoslovom (kandidatom za duhovno lice) vidi napomenu 14 pod b).

²³⁾ Onaj, koji ni do svoje 27. godine života nije svršio ove škole, odn. 6 razreda gimnazije (realke, realne gimnazije) nema prava na đački rok.

²⁴⁾ **Prvenac** je najstariji sin porodice, koji kao prvi dolazi na red na rekrutovanje, ma i ne bio prvi po rođenju (jer je n. pr. prvi po rođenju umro još prije svog rekrutovanja).

²⁵⁾ Prilikom ocjenjivanja zadružnog i porodičnog stanja treba dobro paziti na to, koga se ima računati ili ne računati članom porodice odnosno zadrugarom. Vidi odnosno napomene 2, 3 i 4. Ako je pak koji od rekrutovanih zadrugara (člana porodice) **redovni đak** koje škole, čijim svršenjem stiče pravo na đački rok, ili je **pitomac** koje vojne škole, ili pak **podoficir**, koji aktivno služi u vojsci, onda se **izuzetno** kod ocjenjivanja zadružnog (rodbinskog) stanja rekruta tog člana ne uzima u obzir, i ocjenjivanje biva kao da tog člana đaka (pitomeca, podoficira) nema.

Ovo nebrojenje biva za cijelo vrijeme školovanja đaka sve dotle, dok ne odsluži svog roka, odnosno dok pitomac ili podoficir ne postane oficijom, ukaznim ili neukaznim činovnikom ili izade iz vojske.

Oficiri i ostali vojnici pak smatraju se uvijek rekrutovim zadrugarima (članovima rodbine) osim ako dokažu, da su se odijelili na koji zakonom priznati način (vidi napomena 4).

ćen rok i t. d. tako, da uvijek dva odslužena puna roka²⁶⁾ daju slijedećem trećem²⁷⁾ pravo na skraćen rok.

Razumije se, da ovo važi i za slučaj, ako otac (stric, djed) ne živi, a ako prvenac ne bi imao pravo na oslobođenje (vidi tačku 15 pod c).

c) U zadrugama, u kojima živi otac (ili ako je otac umro — stric ili djed), kao i u porodici, u kojoj živi otac, **prvenac**²⁴⁾ služiće **pun rok**, ako u porodici (zadruzi) pored živog oca (strica ili djeda) **ima** muških članova **starijih od 17 godina**²⁵⁾. U ovakovim porodicama (zadrugama) služiće i drugi član po redu starosti puni rok, ali **trećem po redu**²⁷⁾ se priznaje **skraćeni rok od 9 mjeseci**. Od slijedećih prva dva dužna su služiti pun rok, treći opet skraćen rok i t. d.

(Razumije se, da ovo važi i za slučaj, ako otac (stric, djed) ne bi živio.)

d) Na **skraćeni rok od 9 mjeseci** imaju pravo i **samohrani i samci** i to bez obzira na visinu poreza, koji plaćaju.

Samohran ili samac je onaj, kojemu su pomrli svi zadrugari i porodični članovi, a **naslijedio** je kakovo zemljoradničko imanje, koje sam obrađuje ili radnju, koju sam vodi, bilo to sve pod tutorstvom ili bez ovoga.

e) Na **skraćeni rok od 9 mjeseci** imaju na poslijetku pravo oni, kojima je u ratu od 1912. do 1920. godine **poginulo** ili umrlo od rana na vojnoj službi **2 ili više** braće ili zadrugara. (Ova zakonska odredba važi od 1938. god.)

15. Oslobođenje od služenja kadrovsog roka²⁸⁾.

Od služenja kadrovsog roka (punog i skraćenog) **oslobođeni su**, odnosno **oslobađaju se**:

a) svi oni, koji **bez svoje krivice** (a ne uslijed njihove molbe) ne budu određeni za kadrovsku službu do 31. decembra one godine, u kojoj navršuju 25. godinu života (jer su n. pr. prilikom pregleda u 25. godini pronađeni nesposobnim, ili jer su tek poslije ovog datuma postali naši državljani i sl.).

b) oni **stranci**, koji dobiju naše državljanstvo još prije navršene 25. godine života, ali koji su već u njihovoj ranijoj državi odslužili kadrovski rok.

²⁶⁾ Onaj, koji je odslužio puni rok, ne treba da u trenutku kad se o tom pitanju radi, još živi. Glavno je da je zaista odslužio svoj puni rok i da je u vrijeme smrti još bio rekrutov zadrugar, t. j. da nije još bio odijeljen.

²⁷⁾ Pravo, da onaj, koji dolazi kao treći po redu na rekrutovanje, služi skraćeni rok, pripada samo ovome lično. Ako bi taj slučajno bio «nesposoban», ne prelazi pravo, da služi skraćeni rok na slijedećeg člana, a to ni onda, ako je spomenuti nesposobni treći po redu međutim, a poslije svog rekrutovanja umro. Ako je pak taj treći dak, pitomac ili podoficir, on se u duhu napomene ²⁸⁾ ne računa, on ispada iz reda ostalih članova, te pravo trećega na skraćeni rok prelazi na prvoga iza njega.

²⁸⁾ Ako se uvjeti, koji su dali pravo na oslobođenje naknadno promijene, prestaje i pravo na oslobođenje (vidi tačku 16 pod c).

c) svi **jedini hraniooci** onih porodica (zadruga), koji žive od zemljoradničkog imanja ili ličnog rada, čiji su svi ostali muški članovi nesposobni²⁵⁾ ²⁹⁾ a godišnji im je neposredni porez 20 ili manje dinara, ili bez obzira na visinu poreza, ako su svi rekrutovi zadrugari (članovi rodbine) — muški i ženske — nejaki³⁰⁾. Ali u obim slučajevima biva oslobođenje **samo onda**, ako u porodici (zadruzi) nema muškog člana, mladeg od 17. godina, koji bi navršio svoju 17. godinu za ono vrijeme, dok sadanji hraniooc ne navršuje svoju 25. godinu života. Ako ali ovo posljednje ne stoji, onda rekrutu se samo odloži služba (vidi tačku 20 pod 4).

Kao hranilac porodice ili zadruga smatra se ali samo onaj, koji svoje hranilačke dužnosti u odnosu spram porodice ili zadruga stvarno i vrši, te čijeg porodica (zadruga) ovisi o njemu i njegovu radu.

Pod prednjim uslovima priznaje se:

jedini sin: hraniocem za rad nesposobnog ili preko 60 godina starog oca, udove majke ili udove zakonite maćehe;

jedini posinak: hraniocem za rad nesposobnog ili preko 60 godina, ako je posinjen zakonitim putem bar 5 godina prije, nego što bude dotični mladić rekrutovan;

jedini zet: hraniocem ženine porodice (zadruga), ali samo onda, ako dokaže, da se nije oženio za to, da steče pravo na hraniooca, to jest, ako dokaže, da je u vrijeme sklapanja braka bio u ženinoj porodici (zadruzi) bar jedan za rad sposoban član, koji je poslije umro ili postao nesposobnim;

jedini unuk: po smrti svoga oca ili ako je taj preko 60 godina star, priznaje se hraniocem za rad nesposobnog ili preko 60 godina starog djeda; udove djeda, ali samo onda ako ovi nemaju drugog kojeg hraniooca;

jedni brat ili polubrat: hraniocem svoje nejake braće i sestara, ako su bez oca (ili taj preko 60 godina star) i bez kakvog drugog hraniooca;

bračni muž i otac: hraniocem žene odnosno djece, ali samo onda ako se utvrdi da se nije radi toga oženio, da postane jedinim hraniocem svoje žene ili svoje djece i da tako izbjegne kadrovskoj službi (dokaz kao kod zeta);

vanbračni sin: hraniocem matere koja nema ni jednog od napred navedenih hranilaca,

²⁵⁾ »Nesposobnima« smatraju se: osobe ispod 17 i preko 60 godina, žene uopšte, a od ostalih muškaraca samo oni, koji su nesposobni za privredu, odnosno za rad, kojim se zanimaju a kojima je ova nesposobnost komisijski utvrđena (po rekrutnoj ili vojno-supervizionoj komisiji).

³⁰⁾ »Nejakima« smatra zakon: djecu ispod 17 godina, umobolne, potpuno slijepe i druge tako nesposobne, koji ne mogu ništa privrediti, te su ne samo na teret svojoj zadrugi, nego im je još potrebno da ih tko poslužuje. Ovakova nesposobnost mora ali biti utvrđena i dokazana svjedodžbom kojeg vojnog ili rezervnog liječnika ili liječnika u državnoj službi, koji nosi krivičnu odgovornost za eventualnu neistinitost svjedodžbe.

materinih roditelja, ako su ovi nesposobni za rad i nemaju kojeg drugog hranioća,

svoje rodene nejak³⁰) braće i sestara po materi, kad nema nikoga drugoga, koji bi ih mogao hraniti.

d) oni **mladići**, koji su kao privremeno nesposobni, dobili zvanje državnog činovnika ili duhovnika a koji budu usposobljeni tek u svojoj 25. godini (vidi tačku 6 pod a).

16. Kada i pod kojim se uvjetima može izmijeniti prvobitno određeni rok?

a) Ako je kome prilikom rekrutovanja određen **puni rok** a poslije mu se promijene porodične (zadružne) ili imovne prilike tako, da nastaju uvjeti, koji po zakonu daju pravo na skraćeni rok ili na oslobođenje od kadrovske službe, može dotičnik sam ili njegova rodbina (zadruga) moliti, da mu se puni rok izmijeni. Ako je pravo na traženu olakšicu dokazano, molba će biti uvijek i odmah uvažena. (Primjeri ovakove molbe vidj prilog 3 i 4.)

b) Ovo isto važi za onoga, koji je rekrutovan na **skraćeni rok**, ako bi uslijed međutim promijenjenih prilika zadobio pravo, da bude oslobođen od kadrovske službe. (Primjer ovakove molbe vidi prilog 5.)

c) Ako je pak nekome prvobitno priznato **pravo na oslobodjenje** od kadrovske službe, a porodične (zadružne) ili imovne prilike bi se tako promijenile, da mladiću više ne daju pravo na do sada priznato oslobođenje, onda se isto pravo ukida. Prema novim prilikama određuje se mladiću novi rok.

Ali ovo se učini samo onda, ako mladić u to vrijeme još nije navršio svoje 25. godine. Ako bi se prilike promijenile tek poslije ovog časa, mladić ostaje u duhu tačke 15. a) dalje oslobođen od kadrovske službe.

d) Isto tako **povisiće se skraćeni rok na pun rok** onome, kojemu su se porodične (zadružne) ili imovne prilike tako promijenile, da više ne daju pravo na skraćen rok. Ali ovo povišenje biva samo onda, ako dotičnik još nije odslužio prvobitno priznatog skraćenog roka.

(Nekoliko primjera o tome, koji rok kome pripada, vidi prilog 2.)

17. Kome se podnaša molba za izmjenu roka?

Molbu za izmjenu određenog roka treba **uvijek i jedino dostaviti** samo **nadležnoj vojnoj okružnoj komandi**, bez obzira na to, da li je rekrut i kod iste bio rekrutovan ili ne. To je zato potrebno, jer je ova jedina nadležna i ovlaštena i u stanju, da ispita podnešenu molbu i dokaze. Rješenje pak po svim ovakovim molbama donaća divizijska komanda.

Molbu treba podnijeti samo pismeno, snabdjevenu s propisanim biljegom (taksenom markom), te sa svim dokazalima i dokumenti-

ma, koji dokazuju pravo n atrazenu olakšicu. Primjere ovakovih molbi vidi u prilogima 3, 4 i 5.

Dobro je i preporučuje se, priključiti molbama umjesto originalnih dokumenata samo prepise istih, naročito ako se radi o vrlo važnim dokumentima i onim, koji bi se mogli po drugi put samo teško pribaviti. Ovo se preporučuje zato, jer i pored najveće pažnje nije isključeno, da se koji prilog slučajno ne izgubi. Razumije se, da u ovakovom slučaju prepisi moraju biti uredovno (t. j. po sudu ili po javnom bilježniku, notaru) ovjereni.

18. Kada treba da se nastupi kadrovska služba (rok)?

Svaki mladić, kojega je rekrutna komisija (vojna okružna komanda) pronašla sposobnim za ličnu vojnu službu i kojemu je odredila rok, a nije mu nastupa službe odložila (vidi tačku 20), **ima kadrovsku službu nastupiti** u onoj godini, u kojoj navršuje svoju 21. godinu, ili, ako mu je sposobnost ustanovljena tek prilikom jednog od pregleda u njegovoj 21., 22., 23., 24. ili 25. godini, onda u istoj godini, u kojo je pronađen sposobnim, ili u slijedećoj.

Oni pak, kojima je **odložen nastup** kadrovske službe na kasnije vrijeme (vidi tačku 20, pod B), imaju kadrovsku službu nastupiti najdalje u onoj godini, do koje im je nastup odložen, ali mogu to i u kojoj ranijoj godini učiniti.

Oni pak, koji kadrovsku službu **ne mogu nastupiti**, jer su na **izdržavanju sudske kazne** ili su **izgubili građansku čast**, imaju je nastupiti odmah čim zapreka prestane a u to vrijeme još nisu navršili svoje 27. godine života.

Ako bude takav pušten iz zatvora ili zadobije natrag svoju građansku čast tek poslije 31. decembra one godine, u kojoj navršava 27. godinu života, ne će služiti kadra (vidi tačku 4 pod B 2.), ali će zato produžiti plaćanjem vojnice do navršene 50. godine a u smislu zakona primjenjuje se i na njega odredbe tačke 6, jer nije odslužio svoj rok a nije bio oslobođen služenja roka, niti je bio nesposoban.

Dan, kojega se rekrut ima **uputiti bez ikakvog izgovora**³¹⁾ **odn. javiti se** nadležnoj ili najbližoj **vojnoj okružnoj komandi** radi upućivanja u kadar, određuje ministar vojni u svakoj godini prema potrebi. Rekrut se o tome izvještava putem novina, kao i preko svoje opštinske vlasti. Odredenog dana on se ima javiti svojoj opštinskoj vlasti, i to sa hranom za cijelo vrijeme puta do komande vojnog okruga. Opštinska vlast ga onda zajedno sa ostalim rekrutima te opštine i pod vodstvom jednog odbornika upućuje u Vojni okrug i to, ako je mjesto udaljeno više od 30 km ili ako je manje, a rdavo je vrijeme ili stroga zima, a ima željeznicu ili parobrod, željeznicom

³¹⁾ Podnijeta molba za odlaganje nastupa ili ma koja druga molba ili žalba, ne daje prava, da se sačeka njeno rješenje i odloži nastup kadrovske službe. — Ako tko iz drugih razloga ne može doći na vrijeme, dužan je o tome izvijestiti svoju nadležnu vojnu okružnu komandu i svoj nedolazak opravdati. Načelno se smatra kao opravdan samo onaj, kojega veže bolest uz krevet.

ili parobrodom i to na državni trošak, inače pješke. No ako bi se u potonjem slučaju rekruti podvoz sami platili, onda se oni mogu i uputiti željeznicom ili parobrodom.

Rekrut, koji **stalno živi u inozemstvu**, upućuje se najbližjem našem poslanstvu ili konzulatu, a taj će ga uputiti na državni trošak do svoje komande onda, ako živi stalno van Evrope, inače do naše državne granice, odakle se rekrut ima uputiti najbližjoj vojnoj okružnoj komandi o svom trošku.

Tko se na vrijeme ne uputi na odsluženje kadrovskog roka, počinja zločin, čije su posljedice navedene u tački 5 pod b) 3.

19. Način odsluženja roka. Vrijeme koje se računa ili ne računa u rok.

Svaki rekrut ima da odsluži načelno **bez prekida** svoj rok³²⁾.

Odsluživanje roka počima onog dana i računa se od dana, kojega rekrut stupi u onu jedinicu, u koju je raspoređen. Vrijeme, koje prođe od dana, kojega se rekrut javio vojnoj okružnoj komandi radi upućivanja u kadar (vidi gore u tački 18), do dana, kad stupi u svoju jedinicu, ne računa se kao odsluženo vrijeme roka.

Isto tako **ne računa se kao odsluženo vrijeme roka:**

vrijeme, provedeno u bjegstvu,

vrijeme, provedeno u zatvoru na izdržavanju sudskih kazni,

vrijeme, provedeno u pritvoru pod sudskom istragom, ako se naknadno ne bi dokazalo, da je bio nevin pritvoren.

Prema tome, vrijeme provedeno u pritvoru pod sudskom istragom ne računa se u odsluženo vrijeme roka ni onda, ako se je dotičnog moralo pustiti iz pritvora samo zato, jer mu se krivnja nije mogla stvarno dokazati, te nije mogao biti osuđen samo radi pomanjkanja dokaza.

Neodsluženo vrijeme roka dužan je vojnik da **naknadno dosluži**.

Dakle i vojnik, koji postane za vrijeme služenja roka tako nesposobnim, da zbog zadobijene **privremene nesposobnosti bude otpušten iz kadra svojoj kući** (dakle ne samo na bolovanje), dužan je, da naknadno dosluži neodsluženi dio roka, ako bude najdalje u svojoj 25. godini sposoban. Da bi se ovo moglo ustanoviti, dužan je, da u svojoj 22., 23., 24. i 25. godini života predstane svojoj nadležnoj rekrutnoj komisiji za vrijeme njezinog rada, ili, ako bi bio u tome spriječen, najdalje do 10. septembra svake od ovih godina, svojoj nadležnoj vojnoj komandi. Za njega važi od trenutka otpusta iz kadra uopšte sve ono, što prema tački 11 pod d), e) i f) važi za privremeno nesposobne.

U odsluženo vrijeme roka računa se međutim uvijek:

vrijeme, provedeno u pritvoru ili zatvoru na izdržavanju disciplinskih kazni ili pod sudskom istragom, koja je završena bez kazne.

³²⁾ Da netko odsluži svoj rok u partijama, to jest ne neprekidno, može odobriti ili izuzetno narediti samo Ministar Vojni i Mornarice.

jer se pokazalo, da okrivljeni nije učinio nikakvo djelo, koje se ima sudski kazniti,

vrijeme, provedeno u bolnicama, ili na bolovanju, ili na odsustvu (dopustu), pa makar ovo odsustvo bilo i neograničeno,

vrijeme, provedeno u vojnoj akademiji ili u kojoj podoficirskoj školi u svojstvu pitomca (vidi topogledno šesti odsjek ove knjige³³).

20. Raniji nastup i odlaganje nastupa kadrovske službe

Stupanje u kadar radi odsluženja roka može biti i u drugo vrijeme, nego je to inače kao načelno propisano zakonom (vidi tačku 18).

A. Ranije stupanje u kadar može se odobriti i odobrava se:

1. mladićima, koji žele postati **pitomci** vojne akademije ili koje od podoficirskih škola, ako su u godini, u kojoj će stupiti u školu, već navršili ili budu navršili **16. odn. 17 godinu** života. (Vidi tačke 53, 55—59.)

2. ostalim mladićima, koji su navršili **18 godina života**, nu pod uvjetom:

da imaju odobrenje svojih roditelja (starješina zadruge, zakonskog staratelja) za ranije stupanje u kadar, (primjer ovakovog odobrenja u prilogu 15),

da su sposobni za vojnu službu,

da pristaju, ako ne bi imali pravo na dački rok (vidi tačku 14), na služenje punog roka, i to bez obzira, da li imaju prema svojim porodičnim (zadružnim) ili inim okolnostima pravo na skraćeni rok.

Primjer jedne ovakove molbe: vidi u prilogu 6.

Napomena: Dan stupanja u kadar za mladiće, kojima je odobren raniji nastup kadrovske službe ne može biti ni u kojem slučaju drugi nego onaj, koji je određen za rekrute iste godine.

B. Kasnije stupanje u kadar radi odsluženja roka može se odobriti, odn. priznaće se:

1. **Redovitim dacima**³⁴) svih onih škola, koje daju, ako ih dak svrši, pravo na dački skraćeni rok (vidi tačku 14). Ovo odlaganje može biti najdalje do one godine, u kojoj dak navrši 27. godinu.

Molbe za ovakovo odlaganje imaju daci podnijeti, čim budu prilikom rekrutovanja pronađeni sposobnim, ili, ako su tada već stekli pravo na dački rok, a žele svoje nauke produžiti, čim im se priznaje pravo na dački rok. Prepusti li dak, da zamoli odlaganje nastupa kadrovske službe, a tada još nema prava na dački rok, to se takav dak rekrutuje kao svaki drugi mladić na onaj rok, koji mu pripada po njegovim rodbinskim (zadružnim) i inim prilikama. U pogledu

³³) Vrijeme provedeno kao pitomac u vojnim školama (izuzev vojno muzičke i vojno zanatlijske škole) smatra se kao kadrovska služba — rok.

³⁴) U »redovne dake« ne mogu se računati »privatni daci« državnih ili privatnih škola.

nastupa kadrovske službe važi za njega sve ono, što važi za običnog sposobnog rekruta.

Zato je potrebno, da đak, koji namjerava da moli, da mu se odloži stupanje u kadar na kasnije vrijeme, dode na rekrutovanje već sa odnosnom molbom, kojoj treba da bude priključena svjedodžba (uvjerenje) one škole, čije je redovni đak.³⁶⁾ Ova svjedodžba mora izrično potvrditi: da je zaista njezin »redovni« đak, u kojem je razredu (semestru) i da školu još nije svršio. (Primjer ovakove molbe vidi u prilogu 7.)

2. Ako se desi, da u nekoj rodbini (zadruzi) osim mladića, koji bi trebao nastupiti kadrovsku službu, **nema nijednog drugog muškog člana**, sposobnog za rad³⁶⁾, i koji bi mogao hraniti porodicu (zadругu) zato, jer se stariji brat (zadrugar) nalazi u kadru na odsluženju svog roka, onda se ovakvom mladiću odlaže stupanje u kadar, dok stariji brat (zadrugar) ne bude odslužio svoj rok, odn. dok taj ne bude iz kadra otpušten.

3. Ako se desi, da bi iz jedne porodice (zadruga) u istoj godini trebala nastupiti kadrovsku službu **dva ili više mladića-rekruta**, onda se polovini njih može odložiti stupanje u kadar do onog vremena, kad prva polovina odsluži svoj rok, odn. bude otpuštena iz kadra.

Ovakovo odlaganje biva ali samo onda, ako porodica (zadruga) prilikom rekrutovanja to izrično moli.

4. Ako se desi, da ima u kojoj porodici (zadругi) samo rekruta, a svi ostali muški članovi su nesposobni³⁶⁾, ali u porodici (zadruzi) ima mladić, sada mladi od 17 godina, nu taj će navršiti svoju 17. godinu života prije, nego rekrut navršuje svoju 25. godinu, onda se tom rekrutu — i ako porodica (zadruga) plaća porez manji od 20 Din. — ne priznaje pravo na oslobodenje od kadrovske službe kao hranioč³⁷⁾, već mu se samo odlaže stupanje u kadar, dok mladi brat (zadrugar) ne navrši svoje 17. godine.

5. Rekrutima, koji **stalno žive u inostranstvu**, odobrava se, da se mogu prijaviti našim zastupništvima za nastup kadrovske službe i tek poslije navršene 21. godine, ali najdalje u 25. godini života. Ako to propuste učiniti, smatraće se ih za vojne bjegunce, a posljedice su one iz tačke 5.

Napomena: Dan stupanja u kadar za nikoga ne može biti drugi, nego onaj za rekrute iste godine.

³⁶⁾ Tko se smatra »nesposobnim« vidi u napomeni 29.

³⁷⁾ Tko sve može biti »hranioč«, čiji i pod kojim uvjetima, vidi u tački 15. pod c).

TREĆI ODSJEK.

OBVEZE POJEDINCA. SLUŽENJE KAO OBVEZNIK.

21. Tko je dužan služiti kao obveznik³⁸⁾ operativne ili rezervne vojske (mornarice)?

a) Svi potpuno ili ograničeno sposobni državljani — bez obzira na to, da li su služili u kadru ili ne³⁹⁾ — dužni su da služe u vojsci (mornarici), čim budu na ovu službu pozvani i to:

u mirno doba: lično, ili pod izvjesnim uvjetima davanjem zamjenika;

u mobilno i ratno doba: uvijek samo lično.

Od dužnosti ličnog služenja u mirno, mobilno i ratno doba izuzeti su jedino oni činovnici na pojedinim važnim zvanjima, za koje se ovo oslobođenje poimence i zasebno naređuje.

b) Privremeno i stalno nesposobni državljani oslobođeni su u mirno doba posve svake lične službe u vojsci, a u mobilno i ratno doba samo načelno. Čim naime nastupi mobilno doba, mogu se i ovi nesposobni pozvati na ponovni pregled u svrhu ocjenjivanja njihove sposobnosti, i tek od rezultata ovog pregleda ovisiće, ostaju li i dalje oslobođeni ili ne. Svakako, za cijelo vrijeme nesposobnosti, plaćaju nesposobni vojnicu po odredbama zakona (vidi tačku 4), ako nisu oslobođeni od plaćanja iste.

Od oslobođenja ličnog služenja izuzeti su uvijek, i ako su nesposobni, svi oficiri i vojni činovnici u penziji. Ovi se mogu u mobilno i ratno doba, bez obzira na starost pozvati na vojne dužnosti, za koje su još sposobni.

22. Kako dugo traje obveza ličnog služenja?

Obveza ličnog služenja traje (vidi tačku 3):

a) za oficire i vojne činovnike, sve dotle, dok su još upotreblijivi;

b) za sve ostale obveznike: cijelo vrijeme, dok pripadaju operativnoj vojsci (to jest od 18.—40. godine), ili rezervnoj vojsci (od

³⁸⁾ Pod izrazom »obveznik« razumijeva se općenito svaki za ličnu službu u vojsci ili mornarici sposobni naš državljanin.

³⁹⁾ Nije služio kadra, jer je ili bio oslobođen kadrovske službe (vidi tačku 15) ili jer je tek poslije navršene 25. godine starosti postao našim državljaninom.

41. do 50. god.); no za **mladiće** od 18. do 20. god. **samo** u mobilno i ratno doba, ako budu na vojnu službu naročito pozvani. Izuzetno mogu se u mobilno i ratno doba pozvati na vojnu dužnost starci od 51. do 55. godine starosti.

23. Iz čega se sastoji lična služba obveznika?

Lična služba obveznika u operativnoj i rezervnoj vojsci **sastoji se**:

a) u mirno doba:

u dužnosti izdržavanja vojnih vježbi (smotre ne računaju se kao vježbe);

u dužnosti dolaska na smotre;

u dužnosti služenja kao komordžija i

u djelomičnom ograničenju slobodnog kretanja i putovanja, da se uzmogne uvijek voditi evidencija.

b) u ratno i mobilno doba:

u službi u operativnoj ili rezervnoj vojsci, ili

u službi u fabrikama i preduzećima (željeznice i t. d.), važnim za državu i vojsku.

24. Smotre i vojne vježbe u redovnim prilikama.

Smotre održavaju se po potrebi i to ili u mjestu stalnog stanovanja obveznika ili u blizini ovog mjesta. Svrha im je: pregled spremne obveznika i saopštenje važnih vojnih naredjenja.

Svrha vježbi u redovnim prilikama je, da se obveznici usavršavaju u vojnom zvanju, da se upoznaju s novim propisima i vojnim novotarijama (n. pr. novom puškom i t. d.), da budu u slučaju rata što bolje izvježbani, što bolje upoznati sa svojim dužnostima i što bolje spremni za rat.

U redovnim prilikama mogu se na **vježbe pozvati**:

a) **pripadnici operativne vojske** (podoficiri, kaplari, redovi od 21. do 40. godine starosti) u svakoj godini **do 28 dana**;

b) pripadnici **rezervne vojske** (ljudi od 41. do 50. god.) godišnje **do 14 dana**.

Napomena: Obveznici, određeni za službu u komori — dakle **komordžije** i njihove starješine — kao i **oficiri i obveznici činov. reda** pripadaju uvijek bez obzira na godine života onoj vrsti vojske, kojoj pripada jedinica, u koju su raspoređeni, i prema tome je i njihova obveza izdržavanja vježbi.

25. Vojne vježbe u vanrednim prilikama.

Svrha ove vrsti vojnih vježbi je: pojačanje obrambene vojne sile, ako državi prijete koja opasnost, ili vršenje neodloživih i za državu važnih posala.

Za postignuće ove svrhe mogu se prema zakonu:

a) zadržati u kadru vojnici, koji odsluže svoj obvezni rok, **i preko ovog roka**;

b) zadržati na vježbi oficiri, obveznici i komora, nalazeća se na izdržavanju vojne vježbe, i preko onog vremena, na koje su bili prvobitno pozvani i

c) mogu se pozvati na vježbu i oni oficiri, obveznici i komora, koji su u toj godini već bili ma na kojoj vojnoj dužnosti.

Ovakve vježbe održaće se, kako je rečeno, samo u slučaju krajnje potrebe a njihovo trajanje ovisiće o trajanju uzroka, koji je izazvao potrebu za ovakvu vježbu.

26. Tko određuje vježbe i kako se saopštava poziv na vježbu?

Doba i vrijeme trajanja vojnih vježbi, kako i tko će na koju vježbu biti pozvan, određuje se Kraljevim ukazom po potrebi i prema budžetarnoj mogućnosti.

Pozivanje rezervnih oficira, obveznika i komore na vojne vježbe vrše vojne okružne komande principijelno preko policijske i opštinske vlasti, koje saopštavaju poziv na vježbu pomoću na ime glasećih pozivnica ili samo »obznanom« na uobičajan način. Ako se desi, da lice, koje se poziva, nije kod kuće, onda je dužnost njegove porodice (zadruga) da mu taj poziv što prije dostavi, odn. dotičnoga o pozivu obavijesti.

Pozivanje vrši se u redovnim prilikama uvijek pravodobno ranije, da bude svakom pozvanome moguće, da na vrijeme uredi svoje familijarne i poslovne prilike. Izuzetno može ali i u redovnom stanju poziv glasiti na »odmah«, kako to prirodno slijedi u onom slučaju, kad se koga poziva na koju vježbu po tački 25. U ovom posljednjem slučaju ostavlja se pozvanomu samo rok od 24 sata za uređenje svojih privatnih odnošaja, te se ima najdulje za 24 sata iza dostave poziva bez ikakvog izgovora⁴⁹⁾ uputiti onamo, kamo je pozvan. Važno je znati, da svaki obveznik (oficir i t. d.) od trenutka saopštenja poziva na vježbu, **podleži** (u koliko se to odnosi na vježbu) **vojno-kaznenom postupku**.

27. O upućivanju na vježbe, nastupu i povratku sa iste.

Svaki na vojnu vježbu (smotru) pozvani oficir, obveznik, komordžija **dužan je** da se tako pravodobno uputi iz svoje kuće na određeno mu mjesto, da tamo stigne u času, određenom u pozivu.

Rezervni oficir upućuje se obično neposredno u onu komandu, u kojoj će izdržati vježbu, a **svi ostali** (obveznici i komora) upućuju se obično u mjesto njihove nadležne vojno okružne komande, odakle ih se poslije upućuje u transportima i pod komandom oficira ili drugih starješina kuda treba.

Upućivanje rezervnih oficira od mjesta stalnog boravka do jedinice, u koju su pozvani, kao i po otpustu od vježbe u isto mjesto, pada na teret države (vidi tačku 30), u koju svrhu i svaki dobije od svoje vojne okružne komande, odn. od komande, u kojoj je odslužio vježbu, objavu za besplatnu vožnju željeznicom II. kl. ili parobrodom (ladom) I. klase.

⁴⁹⁾ Vidi tačku 27.

Upućivanje pak rezervnih podoficira, kaplara i redova-obveznika i komore na vježbu vrši se na isti način kao i upućivanje rekruta (vidi tačku 18), no s tom razlikom, da ih ne sprovodi koji odbornik opštine; već da se najstariji od njih odredi sa strane opštinske vlasti za komandanta i sprovodnika njih svih odn. cijele komore, koja se ima upućivati.

Poslije izdržane vježbe upućuju se obveznici i komora neposredno iz komande, u kojoj su bili na vježbi, do svojih kuća, a ako je za to potrebna vožnja željeznicom ili lađom, izdaju im se besplatne karte do stanice, najbliže njihovoj kući. (Za vrijeme od 48 časa po otpustu sa vježbe podležu svi obveznici vojnoj disciplini.)

Svaki na vježbu pozvani treba da dođe na određeno mjesto »bez izgovora«⁴¹⁾ pravodobno. Ako to ne bi učinio, te ako ne bi svoj pravodobni nedolazak mogao temeljito opravdati, onda biće kažnjen po odredbama §§ 42. i 43. vojno kaznenog zakonika, koji glase: »Tko u **mirno doba** na vrijeme ili nikako ne dođe na vježbanja ili na poziv vojnih vlasti, a izostanak ne može opravdati, kazniće se sa zatvorom od 30 dana. Tko to učini **po izdatoj naredbi za mobilizaciju**, kazniće se robijom, a tko ne bude u svojoj komandi, **kad se oglasi rat**, kazniće se sa najmanje 10 godina robije ili smrću« (vidi i tačku 5, pod b).

28. O oslobodenju obveznika od vojnih vježbi i o odlaganju istih.

U svrhu, da ne bi odlaskom pozvanog obveznika (rez. oficira i t. d.) trpjeli privatni interesi dotičnoga nepopravive štete, kao iz razloga čovječanstva predviđeno je, da se mogu pojedinci pod izvjesnim uvjetima **osloboditi** od izdržavanja vježbe potpuno ili djelomično, ili da se pojedincima može **odložiti** nastup vojne vježbe.

Uredba, koja o tome postoji (F. Dj. broj 8657 od 21. dec. 1896. god.) kaže:

a) **Oslobada se od vježbe potpuno:**

1. Tko bolestan leži u postelji, ili se skoro podigao od bolesti i ne može da dođe u komandu, — ako to dokaže ljekarskom svjedodžbom ili, ako ljekara nema, uvjerenjem opštinske vlasti;

2. Koga se po dolasku u komandu komisijskim pregledom pronađe, da bi ga trebalo liječiti duže od polovine dana, određenih za vježbu ili da boluje od koje priljepčive bolesti (šuge, svraba);

3. Tko se za vrijeme vježbe razboli, pa se komisijskim pregledom nađe, da bi ga trebalo liječiti duže od polovinu dana, koliko mu još traje vježba, te sam želi, da bude pušten kući, a to prema stanju bolesti ne bi bilo štetno;

4. Tko uvjerenjem opštinske vlasti dokaže:

a) da u kući ima teškog bolesnika, a u porodici (zadruzi) nema

⁴¹⁾ Podnijeta molba za odlaganje nastupa vježbe ili ma koja druga molba ili žalba ne daje prava, da se njeno rješenje sačeka i odloži nastup vježbe. Zato treba svaki onaj, koji želi, da mu se vježba odloži, postupati u smislu tačke 28.

nikog sposobnog od 15—60 godina staroga⁴²⁾, da bolesnika čuva i njeguje;

b) da je uslijed skorašnje smrti zadrugara ostao sam na imanju ili u radnji, te još nije imao vremena, da uredi nadzor i čuvanje toga za vrijeme trajanja vježbe;

c) da je u toku godine, u kojoj se poziva na vježbu stradao od poplave, glada, oluje, požara ili hajduka (komita), pa nema radi toga drugih sredstava za odhranu porodice, i da ih može izdržavati samo svojim ličnim radom.

5. Obveznici onih mjesta, u kojima vlada koja zarazna bolest. (U ovom slučaju biće obveznici o oslobodenju uredovno izvješćeni.)

b) **Oslobađa se vojne vježbe za nekoliko dana** (i to na osnovu uvjerenja parohijskog sveštenika, župnika):

1. Tko ima u kući umirućeg ili umrlog; odloženje biva do sahrane (pogreba) i još jedan dan poslije pogreba, a starješini porodice (zadruga) još dva dana iza sahrane;

2. Tko se ženi, ako je dan vjenčanja bio određen prije nego je bio objavljen ili dostavljen poziv na vježbu; oslobodenje biva za jedan dan prije vjenčanja, za dan vjenčanja i za dan iza vjenčanja;

3. Tko ima u zadruci (porodici) ženidbu ili udaju; i to oslobađaju se:

starješina zadruga i otac nevjeste ili mladoženja, za tri dana (jedan dan prije vjenčanja odn. ispraćaja nevjeste, dan ovoga i jedan dan poslije vjenčanja (udaje); ostali zadrugari i članovi porodice: samo za dan vjenčanja;

4. Tko slavi; oslobodenje biva u istom obsegu i za ista lica kao gore.

U slučajevima pod 2., 3. i 4. oslobodenja ne biva, kad je tko pozvan na vanredne vježbe ili na velike manevre.

e) **Odlaze se vojna vježba onima, koji su u slijedećim prilikama:**

1. Kome je teško bolesna žena ili dijete, ako to dokaže ljekarskim uvjerenjem ili — gdje liječnika nema — uvjerenjem opštinske vlasti;

2. Tko je otišao na put radi trgovine i drugih poslova prije nego je bio izvješćen o pozivu na vježbu ili prije, nego je poziv bio objavljen onda, ako to dokaže uvjerenjem nadležne policijske vlasti;

3. Tko ima neodoljivu potrebu po trgovačkim ili domaćim poslovima i ovo dokaže uvjerenjem vlasti ili drugim dokumentima⁴³⁾.

Odlaganje nastupa vježbe **odobrava se samo** za onoliko vrijeme, koliko je neophodno potrebno, a koliko je potrebno, odlučuju vojne vlasti na osnovu pridonijetih dokaza.

Molbe za oslobodenje od izdržavanja vojnih vježbi iz uzroka teške vlastite bolesti (tačka a) 1.) ili drugih teških prilika (tačka a) 4.), kao i **molbe za odlaganje nastupa** vojne vježbe (tačka c) treba uvijek pismeno i pravodobno **podnijeti nadležnoj svojoj vojnoj okružnoj komandi**; molbe za oslobodenje iz uzroka, navedenih u tački

⁴²⁾ Razumije se: »muškarca ili žensku«.

b) pak: ako je dotični već na vojnoj vježbi usmeno (ili ako je oficir, pismeno) **svom komandantu**, a ako još nije na vježbi, uvijek pismeno. — Jedino molbu iz uzroka, »jer je tko na samrti ili umro« treba podnijeti depešom, i to komandantu, u čiju je jedinicu pozvan, plativši osim takse od 3 dinara za molbu i taksu za brzojavni odgovor za najmanje 20 riječi. (Primjeri ovakovih molbi u prilogu 8 i 9.)

Naravno je, da podnešena molba ne može za dan, dva biti riješena, jer n. pr. o molbama rez. oficira odlučuje Ministar Vojni, te molbe i odgovor treba da idu nadležnim, službenim putem. Za to se svakome preporučuje, da svoje molbe, ako to ustreba, podnese pravodobno, po mogućnosti odmah čim sazna, da je pozvan. — Podnešena, ali neriješena molba, **ne oslobađa** od dužnosti pravodobnog nastupanja vježbe.

29. Što daje država obvezniku pozvanom na vježbu a što on treba da ponese sa sobom?

Država, odn. u njezino ime vojna uprava, daje obveznicima i komordžijama, pozvanima na ma koju vrst vježbe u mirno, mobilno i u ratno doba:

- a) oružje, oružni pribor i potrebnu municiju;
- b) cjelokupnu ratnu i logorsku spremu;
- c) cjelokupnu sanitetsku spremu;
- d) odjelo i obuču;
- e) hranu, stan, osvjetljenje (rasvjetu), ogrijev i
- f) u slučaju, da se razboli, besplatno liječenje u bolnicama.

Prema tome vojnik-obveznik dobije od države — vojnih vlasti sve ono, što je potrebno, da postane od građanina vojnik, i to dobro opskrbljen i opremljen.

Ono što od države ne dobije, ali što mu je ipak potrebno, samo su sitnice ili stvari, koje obveznik i u građanstvu svakodnevno upotrebljava.

Obveznik i komordžija, pozvan na službu u vojsci (mornarici), mora dakle **ponijeti sa sobom**

rublje: košulje, gaće, čarape, a u zimi još po jedan par vunenih rukavica, grudnjak ili vunenu košulju;

ličnu spremu: pribor za umijanje (peškir, sapun, češalj, malo ogledalo, keficu za zube, eventualno britvu sa priborom),

jedaći pribor (nož, viljušku i žlicu),

pribor za čišćenje (kefu za odijelo, za obuču, kutiju masti za obuču i sapun za pranje rublja) a

od ostalih stvari: iglenicu sa nekoliko igla, crni i bijeli konac, kajiš za hlaće, a eventualno džepni sat;

hranu za vrijeme puta do mjesta, u koje se uputi (najbolje za 3 dana).

Platu za vrijeme vježbe ne prima ni obveznik, ni komordžija.

Ako bi pak porodica (zadruga), čiji se **priznati jedini hranio** pozove na vojnu vježbu tako siromašna bila, da ne bi imala za ovo

vrijeme od čega da živi, onda je po zakonu opština dužna, da ju izdržava potporom u novcu ili u naturi. Veličina ove potpore određuje od slučaja do slučaja opštinsko poglavarstvo (županstvo) samo.

30. Šta daje država rezervnom oficiru, koji je pozvan na vježbu, a šta treba on da sa sobom ponese?

Rezervni oficir, koji je pozvan na službu u vojsci — kako u mirno doba, tako u mobilno i ratno doba, — dobije od države:

- a) oružje, oružni pribor i potrebnu municiju, u koliko mu to pripada;
- b) cjelokupnu ratnu, logorsku i sanitetsku spremu;
- c) odijelo i obuću i
- d) u slučaju, da se razboli besplatnu njegu i liječenje u bolnici.

Pored toga rezervni oficir prima još i platu, ako ovakvu državnu (samoupravnu) inače nema, odn. razliku između one plate, koju ima, i one, koja mu po činu u vojsci pripada. Ako mu je pak plata u građanstvu jednaka ili veća od one, koja mu po činu u vojsci pripada, on će zadržati svoju državnu (samoupravnu) građansku platu a od vojne uprave ne će dobiti prinadležnosti. (U platu se uvijek uračuna osnovna i položajna plata i redovna stanarina.) Pored toga se rezervnom oficiru još priznaju putni troškovi iz svog mjesta stalnog stanovanja do mjesta, u koje je pozvan i natrag, (karta II. kl. ako nije dobio besplatnu, i dnevnicu).

Prilog 10 pokazuje najpodesniju vrst nošenja i pakovanja ratne spreme jednog oficira, i što sve treba da ima kad polazi u rat.

31. Odgovornost za dobivenu spremu.

Sve što rezervni oficir, obveznik ili komordžija (rukovaoc) dobije na upotrebu, državno je, to jest sveopšte je imanje i svojina, koju oficir i obveznik mora čuvati kao svoje.

Tko toga ne učini, tko to upropasti ili pokvari, dužan je nadoknaditi nanijetu štetu a može biti i kažnjen ne samo disciplinski, već eventualno i sudski, jer §§ 113. i 114. vojno-kaznenog zakona propisuju:

»Tko proda, založi ili namjerno pokvari ili poništi ma koju stvar, koju je primio na službenu upotrebu, kazniće se zatvorom do 3 godine, a tko proda, založi ili namjerno pokvari ili poništi državno oružje, municiju ili konja, koje je stvari primio na službenu upotrebu, kazniće se robijom do 5 godina«.

32. O dužnosti prijavljivanja radi vođenja evidencije.

Da bi vlasti uvijek znale, gdje se nalazi svaki pojedini obveznik, predviđeno je zakonom, da opštinske i policijske vlasti vode tačnu evidenciju o svakom vojnom obvezniku (rezervnom oficiru, vojniku i t. d.) Vođenje ove evidencije je i u interesu svakog obveznika, jer su time vlasti stavljenе u mogućnost, da mu i stvarno uvijek mogu dostaviti vojna naređenja, pozive na vježbu i t. d.

U tu svrhu dužan je svaki obveznik, koji **otputuje** iz svog stalnog boravišta **na više od 30 dana**, javiti to policijskoj i opštinskoj vlasti, na čijem području inače stalno živi, te je dužan da označi lice (osobu), kojemu treba predati pozive i t. d. (vidi naredbu u vojničkoj ispravi).

Kretanje i putovanje obveznika u **redovnim prilikama** nije drugim kojim vojnim propisima ograničeno.

U **mobilno i ratno doba**, ili kad predstoji rat, imaju vojne vlasti pravo, da ograniče kretanje i putovanje i u samoj državi (vidi tačku 7) a to u svrhu, da budu obveznici u svako doba u stanju, da u najkraćem roku slijede pozivu o mobilizaciji odn. o nastupu koje vanredne vježbe po tački 25.

Ovo će ograničenje biti u tome, da će se tražiti i narediti, ili da se svaki ima prijaviti svojoj opštinskoj vlasti, kad uopšte i za kratko vrijeme napusti svoje stalno boravište ili da će odlazak uopšte ovisiti o naročitoj dozvoli.

Neizvršenje napred navedenih propisa o dužnosti prijavljivanja kazni se po odredbama građansko-kaznenog zakonika.

33. O mobilizaciji.

Kad predstoji rat ili gotovo je neizbježiv, Kralj će narediti mobilizaciju, to jest da se obranbena sila države dovede na ratno stanje.

Mobilizacija se po svojoj naravi naređuje u posljednjem trenutku, i kad je država, otadžbina u prekoj opasnosti. Zato u tom slučaju ne može biti govora o interesima pojedinaca; interesi otadžbine stoje nada sve i kako je brzina i dobit u vremenu jedan od najvažnijih uslova, da se mobilizacija što prije izvrši, to je i jasno, da se može svakome dopustiti samo najkraće vrijeme za sređenje svojih privatnih odnosa.

Saopštenje mobilizacije ne biva zasebnim pozivnicama, nego samo objavljenjem na običajni način.

Čim tko sazna da je mobilizacija naredena, ima se odmah uputiti svojoj opštinskoj vlasti, gdje će saznati sve potrebno za svoj daljnji rad. Rezervni oficiri pak, kao i obveznici činovničkog reda uputiće se u svoje komande najdalje u roku od 24 časa. **Od sprema i hrane** imaju svi ponijeti sa sobom ono, što je navedeno u tački 29 odnosno 30.

34. Lična služba u vojsci za vrijeme mobilizacije i rata.

Rezervni oficiri i obveznici, koji su već u mirno doba zaposleni u **tvornicama i u preduzećima**, koja rade za vojsku i mornaricu, a čije je funkcioniranje i za vrijeme rata neophodno potrebno za vojsku (n. pr. željeznice, tvornica vagona, konzerva, municije, barutane i sl.) ostaće i za vrijeme rata na svojim dužnostima u spomenutim tvornicama i preduzećima, ako imaju naročitu stručnu kvalifikaciju, te nema nikoga, tko bi ih mogao zamijeniti. Kao **mobilizovani oni** su — i ako zaposleni van vojske — ipak **vojnici na vojnoj dužnosti**.

Ovakav im se ratni raspored naročito objavlja.

Svi ostali rezervni oficiri i obveznici služiće prema ratnom rasporedu, kojega imaju: ili kao rezervni oficir, obveznik činovničkog reda ili podoficir-vojnika u raznim jedinicama, ili kao komordžija u komori mobilizovanih jedinica ili kao obveznik-rukovaoc kod motornih i drugih specijalnih prenosnih sredstava.

35. Tko se određuje za komordžiju?

Za komordžiju određuju se samo ljudi, vični postupanju i njezi stoke i komore, da se stoka i komora što bolje sačuva od svake štete.

Prvenstveno se raspoređuju kao komordžije:

a) svi davaoci stoke i komore, koji iz ma kojeg razloga nisu služili kadar;

b) svi davaoci stoke i komore, koji su služili u vojsci, ali su samo ograničeno sposobni;

c) svi davaoci stoke i komore, koji su služili samo skraćeni rok u kadru;

d) svi davaoci jahaćih konja i zaprega za artileriju ili drugu koju jedinicu, u koliko nisu raspoređeni sami u iste jedinice zajedno sa svojom stokom, i

e) u koliko bi još bilo potrebe za komordžije — obveznici-nedavaoci stoke i komore, koji iz ma kojeg razloga nisu u kadru odslužili svoga roka (n. pr. hraniooci i t. d.).

Izuzetak čini se samo sa onim davaocima stoke i komore, koji ili imaju u vojsci onakav čin i položaj, da već radi toga ne mogu biti komordžije, ili su oslobođeni od lične službe (vidi tačka 21), ili koji uopšte ne podležu vojnoj obvezi (nesposobni, mladi od 18 i stariji od 55 godina, ženske uopšte i pravne ličnosti (imanja, akcionarska i druga društva) ili na poslijetku oni, koji imaju naročitu koju stručnu spremu, pa se kao takvi raspoređuju na druga zvanja.

Svi davaoci stoke i komore, u koliko budu prema prednjem uzeti i raspoređeni za komordžije, **dobivaju svoj raspored** principi-jelno kod stoke i komore, koju su dali, a oni, kod kojih to ne može biti (jer su im jahaći konji, zaprege i vozobi uzeti za popunu konjice, artilerije i t. d.) raspoređuju se kao i oni pod e) kod stoke i komore onih davaoca stoke i komore, koje se kao nesposobni ili iz drugih razloga ne može kod iste rasporediti.

36. Tko se raspoređuje za službu rukovaoca motornih i drugih prenosnih i prevoznih sredstava?

S istog razloga, kao kod komore, raspoređuje se i kod svih motornih (motocikla, automobila, avijona, motornih čamaca, traktera i t. d.) kao i kod ostalih prenosnih sredstava (čamaca, bicikla i sl.) prvenstveno **davaoci-vlasnici** istih, naravno ako su u vojnoj obvezi i vični su rukovanju istima.

Ako se vlasnici ne mogu rasporediti za rukovaoce, jer nisu u vojnoj obvezi ili nisu vični rukovanju, ili jer su rezervni oficiri,

onda se kao rukovaoce određuje prvenstveno šofere, mašinstice i sl., **koji su do sada** istim sredstvom **rukovali** a sposobni su i nijesu rezervni oficiri. Ako se ni ovakovog ne bi moglo rasporediti, jer je ne-sposoban, ali van obveze ličnog služenja uopšte ili je oficir, onda se raspoređuje koji drugi obveznik kod ovih sredstava, koji pozna rukovanje tog sredstva.

37. Vojne vježbe komordžija i rukovalaca.

Obveznici, određeni za komordžije i rukovaoce, izdržavaju svoje vojne vježbe bez obzira na godinu života uvijek u onoj jedinici, u koju su raspoređeni i to lično. Ali davaoci stoke i komore te motornih i drugih prenosnih sredstava, ako su raspoređeni za komordžije (rukovaoce) kod istih, **u mirno doba** ne trebaju da lično sami vrše ovu službu, već mogu na svoje mjesto poslati drugoga, (rođaka, namještenika i t. d.), koji je pouzdan i sposoban za tu službu. Ova olakšica važi — kako je rečeno— jedino u **mirno doba**, ali čim nastaje mobilno doba, oni su dužni, da se sami upute sa svojom stokom (komorom i t. d.) na službu.

ČETVRTI ODSJEK.

VOJNE OBVEZE IMOVINSKE I MATERIJALNE PRIRODE.

38. Koje imovne (materijalne) obveze imaju državljani u pogledu vojske?

Osim ličnih vojnih dužnosti, koje imaju nositi svi potpuno i ograničeno sposobni muški državljani, i osim dužnosti plaćanja vojnice, kojoj podleže svi oni, koji su spriječeni da lično služe voj-sku, nameće zakon o ustrojstvu vojske i mornarice **svim državlja-nima** bez obzira na napred navedene dužnosti, na doba, stalež i spol još materijalne obveze, koje sastoje:

a) u **davanju stoke** (jahaćih, teglećih i tovarnih konja, magaraca i mazgi, teglećih volova i bivola) **sa priborom**;

b) u **davanju** sviju vrsta komorskih, **prevoznih i prenosnih sred-stava** (konjskih i volovskih vozova, automobila, motocikla, bicikla, motornih čamaca i drugih plovnih sredstava, aeroplana i t. d.) sa priborom i

c) u **plaćanju** naročitog **prireza** k običnim neposrednim porezima za **remontski-komorski fond**.

39. Gdje i kako se odlučuje, koje materijalne obaveze pripadaju kome?

U svrhu da se tačno zna, koliko i kakovih ima konja, mazgi, magaraca, volova i bivola te prevoznih i prenosnih sredstava u zemlji, da se ustanovi njihova sposobnost i uporabivost za vojne svrhe, kao i da se vlasnicima istih pravedno uzmogne nametnuti obveze, koje su u slijedećim tačkama raspravljene, izvršiće se slično rekrutovanju svake godine — ljeti — **smotra** nad svom stokom, prevoznim i prenosnim sredstvima i to uz sudjelovanje opštinskih i upravnih vlasti.

Tom prilikom riješiće se i to, koje će se već nametnute materijalne obveze smanjiti, povisiti ili ukinuti.

Na ovu **smotru** — popis stoke i vozova — **dužni su doći**: osim vojne komisije, koja se sastoji iz nekoliko oficira i veterinarara, predsjednik općine, u kojoj se smotra obavlja, ili njegov zastupnik, odbornici i drugi zvaničnici, koji budu za to određeni, zatim svi vlasnici stoke i prevoznih sredstava sa istom ili kako to bude naredeno.

Prilikom ove smotre vrši se najprije **popis** stoke, vozova, pribora i t. d., zatim se ista **ocjenjuje** po sposobnostai i upotrebivosti za vojne svrhe, t. zv. **okategorisanje**.

Na osnovu prikupljenih podataka naknadno se stoka, vozovi i t. d., koji su pronadeni »sposobnim« **raspoređuje** i to najmlade i najbolje za upotrebu u jedinicama operativne vojske, a ostalo, u koliko je potrebno u jedinice rezervne vojske. Ono što preostaje, a upotrebivo je za vojne švrhe, upiše se kao prekobrojno u »**dopunsku komoru**«, odn. kao prekobrojna **dopunska sredstva**.

Raspored stoke, komore, pribora i t. d., nadalje tko se sa istom u slučaju vježbe ili mobilizacije ima uputiti i u koju jedinicu, saopštava se vlasniku-davaocu naknadno preko općinske vlasti.

Dužnosti, koje se nameću vlasnicima stoke, komore i t. d., čim je ova upisana i raspoređena u jedinice operativne ili rezervne vojske, ili kao dopunska, kao i **prava** davaoca, raspravljene su u slijedećim tačkama.

40. Tko je dužan držati i davati jahaćeg konja sa priborom?

a) Svi **obveznici**, raspoređeni za službu u **konjicu** ili za koju drugu službu u vojsci, koju imaju vršiti **na konjima**, a koji prema svojem imovnom stanju imaju ili mogu imati u svako doba propisanog jahaćeg konja⁴³⁾ sa ispravnim i potpunim jahaćim i konjskim priborom⁴⁴⁾, obvezani su po zakonu, da takovog konja i pribor drže i pozvani na vježbe ili o mobilizaciji, sa istima nastupe službu, a to sve dotle, dok pripadaju po godinama starosti operativnoj vojsci (vidi tačku 3).

Odluku o tome, koji će biti ovi obveznici, donijeće vojne sporazumno sa ostalim vlastima.

Nabavu konja i pribora treba izvršiti najdalje za **tri** mjeseca.

b) Sve ovo pod a) navedeno važi u punom opsegu i za **porodice i zadruge** iz kojih se rekrutuju konjanici, i za koje porodice (zadruge) vojne vlasti ustanove, da su dovoljno imućne, da mogu držati i dati svom članu-konjaniku propisanog jahaćeg konja sa cijelokupnim jahaćim i konjskim priborom. Ova **obveza** držanja i davanja konja sa priborom **traje** za sve vrijeme, dok je dotični obveznik pripadnik operativne vojske:

c) Ako **konj**, kojega obveznik odn. zadruga prema prednjem pod a) i b) treba da drži, **ugine**, bude **prodan** ili **izmijenjen**, ili postane **nesposoban**, dužan je obveznik (zadruga) da si nabavi u roku od **dva** mjeseca drugog sposobnog jahaćeg konja.

d) Tko **ne ispunjava obveze**, o kojima je govor u ovoj tački, a dužan je to činiti, tome će država nabaviti konja i pribor, te od nje ga u roku od godine dana naplatiti troškove⁴⁵⁾ ove nabavke. Pored

⁴³⁾ To je konj (kobila) star 4 do 14 godina, visok za konjicu najmanje 155, za ostale rodove vojske najmanje 135 cm, zdrav i dobro razvijen, lak i izdržljiv.

⁴⁴⁾ Što se računa u konjski i jahaći pribor: vidi u prilogu 14.

⁴⁵⁾ Državna uprava traži sada kao naknadu:

za jahaćeg konja Din. 4.000.—,

za konjski i jahaći pribor Din. 1.300.—.

toga dotičnik još biva kažnjen i to prvi put globom od 3—500 Din, a drugi put od 8—1000 Dinara;

e) **Jedanput nametnuta obveza** može se prekinuti jedino, ako se imovne prilike obveznika (zadruga) tako promijene, da mu je zaista nemoguće i dalje ispuniti obveze. Dokaz za to, da nije više u stanju držati jahaćeg konja, podnaša obveznik (zadruga) komisiji, koja redovno vrši popis stoke (vidi tačku 39) ili svojoj nadležnoj vojnoj okružnoj komandi;

f) Kao **naknadu za obveze**, koje se nameću naprijed navedenim obveznicima, porodicama i zadrugama, država im daje neka **prava** odnosno **olakšice** i to:

nitko ne može oduzeti, zaplijeniti ili prodati takovog jahaćeg konja i prbor za pokriće ma kojih privatnih ili državnih tražbina i dotični ima prednost, da u mirno, mobilno i u ratno doba vrši službu u vojsci na konju.

Konjanik, pozvan na vježbe ili o mobilizaciji, upućuje se na iste sa svojim konjem i priborom a za donijetog konja i pribor **ne** dobiva od države nikakovu naknadu, osim ako bi konj i pribor u službi propao.

41. Koje obveze imaju ostali vlasnici i davaoci stoke, komorskih vozova, pribora i ostalih prevoznih i prenosnih sredstava?

Sva imanja i društva u državi i svi državljani, bez obzira na spol, sposobnost, imovinske i privatne prilike, koji posjeduju jahaće konje, mazge, magarce, volove, bivole, kola i vozove ma koje vrsti ili koja druga prevozna i prenosna sredstva, **dužni su, da ih daju** za vojne potrebe sa pripadajućim priborom⁴⁶⁾, ako su grla odn. kola i t. d. prilikom popisa i okategorisanja (vidi tačku 39) pronađena sposobnima i upotrebljivima za vojne potrebe.

Ovo **davanje biva** u mirno doba prilikom vježbi i to uvijek uz naknadu u novcu. U mobilno i ratno doba pak izdaće se naknada za stoku, vozove i t. d. po naročitom pravilniku.

Prema rasporedu, kojega je stoka i t. d. dobila (vidi tačku 39), razne su i **obveze** ali i **prava**, koja su skopčana sa rasporedom i to:

a) **vlasnik**, kojemu je stoka, kola i t. d. raspoređena u **operativnu i rezervnu** vojsku dobiva ovakovim rasporedom slijedeće **dužnosti**:

1. da upisanu stoku i t. d. uvijek **drži u dobrom stanju** tako, da bude uvijek upotrebljiva za izvršenje određene vojne službe;

2. da odmah **izvijesti** svoju opštinsku vlast, ako upisano grlo (kola, pribor) **uginu**, postane **nesposobnim** ili ako ga **proda** ili **mijenja**. Ali prodaja ili mijenjanje stoke vlasniku je **zabranjeno**, čim bude naredena pripravnost, mobilizacija ili vojna smotra i popis stoke po tački 39;

3. da u slučaju prodaje, izmijene, uginuća grla i t. d. u **roku od dva mjeseca nabavi drugo** grlo (kola, pribor i t. d.) te ga odmah

⁴⁶⁾ Sto spada u pribor: vidi u prilogu 14.

predvede svojoj općinskoj vlasti radi pregleda, ocjene sposobnosti, popisa i upisa;

4. ako **ne bi nabavio drugog grla** (kola i t. d.) iz ma kojeg razloga — bilo da ne može drugoga kupiti ili uopšte više ne namjerava držati stoku (kola itd.) — imao o tome u roku od 2 mjeseca izvijestiti svoju općinsku vlast, da se na mjesto njegovog grla (kola, pripora i t. d.) upiše i odredi koje drugo iz »dopunske komore«;

5. da upisano grlo (kola, prenosno sredstvo i t. d.) uputi na određeno mjesto, ako dobije za isto **pozivnicu na vojnu vježbu** ili u slučaju mobilizacije, i to uvijek sa cjelokupnim ispravnim priborom, ako je i davaoc istoga. — U ovom slučaju ima stoku upućivati sa hranom za tri dana.

b) **Vlasnik**, kojemu je stoka (kola, pribor, automobil i t. d.) upisana i **raspoređena u dopunsku komoru** (vidi tačku 39) dobiva ovakvim rasporedom iste obveze koje i vlasnik stoke raspoređene u operativnu vojsku (vidi napred pod a), samo s tom razlikom, da mu je rok za prijave i nabavku druge stoke i t. d. određen sa 3 namjesto 2 mjeseca i da svoju stoku i t. d. može prodati, mijenjati, kad god hoće, što ali nije uvijek dozvoljeno davaocu stoke i t. d. za operativnu i rezervnu vojsku.

Napomena: Neizvršenje svih navedenih obveza podleži kaznama.

42. **Koja prava imaju davaoci stoke, komorskih vozova i t. d. ?**

Davaoci jahaćih i teglećih konja i t. d., te prenosnih i prevoznih sredstava sa priborom imaju kao naknadu izvjesna prava, i to:

d) pravo, da budu raspoređeni kao komordžije ili rukovaoci kod svoje stoke i t. d., ako ispunjavaju uvjete po tački 35 odn. 36;

b) pravo, da u **mirno** doba ne trebaju lično da vrše komordžijsku službu odn. službu rukovaoca, ma da su za ovakvu službu određeni, već mogu mjesto sebe poslati kojeg drugoga na vojnu službu (vidi tačku 37);

c) pravo, da dobiju za stoku (kola i t. d.) ako bude pozvana na vojne vježbe ili uzeta za vojne potrebe, u mirno doba uvijek naknadu u novcu, a u mobilno i ratno doba prema pravilniku, koji za to važi;

d) pravo, da dobiju punu odštetu, ako bi grlo (kola i t. d.) za vrijeme vojne upotrebe postalo nesposobnim, neupotrebivim ili propalo. Zato se i svako grlo (kola i t. d.) prilikom upućivanja u vojsku komisijonalno pregleda i ocijeni. Veličina otštete, koju davaoc ima dobiti od vojne uprave, ustanovljuje se komisijonalno.

Prilikom predaje konja (kola i t. d.) vojsci dobije davaoc od komisije, koja prima grlo (kola i t. d.) potvrdu o prijemu s oznakom njegove vrijednosti.

43. **Remontski-komorski fond. Svrha. Tko je obavezan plaćati prirez za taj fond?**

Svrha remontskog-komorskog fonda je, da si država osigura sredstva, iz kojih može nabaviti jahaće konje i pribor za konjanike

i druga lica, koja to sama ne mogu nabaviti, jer su siromašna; nadalje da može nabaviti sve konje i vozove, kao i pribor za iste, u koliko ih ne može dobiti popisom i upisom od naroda po tački 39 n. pr. stoga, što su potrebne naročite pasmine odn. konstrukcije i t. d.

Radi ostvarenja i stalnog dopunjavanja ovog fonda nametnuo je zakon naročiti **prireza za remontsko-komorski fond** u visini invalidskog poreza. Ovaj prirez **dužna su plaćati** sva lica (muška i ženska), imanja i društva, koja plaćaju porez i to bez obzira, imaju li još koje druge obveze lične ili imovne prirode.

44. Tko je oslobođen od plaćanja prireza za remontski-komorski fond.

Od plaćanja spomenutog prireza oslobođeni su samo:

- a) oficiri, stalni vojni sveštenici, kapelnici i tehnički poslovođe na **aktivnoj** službi u vojsci i mornarici i
- b) parobrodarska društva i posjednici plovnih objekta (sem luksuznih) na rijekama i moru — za ove.

Sva ostala lica, društva, imanja i t. d. — i ako daju jahaće, tegleće, tovarne konje (mazge, magarce), volove, kola ili prevozna sredstva uopšte, shodno tačkama 40 i 41 — dužna su plaćati taj prirez u punom, zakonom predviđenom iznosu.

PETI ODSJEK.

REKRUTOVANJE (NOVAČENJE).

45. Važnost i značaj rekrutovanja i kada se isto vrši?

Rekrutovanje (novačenje, stavnja) je jedan od najznačajnijih poslova vojne uprave, koji za svakog mladića, toli i za njegovu rodbinu i zadrugu, jer se tom prilikom odlučuje, koje vojne obveze i dužnosti pripadaju mladiću odn. porodici, a to su obveze takove narave, da utječu za dugi niz godina na njihove privatne odnose.

Rekrutovanje vrše u svakoj godini jedanput naročite **rekrutne komisije**, kojima predsjedava jedan viši oficir (obični komandant dotičnog vojnog okruga), i to u vrijeme i u mjestima, koja određuje vojna uprava (obično u junu ili julu). Rekrutovanju prisustvuju općinski činovnici, liječnik i druge zvanične i nezvanične osobe (vidi tačku 47).

Za one pak, koji iz ma kojeg razloga nisu mogli doći na rekrutovanje pred rekrutne komisije⁴⁷⁾, biva rekrutovanje kod **komande vojnog okruga** i to pet komisijski i na isti način, kao i pred rekrutnom komisijom.

46. Kako saznaje mladić da treba predstati rekrutnoj komisiji?

Rekrutni spiskovi. Saradnja žiteljstva kod sastava istih.

Mjesto i vrijeme rada rekrutne komisije kao i to, za koje će se općine rekrutovanje u pojedinim mjestima izvršiti, objavljuje se blagovremeno preko novina, oglasom na uredovnoj tablici ili na koji drugi običajni način.

Akoprem zakonske odredbe zahtijevaju, da svaki mladić predstane rekrutnoj komisiji dobrovoljno i neprisilno onda, kad mu je to po zakonu naredeno (vidi tačku 11), ipak se država ne može pouzdati samo u dobru volju pojedinca. Zato vodi pomoću svojih vlasti i organa tačnu evidenciju svih svojih podanika tako, da iz svojih podataka uvijek zna, koji su bili dužni da dođu a nisu došli. Mladić sam odn. njegova porodica (zadruga) nosi sve zakonom

⁴⁷⁾ To mogu biti: mladići, koji su na izdržavanju koje kazne, koji su bolesni u krevetu, koji su bili na putu, pak im se tu nešto desilo, dalje mladići, koji se naknadno prijavljuju za raniji nastup kadrovske službe, i napokon mladići, koji su molili, te im je bilo odobreno, da tek kasnije predstaju radi rekrutacije (primjer ovakove molbe u prilogu 11).

predviđene posljedice za njegov nedolazak na rekrutovanje a ove su potanko navedene u tački 5.

Ma da se može tvrditi, da su evidencije, koje vlasti u tom pogledu vode, tačne, jer su osnovane na zvaničnim i uredovnim dokumentima, ipak nije isključeno, da se u nje uvuče slučajno, a koji put eventualno i zlonamjerno koja pogriješka. Zato, da bi se uklonile i saznale eventualne pogriješke i nepravilnosti, zakon zahtijeva i propisuje, da i svi stanovnici pomažu pri tom poslu, stavljajući im u dužnost, da sami prijave nepravilnosti, za koje bi saznali.

Da se omogući ovo sudjelovanje pučanstva, sastavljaju prvostepene vlasti svake godine spiskove svih onih mladića, koji su po zakonu dužni, da u toj godini prvi put predstanu rekrutnoj komisiji. Pri svršetku ovog rada (u aprilu) objavljuju iste vlasti, da je svakome dozvoljeno, da se upozna sa sadržinom spiskova i da je svaki pozvan, da prijavi pronađene neispravnosti.

Ovi spiskovi — **rekrutni spiskovi** — sadržavaju imena i podatke svih onih mladića, koji su u toj kalendarskoj godini već navršili ili tek budu navršili 20. godinu, i to tako onih, koji su u dotičnoj općini zavičajni, kako i onih, koji u toj općini stalno žive⁴⁸⁾, ma i ne bili zavičajni u toj općini.

Rekrutni spiskovi sadržavaju ne samo imena svih ovih mladića, već i sve podatke o njima, koji su potrebni rekrutnoj komisiji, da može ocijeniti starost, sposobnost, porodične, zadružne i imovne prilike mladića i njegove porodice (zadruga), te na osnovu ovih podataka donijeti pravednu i zakonom odgovarajuću odluku o pripadajućem roku, pravu na oslobođenje, odlaganju nastupa kadrovske službe i t. d.

Prema tome je važno za svakog pojedinca, čim budu gotovi rekrutni spiskovi i čim to bude objavljeno, da se uvjeri već sada, treba li doći u ovoj godini na rekrutovanje ili ne. Tko nađe, da su njemu ili kome drugome podaci upisani pogriješno ili nepotpuno, **neka to javi rekrutnoj komisiji** prilikom samog rekrutovanja. Isto to ima učiniti i ona, ako bi našao, da netko nije upisan a trebalo bi, da jest.

Rekrutna komisija ne može unijeti nikakove dopune i ispravke u ove na osnovu zvaničnih knjiga i podataka sastavljene spiskove bez valjanih i punovažnih dokaza. I zato je svaki dužan, da sam pribavi potrebne dokaze za svoje tvrdnje i donese ih na rekrutovanje, ako traži da se rekrutni spisak dopuni ili ispravi. Ali u svakom slučaju propisi zahtijevaju da onaj, koji je navršio 60. godinu starosti ili je stariji, dokaže komisiji ovu svoju starost zvaničnim dokazima, ako na osnovu svojih godina traži oslobođenje ili skraćeni rok za svog zadrugara ili sina, a to i onda, ako je u rekrutnom spisku stavljeno, da je dotični 60 ili više godina star.

Obznanom na uredovnoj tablici, kada i na kojem će se mjestu vršiti rekrutovanje, upozoren je mladić, koji u toj godini navršuje

⁴⁸⁾ Među ove se računaju i stranci, dok ne dokažu, da su stranci (vidi napomenu 1). Ako to ne dokažu do dana rekrutovanja, oni se rekrutuju kao i ostali državljani.

20 godinu, **prvi put** na svoju zakonsku dužnost a isto tako i njegova porodica (zadruga).

Time, da može vršiti uvid u sastavljen rekrutni spisak, dana je mladiću i njegovoj porodici (zadruzi) po **drugi put** mogućnost da sazna, treba li dotični mladić doći na rekrutaciju ili ne⁴⁰).

Ali pored toga dobije takav mladić još **zasebnu pozivnicu**, u kojoj stoji, da je dužan doći na rekrutovanje i to s oznakom, gdje i kada će se vršiti rekrutovanje. (Ovakovu pozivnicu dobivaju i svi prilikom prošlogodišnjem rekrutovanju »privremeno nesposobnim« ocjenjeni, a koji u ovoj godini navršuju svoju 21., 22., 23., 24. i 25. godinu, jer su i ovi dužni, da se dadu ponovno pregledati (vidi tačku 11)⁵⁰).

Iz gornjega se vidi, da država odn. njezine vlasti sa svoje strane čine sve, da bi upozorile svakoga na njegovu zakonsku dužnost. Tko ali pored zakonskog propisa i napred izloženog višekratnog objelodanjenja, kada i gdje ima predstati rekrutnoj komisiji, ipak toga ne učini i ne dođe na vrijeme pred istu, te ne može temeljito opravdati svoj nedolazak, taj potpada punoj strogosti zakona te ima, ako ga se uhvati on sam, inače njegova porodica (zadruga) nositi sve posljedice ovakove nepokornosti i izbjegavanja vojnih dužnosti (vidi tačku 5 i 9).

47. Tko treba predstati i doći na rekrutovanje?

Rekrutovanje vrši se tačno na ranije određenom mjestu i u ranije predviđeno obznanjeno vrijeme.

Na rekrutovanje su dužni da dodu:

a) Kao zvaničnici:

1. predsjednik (načelnik, župan) općine ili njegov zastupnik, (u većim varošima jedan član odbora ili gradski zastupnik, senator ili vijećnik, kojega predsjednik općine odn. gradonačelnik odredi);

2. iz svakog sela, koje ima 5 do 10 mladića za rekrutovanje: kmet (starješina, knez) sela ili njegov zastupnik i jedan odbornik, koji dobro poznaje porodične, zadružne i imovne prilike svojih rekruta. Ako je selo dalo više rekruta, onda još po jedan odbornik na 5 do 10 rekruta. Ako je pak broj rekruta veći od 50, onda na svakih 10 do 15 preko 50 po jedan odbornik više. Ako bi broj rekruta manji bio od 5, onda ih predvodi predsjednik ili njegov zastupnik sam (u većim varošima određuje gradonačelnik potreban broj odbornika).

3. djelovođa (bilježnik — pisar) općine,

4. organi policije radi održavanja rada za vrijeme i na mjestu rekrutovanja.

⁴⁰) Ako netko iz ma kojeg razloga ne bi mogao predstati svojoj nadležnoj rekrutnoj komisiji, onda mora moliti, da predstane kojoj drugoj, njemu bližoj, što će mu se odobriti (primjer ovakve molbe u prilogu 1).

⁵⁰) Pozivnice za rekrutovanje dostavljaju se ili mladiću samom ili njegovoj porodici (zadruzi), koja je dužna, da obavijesti mladića.

b) radi pregleda:

1. svi mladići, koji su upisani u rekrutnom spisku, a to su svi oni, koji u toj godini navršuju 20. godinu,

2. svi prilikom prošlogodišnjeg rekrutovanja »privremeno nesposobnim« pronadeni a koji u toj godini navršuju svoju 21., 22., 23., 24. i 25. godinu, ako od toga pregleda nisu oslobođeni (vidi napomenu 17),

3. kojima je odobreno, da se kod ove komisije rekrutuju (vidi nap. 49.),

4. svi stariji, koji su bili do sada sposobni a misle, da su se u međuvremenu onesposobili za ličnu vojnu službu,

5. svi nesposobni ili preko 60 godina stari zadrugari i porodični članovi onih rekruta pod 1. do 3., koji na osnovu svoje nesposobnosti traže, da se rekrutu priznaju olakšice (vidi tačku 46.).

c) Radi davanja izvješća ili traženja objašnjenja:

1. svi oni, koji misle, da su njima ili drugima pogriješno stavljene podaci u rekrutni spisak,

2. svi obveznici, koji žele ma koja objašnjenja vojne narave od strane komisije.

Svi koji su prema prednjem dužni da dođu na pregled, moraju biti čisto obučeni, okupani, ošišani i imaju sa sobom donijeti »vojničke isprave« sviju svojih zadrugara-članova porodice.

Jasno je, da ovom prilikom mora donijeti sa sobom »dokaze« svaki onaj, koji hoće dokazati, da su njemu ili kojem drugome pogriješno stavljene podaci u rekrutni spisak. Bez valjanih i zakonskih dokaza ne smije i ne može rekrutna komisija ništa ispraviti u tim spiskovima.

48. Što se smatra valjanim i zakonskim dokazom?

Valjanim i zakonskim dokazom smatraju se i primaju se:

a) kao dokaz za godine starosti:

1. krštenica (krsni list),

2. vojnička isprava⁵¹⁾,

3. školske svjedodžbe,

4. izvod iz knjige rođenih i to odmah pred njim starijega i odmah za njega mlađega brata ili sestre,

5. svjedočanstvo kuma, rođaka, susjeda ili drugih punopravnih građana, ako izjave, da se mogu zakleti na danu svoju pismenu izjavu a njihova nadležna općinska vlast tvrdi i jamči, da je izjava tačna i istinita (primjer ovakovog uvjerenja u prilogu 12),

6. izvod iz knjige vjenčanih,

7. ako tko ne može nikakav od pomenutih dokaza pridonijeti, ili ako komisija opravdano sumnja u ispravnost podnijetih dokaza, onda

⁵¹⁾ »Vojnička isprava« je knjižica, koju dobije svaki obveznik, čim je odslužio svoj kadrovski rok, a koja mu služi kao dokaz, gdje i koliko je služio. U ovu ispravu bilježe se i vojne vježbe, koje je izdržao, ratni mu raspored, i drugi važni podaci vojne narave. Ova knjižica sadržava i kratak izvod onih dužnosti, koje ima obveznik u vojnom pogledu.

ustanovljuje rekrutna komisija starost dotičnoga liječničkim pregledom i ono što ona odluči, to važi kao mjerodavno. Protiv ovakove odluke komisije nema mjesta žalbe.

b) kao dokaz, koliko je tko služio od svog roka:

1. vojnička isprava,
2. uvjerenje one komande, u kojoj je služio u kadru,
3. uvjerenje vojne okružne komande, izdatu na osnovu njenih

knjiga,

4. uvjerenje općinskih, sreskih ili poglavarskih vlasti, izdato na osnovi njihovih uredovnih knjiga,

5. u nedostatku svih prednjih dokaza: svjedodžba od tri svjedoka, punovažna građana, koji izjavljuju da se mogu na takovu svoju svjedodžbu zakleti, te ako je takav njihov izkaz ovjeren od nadležne prvostepene upravne vlasti (općine) i ova tvrdi i jamči za istinitost sadržaja svjedodžbe (primjer takvog uvjerenja vidi u prilogu 13).

c) kao dokaz o diobi zadruga, odn. da se tko odijelio od porodice i kad?

1. izvršena presuda o diobi,
2. zvanični izvod iz gruntovne knjige za diobe, koje su provedene putem nadležne gruntovne vlasti,
3. oblašću provedeni »Pravomoćni Diobni List«,
4. ugovor o međusobnoj, pismenoj i pred svjedocima izvršenoj diobi, čija je istinitost potvrđena po drugostepenoj upravnoj vlasti,
5. porezna knjižica,
6. uvjerenje nadležne financijske uprave o odvojenom plaćanju poreza odijeljenih stranaka.

Dokaz da je tko **punoletan** i da se radi toga ima smatrati odviše od 20 godina, a za to vrijeme nije se vratio ni javio svojim, niti s njima održava bilo koju vezu, niti ih izdržava niti im pomaže.

Dokaz da je tko **punoletan** i da se radi toga ima smatrati odijeljenim od zadruga (porodice), **ne priznaje se.**

d) Kao dokaz o veličini godišnjeg neposrednog poreza:

1. porezna knjižica,
2. uredovni izvod iz knjiga poreznih vlasti.

e) kao dokaz, da je tko redovni dak:

svjedodžba direktora (ravnatelja, upravnika) one škole, koju pohada. U toj svjedodžbi mora biti izrično naglašeno, da je redovni dak te škole i u kojem je razredu (semestru);

f) kao dokaz, da je tko podanik koje druge države:

1. riješenje ministarstva unutrašnjih djela,
2. riješenje pokrajinskih vlada.

49. Rad prilikom samog rekrutovanja.

Rekrutna komisija počinja svoj rad ustanovljenjem identiteta svakog pojedinog upisanog i prisutnog mladića⁵²⁾ u prisutstvu svih onih, koji su u tačci 47 nabrojani i došli.

⁵²⁾ Dakle ne samo onih, koji su upisani u rekrutni spisak, već i ostalih pridošlih (privremeno nesposobnih iz prošle godine, mladića, kojima je odobreno da se kod ove rekrutne komisije rekrutuju (vidi napom. 49) i t. d.).

a) Provjera identičnosti i ispravnosti rekrutnog spiska.

Mladić biva prozovan i stupa napred. Na to pita predsjednik je li to taj mladić, koji je prozvan i ako se potvrdi, da jeste, onda se pročitaju svi podaci istoga iz rekrutnog spiska i opet se pita, jesu li podaci tačno upisani. Ako se ustanovi, da nešto nije tačno upisano, onda se to ispravlja, a ali samo na osnovu dokaza, koje je mladić ili njegova porodica (zadruga) sa sobom donijela (vidi tačku 13). Ovom prilikom se odmah i pregleda one zadrugare (članove porodice), koji tvrde, da su nesposobni i na osnovu čije nesposobnosti se traži, da se mladiću priznaju olakšice. Onima pak, koji ove olakšice traže, jer su prešli 60. godinu života, ispituju se ovom prilikom dokazi o njihovoj starosti (vidi tačku 48 pod a).

b) Ocjenjivanje sposobnosti.

Kad je rad oko ustanovljenja identiteta rekruta dovršen, kad su podaci u rekrutnom spisku provjereni i eventualno ispravljeni, onda se pristupa ocjenjivanju fizičke sposobnosti rekruta. Pregled nad mladićem izvršuje liječnik komisije u prisutstvu ostalih članova rekrutne komisije, te predsjednika i jednog odbornika općine, iz koje je rekrut. Ocjena može glasiti: »sposoban«, ograničeno sposoban, privremeno nesposoban i stalno nesposoban, dodajući kod ograničeno sposobnih i za koji su rod oružja sposobni. N. pr.: ograničeno sposoban za bolničara, za pekara i t. d.

Za stalno i privremeno nesposobne važi sve ono, što je o njima izloženo u tači 11 pod b), c), d), e) i f).

Ako pak koji mladić tvrdi, da pati od koje bolesti, a komisija ne može ovu nikako ustanoviti, onda se takvog mladića uvijek rekrutuje kao sposobnog s time, da ima odmah po nastupu kadrovske službe stupiti u vojnu bolnicu radi posmatranja njegovog zdravstvenog stanja.

Za stalno i privremeno nesposobne je dobivanjem »uvjerenja o nesposobnosti« rekrutovanje završeno. Oni su — i ako nesposobni — rekrutovani obveznici i podleže u pogledu vojnih dužnosti vojnim zakonima.

c) Odluka o roku (kategorisanje).

Po svršenoj ocjeni fizičke sposobnosti ustanovljuje komisija najprije na osnovu podataka rekrutnog spiska zajedničko stanje mladića, koje može biti: zadržan, prvenac, samac, samohran, hranilac, dak ili dobrovoljac.

Na osnovu prednjeg kategorisanja i ostalih podataka rekrutnog spiska slijedi odluka o roku, koji može biti: »pun rok, skraćeni rok ili oslobođenje od kadrovske službe a »dački rok« samo za one, koji su već stekli pravo na takav. Đacima, koji ovo pravo još nisu stekli, ne određuje se rok, ali ako oni ne mole, da im se nastup kadrovske službe odloži, određuje im se rok kao ostalim rekrutima.

Isto tako ne određuje se rok onima, koji nisu došli.

Onima, kojima je priznato oslobođenje od kadrovske službe, izdaje se uvjerenje o tome.

Kad je određen svakome svoj rok, onda se pristupa riješenju molbi ili prava na odlaganje nastupa kadrovske službe (vidi tačku 20).

Iza toga saopštava predsjednik komisije svim sposobnim i ograničeno sposobnim mladima:

da su od sada rekruti-obveznici, da podležu u pogledu izvišenja svojih vojnih dužnosti punoj strogosti vojno-kaznenog zakona, da budu pripravnici nastupiti kadrovsku službu čim ih se pozove, da se nitko ne odaljuje iz mjesta stalnog boravka a da to ne bi prethodno prijavio svojoj općinskoj vlasti i da će svaki biti kažnjen, koji ne bi nastupio na određeno vrijeme kadrovske službu, jer će u tom slučaju biti smatran vojnim bjeguncem (vidi tačku 5).

Na poslijetku predsjednik komisije upozoruje roditelje i najbliže rođake svih onih mladića, koji nisu došli na rekrutovanje, na njihove dužnosti iz tačke 9 i da nastoje, da se ovi mladići u određenom roku jave, jer će ih se inače smatrati, da izbjegavaju vojnu službu, te će se s njima postupati po zakonu (vidi tačke 5 i 9).

50. Svršetak rada komisije. Žalbe protiv njezine odluke.

Kad je rekrutovanje mladića završeno, predsjednik raspravlja još molbe i pitanja ljudi i obveznika, koji su radi toga došli.

Konačno još saopštava svima: da svaki onaj, koji misli, da mu je učinjena nepravda, ima pravo da podnese **pismenu žalbu** svojoj **nadležnoj vojnoj okružnoj komandi**, priključivši istoj sve dokaze i snabdjevši žalbu kao i priloge propisnim taksenim markama. Žalbe, podnešene ma kojoj drugoj vlasti, ne uzimaju se u postupak.

Time je rad komisije dovršen.

DRUGI DIO.

Dobrovoljna služba u vojsci i mornarici.

U prvom dijelu ove knjižice raspravljene i objašnjene su sve one zakonske odredbe, koje se odnose na **obveznu službu** u vojsci i mornarici, kao i **materijalne obveze**; raspravljene su dakle službe i obveze, kojima podleže državljani naše kraljevine bez obzira na njihovu volju, te za čije neizvršenje oni odgovaraju.

Ali obuka obveznika, staranje oko njihovog izdržavanja, pripreme za glavnu zadaću vojske i mornarice, za rat, kao i mnogi drugi razlozi zahtijevaju, da se izvjesan dio naroda cijelim svojim bićem, znanjem i cijelom svojom snagom oda i posveti prednjim zadacima, jer se to ne bi nikad moglo postići samo kojom obveznom službom, već jedino službovanjem ljudi, koji imaju za ovakav rad ljubav i volju, kojima je ovakovo posvećivanje jedino zanimanje, kojim je ovaj rad i posao zvanje, koje ih hrani. Službovanje ovakovih osoba biće dakle **dobrovoljno** a o tome se govori u slijedećim odsjecima ove knjižice.

U ovu vrst službe ima se prvenstveno računati služba **aktivnih oficira i podoficira**, koji sačinjavaju starješinski i nastavni, kao i upravni dio vojske i mornarce. Nje dopunjava veliki broj **osoba građanskog reda**, ukaznih i neukaznih, kojima u glavnom pripadaju radovi i poslovi tehničke prirode, te po arsenalima, kancelarijama i magacinima. Sasvim je prirodno, da mirnodobski starješinski kadar ne može biti dovoljan po broju u ratno doba, kad se cijeli za odbranu otadžbine ikako sposobni dio naroda sakupi u narodnoj vojsci i mornarici. Zato se on za to vrijeme pojačava **rezervnim oficirima i podoficirima**, koji se naravno već u mirno doba moraju spremati za ovo zvanje i s tim skopčane zadatke. Kako za svako zvanje, potrebna su i za zvanje oficira i podoficira izvjesna specijalna znanja, koja naravno svojim pitomcima ne daju i nemogu dati obične državne škole, jer su namijenjene sasvim drugim ciljevima. Zato ima kako u vojsci tako i u mornarici **vojno-stručnih škola**, u kojima se spremaju i izobražavaju oni mladići, koji se žele posvetiti vojničkom staležu.

O vojno-stručnim školama govori šesti odsjek ove knjižice,
o aktivnim i rezervnim podoficirima sedmi,
o aktivnim i rezervnim oficirima osmi,
a o osoblju građanskog reda deveti odsjek,
o **žandarmeriji i o graničnoj trupi** pak, ovim dvima naročitim granama vojničke službe, govori deseti odsjek ove knjižice.

ŠESTI ODSJEK.

Vojne i pomorske stručne škole.

51. Svrha i vrste vojnih i pomorskih škola.

Svrha svih vojnih i pomorskih škola je:

da se u njima izobrazе i pripreme mladići za podoficire ili oficire stalnog kadra ili za stručno osoblje uopšte, i

da svima, koji se žele posvetiti vojsci ili mornarici, omogućiti, da svoje pripremanje za vojnički stalež izvrše **bezplatno**. Zato su ali obvezni, da onda služe izvjestan broj godina u vojsci.

Ovakovih škola ima:

a) Niža škola Vojne akademije u Beogradu,

b) Pomorska Vojna Akademija u Gružu, pitomci obih škola izlaze iz istih — ako ih uspješno svrše — kao **oficiri**,

c) Pješadijske podoficirske škole u Beogradu i Zagrebu,

d) Artiljerijske podoficirske škole u Kragujevcu i Mariboru,

e) Inženjerska podoficirska škola u Mariboru,

f) Konjička podoficirska škola u Subotici,

g) Podoficirska škola ratne mornarice u Šibeniku,

h) Strojarska i električarska škola ratne mornarice u Gjenoviću,

i) Vojno-sanitetska škola u Beogradu,

j) Vojno-veterinarska škola u Beogradu (Topčider),

k) Vojno-potkivačka škola u Beogradu. Pitomci svih škola izlaze iz istih — ako ih uspješno svrše — kao **podoficiri** a vremenom mogu postati oficirom, ukaznim ili neukaznim licem,

l) Vojno-muzička škola u Vršcu i

m) Vojno-zanatlijska škola u Kragujevcu. U obe ove škole primaju se mladići od 12 do 16 godina, koji nakon svršene škole izlaze kao izvježbani **mladići-majstori**.

52. Opšte odredbe, koje važe za kandidate i pitomce svijih vojnih škola.

a) Za sve u tački 51. navedene škole raspisuju i objavljuju se nekoliko mjeseci prije početka školske godine **konkursi**, u kojima se obznanjuje, koliko će se pitomaca primiti, koji su uvjeti za prijem, kome i do kojeg dana treba podnijeti molbe za prijem, i kojeg se dana kandidati imaju lično predstaviti komandantu odn. upravniku dotične škole radi komisijskog vojdo-liječničkog pregleda njihove sposobnosti za vojnu službu, pa eventualno — u koliko je to propisano — i radi polaganja prijemnog ispita.

b) **Molbu za prijem** mora kandidat **svojeručno** napisati a u molbi izrično navijesti, da odgovara svim uslovima, koji su za prijem predviđeni. Ovo treba da dokaže time, što priključuje molbi potrebne dokaze — dokumente (primjer jedne molbe u prilogu 16).

Molbu treba pisati što čitljivije, na cijelom arku bijelog papira obične veličine, na kraju staviti svoju tačnu adresu: mjesto, ulica, kućni broj, općina, srez i županija (okrug), te ako u tom mjestu nema pošte i zadnju poštu, da ga uzmogne škola uvijek sigurno izvijestiti o sudbini molbe. Zato je i potrebno, da školu izvijesti o eventualnoj promjeni svoje adrese.

Kandidati za Pomorsku Vojnu Akademiju treba da u molbi navedu još ime i prezime kao i zanimanje (zvanje) roditelja (staratelja).

c) **Molbe i priloge** treba propisno **taksirati** sa biljezima⁵³⁾, koji se lijepe u lijevi gornji ugao prve strane, arka.

d) **Molbu**, spremljenu, kako je gore pod b) i c) navedeno, treba **poslati** komandantu (upravniku) one škole, u koji se želi stupiti i to tako pravodobno, da bude u roku, određenom u konkursu, u mjestu škole. Molba se predaje ili lično upravi ili se šalje poštom i onda uvijek prepručeno.

e) Svaki kandidat, koji je podnio molbu u propisanom roku dobiće **odgovor**, da li mu je molba u načelu prihvaćena ili ne; a ako jest, da treba doći u školu radi **liječarskog pregleda** i radi eventualnog **polaganja prijemnog ispita**. (Iz konkursa se zna, kojeg dana treba predstati i lično se javiti komandantu (upravniku) škole.)

f) Svaki onaj, kojemu je odobreno, da se prijavi u školi radi liječničkog pregleda, ima pravo na **bezplatnu vožnju** željeznicom ili lađom **do mjesta škole** i može se tim pravom koristiti. U tu svrhu obratiće se dotični svojoj nadležnoj vojnoj okružnoj komandi s molbom, da mu na osnovu izvještaja škole, kojim je pripušten liječarskom pregledu i ispitu, izda **bezplatnu kartu** za vožnju. Ovakovoj će molbi okružna komanda odmah udovoljiti.

Kandidat ima pravo i na **bezplatnu kartu za vožnju natrag**, a to u slučaju ako ne bude primljen, bilo, jer je pronađen »nesposobnim« bilo jer nije položio primjenog ispita. Kartu za povratak dobiva kandidat od komandanta (upravnika) škole i to sa svim dokumentima, koje je u svoje doba priključio svojoj molbi za prijem u školu.

Pravo na **bezplatnu vožnju** u školu i iz škole **nemaju** samo kandidati za vojno-zanatlijsku školu u Kragujevcu.

g) **Vrijeme**, koje pitomac **provede** u vojnim školama, navedenim u tačci 51 pod a) do k) računa se pitomcu u vrijeme **kadrovskog roka**, a taj kadrovski rok iznosi

⁵³⁾ Prema sada još važećem zakonu o taksama, koji će ali biti 1. januarom 1924. zamijenjen novim zakonom, ima se snabdjeti:

sama molba: taksenom markom (biljegom) od	Din. 3.—
svaka priključena školska svjedodžba: taksenom markom od Din. 1.—	
dozvola roditelja (staratelja) za stupanje u vojsku (školu): sa Din. 1.—	
krštenica, domovnica: biljegom od	Din. 2.—
svako uvjerenje ili liječnička svjedodžba: biljegom od	Din. 10.—

za pitomce Pomorske Vojne Akademije dački rok od 9 mjeseci,
za pitomce ostalih škola ratne mornarice dvije godine,
za pitomce svih ostalih vojnih škola 18 mjeseci.

Tko bude iz škole **otpušten** za vrijeme školovanja, bilo li zbog slabog vladanja ili zbog neuspjeha, ili stoga, što je zbog kakove krivice sudski osuđen, taj mora ono vrijeme, koje mu još ne dostaje do gore navedenog kadrovske roka, **dosluziti** u trupu.

Ali kako se je svaki kandidat prilikom podnošenja molbe obvezao, da će u vojsci služiti **najmanje dva puta toliko vremena**, koliko je proveo u školi, to ima da pored dosluženja roka dosluži i ovo vrijeme, na koje se je u svoje doba dobrovoljno obvezao. (Izuzetak u ovome vidi pod i) u ovoj tački).

h) Samo onaj, koji se iz škole otpusti kući, jer je **postao nesposobnim**, ne treba doslužiti tog vremena. Za ovakog pitomca važe u svemu propisi koji važe za ostale mladiće, to jest on ima u svojoj 20 godini predstati rekrutnoj komisiji radi rekrutovanja, odnosno ako je stariji, u svojoj 21., 22., 23., 24. ili 25. godini. Ako li bude takav prilikom jednog od ovih pregleda pronaden »sposobnim«, onda se rekrutuje kao i svaki drugi mladić, ali vrijeme, koje je ranije proveo u školi, računa mu se u odsluženo vrijeme svog roka.

i) Izuzetak od ovoga, što je rečeno pod g) i h) postoji samo za **absolvente** vojno-muzičke, vojno-sanitetske i vojno-veterinarske škole, koji se prilikom prijema u ove škole obvezuju, da će — ako školu **svrše** — služiti u vojsci 6 godina, a samo onda dva puta toliko, koliko su vremena u školi proveli, ako bi prije svršetka škole iz iste istupili; nadalje za pitomce vojno-zanatlijske škole, koji prijemom u školu ne primaju na sebe nikakvu obvezu služenja u vojsci.

53. Niža škola Vojne Akademije u Beogradu.

a) **Školovanje** na nižoj školi Vojne Akademije **počima** 1. oktobra svake godine i **traje** dvije godine. Mladić, koji bude u nju primljen, postaje time redovom-pitomcem stalnog kadra (odnosno ako je došao iz podoficirske škole, čina, koji ima) polaže zakletvu i potpada pod sve vojne zakone i propise. Nakon 6 mjeseci dobiva čin »kaplana-pitomca«, čim stupi u drugu godinu: čin »podnarednika-pitomca«, a nakon teoretskog tečaja druge godine: čin »narednika-pitomca«. Pitomac, koji svrši Nižu školu Vojne Akademije potpuno i s uspjehom, izlazi iz škole kao **oficir**; i to kao pješadijski, konjički, artiljerijski, inžinjerški ili — ako ne bi bio potpuno sposoban za trupnu službu — kao administrativni **potporučnik**.

Pitomac druge godine Vojne Akademije, ako želi postati **pomorskim oficrom**, ima pravo da pređe u Pomorsku Vojnu Akademiju, ako ima sve uslove, predviđene za prijem u istu (vidi tačku 54), a to i onda, ako nema uslova pogledom na svršene škole. Za cijelo vrijeme školovanja **dobiva od države** sve, što je pitomcu potrebno (odijelo, obuču, hranu, u slučaju bolesti ljekarsku pomoć i liječenje, stan, ogrijev i t. d.) a pored toga još platu.

b) Za **prijem** u nižu školu Vojne Akademije mogu moliti kako

mladići iz građanstva tako i mladići, koji već služe vojsku, ako ispunjavaju izvjesne **uslove**.

Za one, koji su iz **građanstva**, uslovi su ovi:

1. da su državljani naše kraljevine;
2. da su u 16., 17., 18., 19. ili 20. godini života;
3. da su sposobni za vojnu službu;
4. da nisu oženjeni niti udovci;
5. da dolaze neposredno iz škole;
6. da su dobrog vladanja;
7. da su svršili najmanje 6 razreda gimnazije ili realke sa najmanje dobrim uspjehom;
8. da imaju dozvolu svojih roditelja za stupanje u školu, potvrđenu od vlasti (primjer u prilogu 15);
9. da imaju pismenu — svojeručno pisanu — izjavu roditelja (staratelja), potvrđenu od nadležne policijske vlasti, da ni u porodici po ocu, ni po majci nema škrofuloze, tuberkuloze, epilepsije (pada-vice), ni duševne bolesti i

10. da mladić izjavi, da pristaje na sve posljedice, predviđene zakonom o ustrojstvu Vojne Akademije (t. j. da se u slučaju prijema podvrgava svim vojnim i školskim propisima i da po izlasku iz Vojne Akademije — kad god to bilo — provede u vojsci dvaput toliko vremena, koliko je proveo u školi i to preko vremena kadrovs-kog roka od 18 mjeseci. (Napomena: vrijeme, kje je pitomac proveo u školi, računa mu se u kadrovski rok.)

Onaj, koji već **služi u vojsci**, treba da ispuni slijedeće **uslove**:

1. da je odslužio najmanje godinu dana u vojsci, odnosno ako je pitomac koje podoficirske škole, da je svršio prvi tečaj iste sa najmanje vrlo dobrim uspjehom i

2. da ispunjava sve ostale napred navedene uslove, koji su obvezni za molitelja iz građanstva, odnosno ako je pitomac podoficir. škole s tim, da je svršio najmanje 5 razreda gimnazije.

c) **Kao dokazi**, da molitelj ispunjava uslove **priznaju** se i to:

1. da je netko **naš državljanin**: domovinski list, domovnica ili uvjerenje svoje općine;

2. o **godinama starosti**: krštenica ili krsni list ili uvjerenje dvaju punopravnih građana, koji se mogu na njihovu izjavu zakleti, koju izjavu potvrđuje i za nju jamči općinska vlast. (Primjer vidi u prilogu 12.);

3. o **sposobnosti** za vojnu službu: ljekarska svjedodžba, sastavljena po obrazcu u svakogodišnjem konkursu;

4. o **vladanju**: za one, koji dolaze neposredno iz škole: školska svjedodžba; za ostale, koji su u međuvremenu od izlaska iz škole bili ma gdje zaposleni i t. d. uvjerenje nadležne policijske ili upravne vlasti;

5. o **svršenim školama**: svjedodžba dotične škole, iz koje se vidi, s kojim je uspjehom kandidat svršio pojedine predmete;

6. da **nije oženjen ili udovac**: uvjerenje svoje crkvene ili općinske vlasti;

d) u pogledu **podnošenja molbi za prijem** važi sve ono, što je rečeno u tački 52 pod a) do d).

Izuzetak postoji samo za lica, koja se prijave za prijem a već služe vojsku. — Ova podnašaju svoju molbu svom prvopretpostavljenom, a iz molbe treba da se vidi, da ispunjavaju uvjete iz stava b) po 8, 9, i 10, a u pogledu svršenih škola, da su svršili najmanje 5 razreda srednje škole. — Da dotično lice ispunjava sve ostale uvjete, potvrđiće prvopretpostavljeni stavljanjem odgovarajućeg mišljenja na molbu.

e) **Prijem u školu.** Svaki kandidat, koji nije odbijen, ima da bude u konkursu označenog dana u Beogradu radi **liješkarskog pregleda** i da etentalno **položi propisani prijemni ispit.**

U pogledu polaska iz svog mjesta u Beograd, eventualno ako ne bude primljen u školu, i natrag: vidi tačku 52 pod e) i f).

Prijemni ispit dužni su polagati samo oni kandidati, koji **nisu** svršili 6. razred gimnazije sa najmanje vrlo dobrim uspjehom, ili pak 7. ili 8. razred sa najmanje dobrim uspjehom. Oni, koji su ove razrede svršili s označenim uspjehom, oslobođeni su od prijemnog ispita.

Ispit se polaže iz: 1. matematike, 2. zemljopisa, 3. historije Srba, Hrvata i Slovenaca, 4. srpsko-hrvatskog jezika sa književnošću i 5. po kandidatovom izboru iz francuskog ili njemačkog jezika.

Opseg onoga, što se pita, isti je kao za 6. razred gimnazije ili realke.

Poslije liječničkog pregleda i eventualnog ispita objavljuje se svakome, je li primljen za pitomca niže škole Vojne Akademije ili ne, a istovremeno se saopštava prihijljenima, kojega se dana imaju ponovno javiti radi nastupa školovanja, ako ne bi bili odmah u školi zadržani.

One pak, koji ne budu primljeni, jer su pronađeni nesposobnim ili nisu položili ispita, upućuju se svojim kućama.

Glede obveza u pogledu služenja u vojsci vidi tačku 52 pod g) i h).

54. Pomorska Vojna Akademija u Gružu.

a) **Školovanje** počima obično u jeseni i **traje** tri godine.

Pitomac, koji se prima u školu, postaje prijemom mornarom 2. klase — pitomcem stalnog kadra (odn. ako se primi iz Vojne Akademije čina, koji ima, polaže zakletvu i potpada pod sve vojne zakone i propise. U toku školovanja a već prema postignutom uspjehu i vladanju dobivaju pitomci postepeno čin mornara 1. kl., podnarednika i narednika. Na kraju teoretskih tečaja u 1. i 2. školskoj godini ukrcava se pitomce na brodove naše ratne mornarice a u toku 3. godine na brodove duge plovidbe (po mogućnosti i van Sredozemnog mora) radi praktičnog školovanja. Poslije toga pitomci polažu završni ispit i postaju oficirima naše ratne mornarice.

Za cijelo vrijeme pitomci primaju sve za život i školovanje im potrebno od države, a pored toga još mjesečnu platu prema svom činu.

b) U Pomorsku Vojnu Akademiju može biti **primljen** samo onaj, koji odgovara slijedećim uvjetima:

1. da je naš državljanin,
2. da je sposoban za vojno-pomorsku službu, što dokazuje svjedodžbom vojnog ili državnog liječnika, sastavljenom po obrascu u svakogodišnjem konkursu,

3. da je u 17., 18., 19. ili 20. godini života,

4. da je uspjehom položio ispit zrelosti u srednjoj školi ili nautičkoj akademiji, što ina da dokaže svjedodžbom posljednjeg razreda dotične škole i sa maturalnom svjedodžbom,

5. da dolazi neposredno iz škole, što će se viditi iz školske svjedodžbe,

6. da se obveže, da pristaje na sve posljedice, propisane uredbom o Pomorskoj Vojnoj Akademiji, ako svojom krivnjom ne bi odgovarao dužnostima pitomca,

7. da se obveže, da će po svršetku školovanja služiti u ratnoj mornarici najmanje 6 godina,

8. da ima odobrenje roditelja (staratelja), da može stupiti u Pomorsku Vojnu Akademiju, koje odobrenje mora biti potvrđeno po vlasti (vidi pril. 15),

9. da ima pismenu — svojeručno napisanu — izjavu roditelja (staratelja), potvrđenu po nadležnoj policijskoj vlasti, da ni u porodici po ocu ni majci nema škrofuloze, tuberkuloze, padavice ili duševne bolesti.

Svim prednjim uvjetima, osim onog iz tačke 4. — treba da odgovara i onaj pitomac Vojne Akademije, koji želi preći u Pomorsku Akademiju.

c) Što se priznaje kao **dokaz**, da je ispunjen koji uvjet, vidi u tački 53 pod c).

d) **Molbe za prijem** treba sastaviti u svemu shodno tačke 52, te ih u roku predviđenom u konkursu poslati Ministarstvu Vojnom i Mornarice, Odjelenje za Mornaricu u Zemunu.

e) Izabrani kandidati **upućuju se** u Gruž, radi ljekarskog pregleda i polaganja prijemnog ispita, koji mora položiti svaki kandidat.

Upućivanje u školu, ako pak ne bude primljen, natrag biva kako je to izloženo u tački 52.

Prijemni ispit se polaže iz: 1. matematike, 2. geometrije, 3. fizike i mehanike, 4. kemije i 5. iz jednog od slijedećih svjetskih jezika po izboru kandidata: njemački, francuski, engleski, talijanski ili ruski.

f) Tko u toku nastave **ne odgovara**, bilo vladanjem, bilo zbog neuspjeha ili bude kazneno osuđen, ili jer je postao nesposobnim, toga se otpušta. Posljedice vidi u tački 52.

55. Podoficirske škole u vojsci.

Podoficirskih škola u vojsci ima sada:

1. pješađijska podoficirska škola »Kralja Aleksandra« u Beogradu.

IV. pješadijska podoficirska škola u Zagrebu,

Konjička podoficirska škola u Subotici,

I. artiljerijska podoficirska škola u Kragujevcu,

IV. artiljerijska podoficirska škola u Mariboru i

Inžinjerska podoficirska škola »Kralja Petra Velikog Oslobođioca« u Mariboru.

(II. i III. pješad. podof. škola privremeno su rasformirane.)

a) **Svrha** ovih škola je, da snabdjevaju vojsku spremnim i vojnički izobrazenim podoficirima.

Školovanje traje u pješadijskim školama godinu i po, u ostalima dvije godine.

Prijemom u školu postaje mladjić redovom-pitomcem, polaže zakletvu i potpada pod sve vojne zakone i propise. Ali zato mu se vrijeme školovanja računa u obvezni rok. Po svršetku 1. tečaja pitomac dobije čin kaplара-pitomca a po svršetku trećeg tečaja čin podnarednika-pitomca. U tom činu pitomci ulaze u jedinice onog roda oružja, u čijoj su školi bili, te gdje oni služe za karijeru, pak mogu postati oficiri, ako su svršili podoficirsku školu s najmanje vrlo dobrim uspjehom.

Pitomci, koji su prije stupanja u podoficirsku školu svršili najmanje 5. razred gimnazije ili realke a svršili su prvi tečaj podoficirske škole, imaju pravo moliti, ako to žele, da budu primljeni u Vojnu Akademiju (vidi tačku 53).

Za vrijeme školovanja daje država pitomcima sve, što im je za život i školovanje potrebno a pored toga još platu.

b) Onaj, koji **želi stupiti** u koju podoficirsku školu ima da ispuni slijedeće **uvjete**:

ako je **kandidat iz građanstva** treba:

1. da je naš državljanin,

3. da je svršio barem 2 razreda srednje škole,

4. da je dobrog vladanja,

5. da je neoženjen,

6. da ima dozvolu svojih roditelja (staratelja) da može stupiti u školu (primjer ovakove dozvole u prilogu 15),

7. da u molbi za prijem izrično izjavi: da pristaje na sve uslove propisani uredbom o podoficirskim školama (t. j. da će najmanje dvaputa onoliko vremena služiti u vojsci, koliko je proveo u školi).

Vojnici stalnog kadra, koji su već svršili rekrutsku obuku, mogu isto tako stupiti u podoficirske škole ako ispunjavaju sve prednje uslove, ali na mjesto uslova pod 3. — treba da dokaže, da je svršio najmanje 4 razreda osnovne škole.

c) Da netko ispunjava prednje uslove, mora to dokazati a što se prima kao valjani dokaz vidi u tački 53 pod c).

d) **Lica iz građanstva** imaju da podnesu svoju svojeručno pisanu molbu do onog dana, koji je predviđen u konkursu, komandantu one škole, u koju žele stupiti. U pogledu sastavljanja i sadržaja molbe i t. d. vidi tačku 52.

Lica iz vojske pak prijavljuju se usmeno svom prvopretpostavljenome, predajući mu školske svjedodžbe i odobrenje roditelja (staratelja) za ulaz u podoficirsku školu. Da li lice odgovara i ostalim uslovima, vidiće dotični komandant iz ostalih dokumenata, koje već ima. Komandant sprovodiće molbu vojnika na nadležno mjesto na rješenje.

e) Kandidati podoficirskih škola ne polažu **nikakvog prijemnog ispita**, već ih se jedino podvrgava liječničkom pregledu.

U pogledu služenja kadrovskog roka, obveze naknadnog služenja u vojsci, upućivanja u školu i t. d. vidi tačku 52.

56. Podoficirska škola ratne mornarice u Šibeniku.

a) **Zadatak** ove škole je, da ratnu mornaricu snabdjeva spremnim i vojnički izobraženim mornarima I. klase i podoficirima za razne grane pomorske službe, osim tehničkih.

Škola **počima** obično u oktobru i **traje** dvije godine. Kad stupa u školu, pitomac polaže zakletvu, potpada pod sve vojne zakone i propise i postao je prijemom u školu mornarom II. klase-pitomcem. Školovanje biva u dva tečaja, svaki se dijeli u teoretski kurs od 7 i praktični (na brodu) od 3 mjeseca, poslije kojega se održavaju završni ispiti. Tko polaže završni ispit na koncu II. tečaja s odličnim uspjehom, biva proizveden u čin podnarednika ratne mornarice, a ostali u čin mornara I. klase.

Svršeni pitomci određuju se zatim u razne grane mornaričke službe (artiljerijsku, torpednu, minersku, hidroavijatičarsku, signalnu, telegrafsku, palubnu ili profoznu), već prema njihovoj sposobnosti, gdje oni služe za karijeru i to najmanje dvaputa toliko vremena, koliko su proveli u školi. Svaki od njih može postati i oficir, ako ispuni uslove za to (vidi tačku 75).

Za vrijeme školovanja dobiju pitomci sve, što je potrebno za život i školovanje, od države a pored toga još mjesečnu platu svog čina.

b) **Tko želi stupiti** u ovu školu, treba da odgovara slijedećim **uslovima** (primaju se samo lica iz građanstva):

1. da je naš državljanin,
2. da je u 16., 17. ili 18. godini života,
3. da je dobrog vladanja i da nikad nije bio osuđen,
4. da je svršio najmanje 4 razreda osnovne škole,
5. da ima pismenu, svojeručno napisanu izjavu svojih roditelja (staratelja), kojom mu dozvoljavaju da stupa u ovu školu i da, čim izade iz nje, služi u ratnoj mornarici dvaputa toliko vremena, koliko je proveo u školi, naravno osim kadrovskog punog roka od 2 godine, u koje mu se računa i vrijeme provedeno u školi. (Primjer ovakove dozvole u prilogu 15.)

6. da u svojoj molbi navede, da i sam pristaje na gornju obvezu,

i
7. da ima svjedodžbu aktivnog vojnog ljekara, da je zdrav a sastavljenu po obrascu u svakogodišnjem konkursu.

c) **Molbu za prijem** treba podnijeti komandantu ove škole u roku, koji je predviđen u svakogodišnjem konkursu. U pogledu sastavljanja molbe i t. d. vidi tačku 52, a pogledom na ono, kako se nešto dokaže, vidi tačku 53 pod c).

d) Svaki kandidat ima se u školi podvrci **lijeakarskom pregledu i prijemnom ispitu**. Ispit se polaže iz slijedećih predmeta:

1. čitanje i pisanje ćirilicom i latinicom,
2. četiri temeljna računa sa cijelim i decimalnim brojevima i sa razlomcima.

e) U pogledu **upućivanja**, služenja u mornarici i t. d. važi potpuno sve ono, što je izloženo u tački 52 pod f) do h).

57. Strojarska i elektrićarska škola ratne mornarice.

a) **Zadatak** je ove škole da snabdjeva ratnu mornaricu spremnim i vojnićki izobraženim mornarima I. klase i podoficirima tehnićkih grana.

b) Sve što je rećno za podoficirsku školu ratne mornarice u taćki 56 važi i za ovu školu s ovim izuzetćima:

1. da se u školu mogu prijaviti i vojnici, koji služe kadar, i
2. da se od kandidata za ovu školu traži osim uslova pod 1 do 7 još:

kao 8. da je molitelj najmanje dvije gdoine bio na kojem željezogradnom zanatu (n. pr. kovaćkom, limarskom, bravarskom, tokarskom, šoferskom, elektrićarsko-monterskom ili sličnom), o ćemu ima da podnese svjedodžbu odnosno majstora, potvrđenu po obrtnoj vlasti, i to sa naznaćenjem, koliko je vremena bio na tom zanatu i kakav je uspjeh i vještinu postigao, i

kao 9. da je neoženjen.

Pri prijemu prvenstvo imaju oni, koji su uz izućeni zanat još svršili koje gradanske ili obrtne škole.

c) U pogledu podnošenja molbi za prijem, dokaza, da tko ispunjava uslove, upućivanja u školu, lijećnikog pregleda i polaganja prijemnog ispita važi ono isto, što i za podoficirsku školu ratne mornarice s tim, što će svaki kandidat još biti određen u koju radionicu, da dokaže stepen postignutog znanja i vještine u svom zanatu.

58. Vojno-sanitetska škola u Beogradu.

a) **Zadatak ove škole** je, da snabdjeva vojsku pomoćnim sanitetskim osobljem.

Školovanje poćima obićno u jeseni i **traje** dvije godine. Stupanjem u školu mladić je postao redovom-pitomcem stalnog kadra, polaže zakletvu i potpada pod sve vojne zakone i propise. Aći mu se zato vrijeme, provedeno u školi, računa u odsluženom vrijeme roka. Po svršetku prvog tećaja škole dobije pitomac ćin kaplارا-pitomca, po svršetku drugog tećaja ćin podnarednika-pitomca a po svršenom školovanju, posljednjeg dana prije izlaza iz škole, ćin **bolnićarskog narednika**.

Kao takav stupa svršeni pitomac u vojsku i može — ako ispunjava ostale uslove — poslije 4 godine postati **ukaznim sanitetskim pomoćnikom 5. klase**, odn. ako to ne želi a ima uslova za to, **administrativnim potporučnikom sanitetske struke**. Ovih prednosti radi traži se od kandidata i veću školsku spremu, nego od kandidata za obične podoficirske škole, pa i njihova obveza služenja u vojsci je nešto jača. Oni su naime dužni po svršenoj školi služiti u vojsci najmanje **šest** godina.

Za cijelo vrijeme školovanja država pitomcima daje sve, što treba za život i školovanje a pored toga još i platu.

b) U ovu školu mogu se primiti lica iz **građanstva** i iz **vojske**, koja ispunjavaju slijedeće uvjete:

1. da su naši državljani,
2. da im je — ako su lica iz građanstva: 16., 17., 18., 19., 20. ili 21. godina života, a ako su iz vojske: 16. do 24. godina života,

3. da su svršili najmanje 4 razreda srednje škole,

4. da su dobrog vladanja,

5. da nisu oženjeni,

6. da imaju svojeručno pisanu dozvolu svojih roditelja (stara-telja), da mogu stupiti u tu školu, koja dozvola mora biti potvrđena od vlasti,

7. da podnešu svojeručno pisanu svoju obvezu, da će služiti u vojsci nakon svršene škole najmanje šest godina, a ako bi koji bio svojom krivnjom otpušten iz škole prije svršenog školovanja, najmanje dvaputa onoliko vremena, koliko je proveo u školi (naravno pored obveznog kadrovsog roka, vidi tačku 52). Ova izjava mora biti odobrena od roditelja i potvrđena po opštinskoj vlasti.

c) U pogledu podnašanja **molbe za prijem**, sastavljanja iste i t. d. vidi tačku 52, odn. 53 pod c).

d) Svaki prijavljeni kandidat ima se određenog dana lično predstaviti komandantu škole radi komisijskog liječničkog pregleda. Nesposobnima vraća komandant molbe sa dokumentima i upućuje ih kući, za ostale pak sastavlja spisak, kojega šalje ministarstvu vojnom, koje rješava, tko se od prijavljenih i pregledanih definitivno prima u školu. Prijemnog ispita kandidat ne polaže.

59. Vojno-veterinarska škola u Beogradu (Topčider).

a) **Zadatak** ove škole je odgoj pomoćnih veterinarskih podoficira.

Školovanje traje godinu i po dana. Prijemom u školu postao je kandidat redovom-pitomcem stalnog kadra, polaže zakletvu i potpada pod vojne zakone i propise, ali mu se zato vrijeme, provedeno u školi, računa u vrijeme odsluženog kadrovsog roka. Po svršetku prvog tečaja dobiva pitomac čin kaplара-pitomca a po svršenom drugom tečaju čin podnarednika-pitomca, a onaj, koji svršši školu potpuno i s uspjehom, stupa iz nje u vojsku u čin **marveno-bolničarskog narednika**. Iza daljih 6 godina, ako ispunjava uslove, dotičnik može postati **ukaznim veterinarskim pomoćnikom 5. klase**. Zato se od kandidata za ovu školu i traži veća školska sprema, nego

od kandidata za obične podoficirske škole a pored toga su oni dužni, da po svršetku škole služe vojsku najmanje **šest** godina.

b) U ovu školu mogu stupiti ne samo lica iz **gradanstva**, već i lica, koja već služe u **vojsci**.

Uvjeti, koje treba kandidati ispunjavati, isti su kao one za kandidate za vojno-sanitetsku školu (vidi tačku 58).

c) U pogledu podnošenja molbi, upućivanja na pregled i t. d. važi ono isto, što je izloženo kod vojno-sanitetske škole u tački 58 pod c) i d).

60. Vojno-potkivačka škola u Beogradu (Topčider).

a) **Zadatak** ove je škole, da daje vojsci spremne **majstore-potkivače**.

Školovanje traje godinu dana. Prijemom u školu mladić postaje redovom-pitomcem, polaže zakletvu i potpada pod vojne zakone i propise, a vrijeme, provedeno u školi, računa mu se u odsluženo vrijeme obveznog roka. Po položenom ispitu koncem prvog tečaja dobiva pitomac čin kaplara a po svršetku drugog tečaja čin podnarednika. Pitomac pak, koji svrši kurs s uspjehom, dobiva **majstorski diplom**, kojim je dobio sva prava za izvođenje potkivačkog zanata u građanstvu i u vojsci. Ovakove apsolvante, koje se smatraju kvalifikovanim majstorima, raspoređuje se zatim u trupe kao **podnarednike-potkivače** a poslije dvije godine dobiju čin **narednika-potkivača**, ako su bili vrijedni. Poslije daljih 5 godina postaju **mladim majstorima-potkivačima** a poslije daljih 6 **starijim majstorima-potkivačima**. Kao takvi oni su **neukazna** lica.

Svaki u ovu školu primljeni mladić dužan je, da po svršenom školovanju služi vojsku najmanje **dvaputa** onoliko vremena koliko je proveo u školi. Za vrijeme školovanja dobiva od države sve što je potrebno za život i školovanje i pored toga još platu.

b) Za **prijem** u ovu školu može se prijaviti svako lice iz **gradanstva** ili koje služi u vojsci, ako ispunjava slijedeće **uslove**:

1. da je naš državljanin,
2. da je zdrav i razvijen, što će se utvrditi prilikom komisijskog pregleda u školi,
3. da nije mlađi od 18, ni stariji od 23 godine,
4. da je svršio najmanje 4 razreda osnovne škole i zna dobro čitati i pisati,
5. da je dobrog vladanja,
6. da je neoženjen,
7. da je kao kalfa (naučnik) ili šegrt (pomoćnik) obavljao najmanje dvije godine kovački ili potkivački zanat, da mu dakle iskivanje željeza nije novost, što ima dokazati uvjerenjem majstora, kod kojeg (kojih) je radio. Ovo uvjerenje mora biti potvrđeno po nadležnoj gradskoj vlasti (obrotnoj komori ili opštinskoj),
8. da ima pismenu, svojeručno pisanu dozvolu svojih roditelja (staratelja) za stupanje u ovu školu, koja dozvola mora biti potvrđena po opštinskoj vlasti (primjer ovakove dozvole vidi u prilogu 15),

9. da dađe pismenu, svojeručno pisanu izjavu, potvrđenu po vlasti, da će po svršetku škole služiti u vojsci najmanje dvaputa onoliko vremena, koliko je proveo u školi kao njezin pitomac.

c) **Molbe za prijem** — sastavljene u svemu u duhu tačke 52, podnaša molitelj, ako je iz **gradanstva** upravniku vojno-potkivačke škole u Beogradu, ako je iz **vojske** svom pretpostavljenome. U pogledu dokaza, koje se priznaju, vidi tačku 53 pod c).

d) U pogledu upućivanja u školu, liječničkog pregleda i definitivnog pregleda važi sve ono isto, kao kod vojno-sanitetske škole (tačka 58).

61. Vojno-muzička škola u Vršcu (Banatu).

a) **Zadatak** je ove škole da spremi za vojsku vojnički izobražene **muzičare**.

Školovanje traje tri godine i počima obično u novembru.

Mladići, koji se primaju u školu, postaju »muzičkim pripravnici«, One, koji svrše drugu školsku godinu s odličnim uspjehom, unapređuje se prema njihovom znanju u odgovarajuću »klasu« (ima ih 7 običnih i 3 vještačkih) muzičara. Ovi se mogu i osloboditi od daljeg školovanja u muzičkoj školi te ih odmah rasporediti u koju vojnu muziku, što s ostalim biva tek nakon svršetka treće školske godine.

Stupanjem u školu prima pitomac na se obvezu, da će po svršenoj školi služiti najmanje 6 godina u vojsci. Vrijeme, provedeno u školi, muzičkom se pripravniku ne računa u vrijeme odsluženog obveznog roka, jer za vrijeme školovanja nije vojnik. On svoj rok tek kasnije odslužuje i to u vojnoj muzici počev od svoje 18. godine. A da bude i vojnički izobražen, on odslužuje prva tri mjeseca svog roka u kojem pješadijskom puku.

b) **Za prijem** u ovu školu mogu moliti oni mladići, koji odgovaraju slijedećim uvjetima:

1. da su naši državljani,
2. da nisu mlađi od 12, ni stariji od 16 godina,
3. da su svršili najmanje 4 razreda osnovne škole,
4. da su dobrog vladanja,
5. da imaju pismenu, svojeručno pisanu i po vlasti potvrđenu dozvolu svojih roditelja (staratelja), da mogu stupiti u vojno-muzičku školu (primjer ovakove dozvole vidi u primjeru 15),
6. da imaju pismenu, svojeručno pisanu obvezu roditelja (staratelja), potvrđenu po opštinskoj vlasti, da će oni naknaditi školi svaku štetu, koju bi pitomac učinio za vrijeme školovanja, te sve materijalne izdatke, koje je škola imala oko izdržavanja pitomca u slučaju, ako bi ga se otpustilo iz škole zbog slabog vladanja,
7. da podnese svoju pismenu, svojeručno pisanu i po roditeljima (staratelju) odobrenu izjavu, da će po svršenoj muzičkoj školi služiti vojsku najmanje 6 godina.

c) Kandidat **podnaša** svoju u svemu u duhu tačke 52 pisanu a sa dokazima u smislu tačke 53 pod c) snabdjevenu **molbu** ličn o ka-

pelniku najbliže mu vojne muzike. Kapelnik ga ispita ima li glazbenog (muzikalnog) sluha, a ako nađe, da ga ima, upućuje ga trupnom ljekaru da ga pregleda s obzirom na zdravlje. Ako je kandidat pronaden sposobnim i zdravim, šalje kapelnik molbu sa svim dokumentima upravniku vojno-muzičke škole a kandidat sam se upućuje kući, dok ne dobije poziva od spomenutog upravnika, da se uputi u Vršac radi ponovnog ljekarskog pregleda i ocjenjenja njegove sposobnosti. Sposobni kandidat se prima a nesposobni vraća se kući.

U pogledu upućivanja u školu i eventualno natrag i t. d. važi tačka 52.

62. Vojno-zanatlijska škola u Kragujevcu.

a) **Zadatak** je ove škole, da sprema potrebne radenike i **zanatlije-majstore** kako za vojne potrebe tako i za građanske.

Školovanje traje šest godina: tri u šegrtskom (naučničkom) tečaju i tri u kalfenskom (pomoćnikovom) tečaju.

U školi se **uče teoretski** ovi predmeti: srpsko-hrvatski jezik, historija Srba, Hrvata i Slovenaca, geografija, fizika, kemija, tehnologija, opis motora, geometrijsko crtanje, stručno crtanje, prostoručno crtanje, ekonomija, knjigovodstvo, jedan strani jezik, vjeronauka, pisanje, gimnastika i neobvezno muzika.

U **radionicima** pak izučavaju se slijedeći **zanati**: mašinsko-bravarski, kovačko-bravarski, kovački, strugarski, puškarski, sabljarsko-nožarski, instrumentalski, livački, graverski, stolarski, modelnostolarski, kolarski, građevinsko-zidarski, sedlarski i bojadisaoski (farbarski).

Po svršetku drugog tečaja dobivaju apsolvenci **majstorski diplom** onog zanata, koji su izučili. Pored toga apsolvenci ove škole imaju pravo na **dački rok** sa svim pravima daka (vidi tačku 14 a i 20 pod B).

Školovanje nesamo da je potpuno besplatno, neg pitomci škole primaju od države još i novčanu pripomoć, da bi mogli sebe izdržavati, jer pitomci ne primaju od države stan, hranu, odjelo i t. d. kako to primaju pitomci svih ostalih škola. Ova pripomoć različita je za svaku godinu, te iznosi sada za pitomce 1. godine po 13 Din. dnevno, za one druge godine 15 Din. i t. d. uvijek više.

b) Kandidati, koji žele polaziti ovu školu, treba da odgovaraju slijedećim uvjetima:

1. da su naši državljani,
2. da nisu mlađi od 12, ni stariji od 15 godina,
3. da su zdravi, što će se utvrditi, kad stupaju u školu,
4. da su svršili 4 razreda osnovne škole sa najmanje vrlo dobrim uspjehom ili uspješno koju klasu srednje škole,
5. da su dobrog vladanja,
6. oni, koji ne odlaze neposredno iz škole: da dokažu uvjerenjem svoje općinske vlasti, čime su se bavili od dana, kad su napustili školovanje do dana prijave,

Školovanje ne samo da je potpuno besplatno, nego pitomci škole primaju od države još i novčanu pripomoć, da bi mogli sebe izdržati, inženjerski, vazduhoplovni, pekarski, bolničarski, marveno-bolničarski, potkivački, muzički. No narednici-vodnici, koji pripadaju za karijeru, služba, koja je dotičnome zvanje, kao n. pr. drugome povišuje,

žavni trošak (u Vojnoj gimnaziji, koja će skoro biti osnovana), ako se obvežu, da će iza toga stupiti u nižu školu Vojne Akademije.

7. da dokažu, koga sve imaju od članova u svojoj porodici i zadruzi, a ako su im roditelji umrli, da navedu, od čega su umrli,

8. da podnesu uvjerenje nadležne finansijske uprave o imovnom stanju njihovom, odn. roditeljevim,

9. da imaju svojeručno napisano odobrenje svojih roditelja, potvrđeno po nadležnoj policijskoj ili općinskoj vlasti, da mogu stupiti u vojno-zanatlijsku školu, i

10. da u svojoj svojeručno pisanoj molbi za prijem izjave, da će se pokoravati svim školskim propisima.

c) **Molbu treba podnijeti** upravniku Vojno-zanatlijske škole. U pogledu sastavljanja iste i t. d. važi u svemu tačka 52, ond. 53 pod c).

d) Kandidat, koji se prijavio odn. molio za prijem, ima na dan, koji je određen u konkursu, predstati upravniku škole radi komisijsko-liječničkog **pregleda** i polaganja **prijemnog ispita**.

Putovanje na pregled, izdržavanje za vrijeme dok se ne riješi, da li će biti primljen, pada potpuno na trošak kandidata isto tako i povratak kući, ako ne bude primljen za pitomca.

Prijemni ispit polaže se iz srpsko-hrvatskog ili slovenačkog jezika, iz historije i geografije naše kraljevine i iz računanja odn. matematike.

Prijemom u školu nije skopčana **nikakva** obveza služenja u vojsci.

SEDMI ODSJEK.

PODOFICIRSKA SLUŽBA U STALNOM KADRU I U REZERVU.

63. Kakvih podoficira ima u vojsci i mornarici?

Osim čina podnarednika, koji se izuzetno može dobiti za vrijeme služenja kadrovske roka, dobivaju podoficirske činove samo oni, koji služe vojsku i mornaricu preko po zakonu obveznog roka i koji su s uspjehom svršili koju od škola, navedenih u tački 51.

Podoficirski činovi u vojsci jesu ovi:

podnarednik, narednik i narednik-vodnik, sa dodatkom roda oružja ili struke, kojoj pripadaju n. pr. pješadijski, konjički, artiljerijski, inženjerski, vasduhoplovni, pekarski, bolničarski, morveno-bolničarski, potkivački, muzički. No narednici-vodnici, koj pripadaju vazduhoplovstvu imaju namjesto spomenutog naziva naziv: **vođa 1., 2. ili 3. klase**.

U mornarici podoficirski su činovi ovi:

mornarički podnarednik, mornarički narednik, mornarički vođa 1., 2. ili 3. klase, svi sa dodatkom naziva grane, kojoj pripadaju. N. pr. artiljerijski, torpedni, minerski, hidroavijatičarski, telegrafski, signalni, profozni, strojarski, električarski, bolničarski.

64. Kakove prednosti daje služenje kao podoficir?

Služenje kao podoficir u vojsci i mornarici je u glavnom služba za karijeru, služba, koja je dofitičnome cvanje, kao n. pr. drugome činovničko.

Prednosti su: da ima osnovnu platu, koja se svake treće godine povisuje,

položajnu platu prema činu, kojeg je stekao,

stanarinu,

dodatak na porodicu,

da poslije 15 godina podoficirske službe ima pravo da dobije koju ukaznu ili neukaznu službu u ili van vojske (vidi tačku 76),

ako ispunjava uslove, da može i ranije dobiti ovakovu službu, pa čak i postati oficirom ili činovnikom (vidi tačk. 75),

da ima pravo, na ličnu, a u slučaju njegove smrti ima njegova porodica pravo na porodičnu penziju (vidi tačku 68), i

da ima olakšice u pogledu izobrazbe svoje djece. Ako su naime dobri daci, oni se školuju do uključivo 6. razreda gimnazije na državni trošak (u Vojnoj gimnaziji, koja će skoro biti osnovana),

ako se obvežu, da će iza toga stupiti u nižu školu Vojne Akademije.

65. Koje dužnosti i obveze ima podoficir?

Osim opštih dužnosti, koje ima svaki, koji aktivno služi vojsku ili mornaricu, i koje su osnovane na vojnim zakonima i propisima, mora se podoficir, koji želi da služi kao »aktivni« u vojsci ili mornarici, **obvezati**, da će izvjestan broj godina služiti u istoj. (Ovo se ali ne odnosi na ono vrijeme, koje je bez obzira na svoju volju dužan služiti u kadru preko svog kadrovskog roka kao naknada državi za školovanje u kojoj vojnoj školi (vidi tačku 52). Ova ponovna obveza glasi uvijek na **dvije godine**. Za vrijeme ove obveze podoficir ne može istupiti iz vojske, ali vojna uprava ima pravo, da ga kad god otpusti, ako bi bio štetan po ugled vojske. Svaki podoficir, koji želi svoje služenje u vojsci produžiti, mora to naročito moliti, i to najmanje mjesec dana ranije, nego mu tekući rok istekne. Tko toga ne učini, smatra se, da ne želi više ostati u vojsci (mornarici) i taj se bezuslovno otpusti, čim mu isteče rok (vidi tačku 69 i 71).

66. Kako se postane podoficijerom? Unapređenje.

Aktivnim podoficijerom može postati:

a) onaj, koji je stupio u stalni kadar kao redov-rekrut na odsluženje svog obveznog kadrovskog roka. Ovakav dobiće, ako je valjan poslije 6-mjesečne službe čin **kaplara** a poslije 12-mjesečne kaplarske službe čin **podnarednika**.

b) rezervni podoficir, koji moli za prevod u aktivu (vidi tačku 71), i

c) ona, koji je svršio koju od vojnih škola (vidi tačku 51). Pitomci ovih škola dobivaju **podnarednički čin** ili već za vrijeme školovanja ili pak prilikom izlaza iz istih, već prema propisima dotične škole (vidi tačke 53 do 60).

Čin **narednika** dobiva onaj, koji je najmanje tri godine služio u podnaredničkom činu i položio propisani ispit.

Čin **narednika-vodnika (vode 3. klase)** u vojsci dobiva onaj, koji je najmanje 8 godina uspješno proslužio u naredničkom činu.

Čin **mornaričkog vode 3. klase** pak dobiva onaj mornarički narednik, koji je u tom činu proslužio najmanje 6 godina i uspješno svršio jedan od postojećih stručnih kurseva. Poslije daljne tri godine dotičnik može postati **mornaričkim vodem 2. kl.**, a pošto je proveo najmanje tri godine u tom činu, on dobiva čin: **mornaričkog vode 1. klase**.

Rokovi služenja u jednom od gornjih činova, kako u vojsci tako u mornarici, **kraći** su samo:

za pitomce vojnih škola (vidi topogledno tačke 53 do 60),

za đake, koji služe svoj rok (ovi dobivaju naime činove po uspješnosti u školi i to **kaplarski** poslije 3, **podnarednički** poslije 6 mjeseci službe a **narednički**, čim su položili ispit za rezervnog oficira),

za leteće osoblje u vazduhoplovstvu, za koje je rok služenja u pojedinim činovima samo pola od gore navedenog vremena, i

za mornaričke podnarednike, narednike i vode 3. klase, koji pripadaju strojarskoj ili električarskoj grani, ili pripadaju letećem osoblju hidroavijatičarske grane. Za sve ove je rok služenja u pojedinim činovima samo pola gore navedenog vremena.

67. Koje i kakve ukazne i neukazne službe može dobiti podoficir?

a) Svaki podoficir, koji je navršio **15 godina neprekidne podoficirske službe**, ima pravo, da moli, da mu se dade koja ukazna ili neukazna služba u vojsci ili u građanskoj državnoj službi i to prema njegovoj sposobnosti.

Ovakovi podoficiri biće najprije upućeni na jednogodišnju spremu (pokusnu službu) kao privremeni službenici, tokom koje su godine dužni da polažu ispite za prelaz u stalnu službu. Za ovo vrijeme zadržava podoficir sve svoje normalne podoficirske prinadležnosti. Podoficir, koji je svršio pripremu s uspjehom, prevodi se za činovnika građanskog reda i to, ako ima 15 do 17 godina podoficirske službe u 3. stepen III. kategorije, ako ima više godina, u 4. stepen III. kategorije.

Podoficiri pak, koji žele dobiti koje ukazno zvanje u vojsci, raspoređuju se po raznim štabovima a poslije jednogodišnje spreme dobivaju, ako su se pokazali sposobnim, zvanje »vojnog pisara« najmlađe klase.

Podoficir pak, koji jednogodišnju pripremu (pokusnu službu) nije svršio s uspjehom, vraća se u svoju komandu i nema prava, da pripremu ponovi. On služi dalje kao podoficir.

b) Podoficir može ako ispunjava potrebne uslove i prije navršenih 15 godina podoficirske službe dobiti ukazno ili neukazno zvanje u vojsci i to:

oficirski čin, vidi topogledno tačku 75,

zvanje ljekarskog ili veterinarskog pomoćnika ili tehničkog poslovođe (vidi tačku 81), i

zvanje državnog majstora, vidi tačku 82.

68. Lična i porodična podoficirska penzija.

a) Pravo na ličnu penziju stiče onaj podoficir, koji je služio u podoficirskom činu ukupno najmanje 15 godina. Sa 15 godina službe iznosi lična penzija 60% cjelokupne osnovne i položajne plate redovne stanarine, koju tada uživa. Za svaku daljnju godinu službe više, penzija se povećava za 2% tako, da penzija podoficira iznosi poslije odsluženja 35 godina podoficirske službe 100% ili njegovu punu platu i stanarinu.

Podoficiru pak, koji postane nesposobnim za daljnju službu bez svoje krivice a vršeći vojnu službu (n. pr. prilikom kojeg vježbanja, u potjeri i t. d.), povećava se penzija na taj način, što mu se računaju u penziju 10 godina više, nego je stvarno služio kao podoficir.

Pravo na ličnu penziju gubi podoficir: gubitkom čina i ako napusti službu bez odobrenja svojih pretpostavljenih (u ovom slučaju ima da nosi i posljedice iz tačke 5, jer se smatra bjeguncem).

b) Pravo na **porodičnu penziju stiče** podoficir jednako kad i pravo na ličnu. Ona iznosi za jednog člana porodice 50%, za dva 65%, za tri 75% a za 4 ili više članova 85% od iznosa njegove lične penzije, odn. ako još nije penzioniran, od one penzije, koju bi dobio u času svoje smrti. Ako je ali umro uslijed povrijede u službi, onda se i tu računa, kao da je služio 10 godina više, te se i porodična penzija izračuna prema tome.

Pravo na porodičnu penziju **gubi** podoficir gubitkom čina i samovoljnim napuštanjem vojske (bjegstvom iz vojske).

69. Može li podoficir stupiti iz vojske odn. biti otpušten?

Podoficir **može stupiti iz vojske (mornarice)** samo:

a) ako je odslužio rok, na koji se obvezao, bilo to jer je bio u kojoj vojnoj školi, ili je molio, da može ostati u vojsci na kojem ponovnom roku (vidi tačku 65), i

b) ako dobije poslije 15 godišnje neprekidne podoficirske službe i izdržane pripreme koje ukazno ili neukazno zvanje van vojske.

Podoficir, koji **izgubi čin**, ne otpušta se iz kadra sve dotle, dok nije odslužio roka, na koji se je obvezao. Do tog vremena ima da služi kao redov u istoj ili kojoj drugoj jedinici.

Podoficir **može biti otpušten iz vojske (mornarice)**, odn. **biće uvijek otpušten:**

a) ako pravodobno ne moli, da može ostati u vojsci na ponovnom roku. U ovom slučaju otpušta ga se po isteku roka, na koji se bio obvezao (vidi tačku 65),

b) ako se svojim krivnjom onesposobio za vojnu službu i

c) ako služi u vojsci preko onog vremena, koje je dužan služiti kao naknada za školovanja u kojoj vojnoj školi, a vladanja je takvog, da je u toku jedne godine dobio ukupno 40 ili više dana disciplinskog ili sudskog zatvora. U ovom slučaju otpušta ga se odmah po izdržavanju posljedne kazne.

Otpušteni podoficir nema prava na ličnu penziju.

70. Uloga rezervnog podoficira i opšte odredbe.

Glavni zadatak rezervnog podoficira je pojačanje aktivnog podoficirskog korpusa u mobilno i ratno doba.

Podoficirski činovi u rezervi su isti kao u aktivni, samo sa dodatkom »rezervni«.

Rezervnim podoficirima mogu postati: podoficir iz kadra, koji je u podoficirskom činu izašao iz kadra ili obveznik, koga se unapredi u podoficirski čin.

Uslovi za unapređenje u pojedine podoficirske činove isti su, kao i za unapređenje u razne podoficirske činove u stalnom kadru s tom razlikom, da se propisani ispiti mogu zamijeniti revnim i uspješnim vršenjem službe za vrijeme vježbe ili rata. (Glede pozivanja na vježbe i raspoređivanja o mobilizaciji vidi treći odsjek.)

71. Prelaz rezervnog podoficira u aktivu.

Rezervnog podoficira može se prevesti u aktivu, i to čina, kojega ima u rezervi, ako za to moli, te

a) ako ranije nije bio aktivni podoficir, nego je postao podoficrom tek u rezervi, pod uvjetom, da nije stariji od 25 godina ako je podnarednik, odnosno da nije stariji od 28 godina, ako je rezervni narednik,

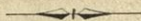
b) ako je pak dotičnik ranije bio aktivni podoficir, onda može biti preveden u aktivu samo onda, ako

1. nije više od 2 godine bio van vojske,

2. nije stariji od 30 godina, i

3. ako je prijezlasak iz kadra imao preporučivu ocjenu.

Molbu podnaša takav molioac svojoj nadležnoj vojnoj okružnoj komandi sa svim dokazalima, da ispuni tražene uslove (u pogledu njihovog sadržaja i t. d. važi po duhu sve ono, što je izloženo u tački 79 pod b).

OSMI ODSJEK.

OFICIRSKA SLUŽBA U AKTIVI I REZERVU.

72. Oficirski činovi u vojsci i mornarici.

Oficira ima u vojsci i mornarici u glavnom tri grupe: nižih, viših i generalitet (admiralitet).

Činovi **nižih** oficira su:

u vojsci: potporučnik,	u mornar.: poručnik korvete,
poručnik,	poručnik fregate,
kapetan II. klase, i	poruč. voj. broda II. kl.
kapetan I. klase.	„ „ „ I. kl.

Činovi **viših** oficira su:

u vojsci: major,	u mornar.: kapetan korvete,
potpukovnik, i	kapetan fregate, i
pukovnik.	kapetan bojnog broda.

a **generalski (admiralski)** su:

u vojsci: brigadni general,	u mornar.: kontraadmiral,
divizijski general,	viceadmiral, i
armijski general, i	admiral.
vojvoda.	

Ali oficiri struka u mornarici nose iste nazive kao i oficiri iz vojske; oni ne nose dakle n. pr. naziv kapetan korvete, već major.

Kod nižih i viših oficira nazivu čina dodata je još oznaka roda oružja ili struke, kojoj dotični oficir pripada n. pr.

pješadijski, konjički, artiljerijski, inženjerski, vazduhoplovni, ako je iz jednog od rodova oružja ili

generalštabni, intendantski, sudski, apotekarski, sanitetski, veterinarski, artiljerijsko-tehnički, inženjersko-tehnički, geodetski, administrativni i t. d. ako pripada kojoj struci.

Vojni sveštenici, kapelnici i t. d. nisu oficiri, već pripadaju grupi »vojnih činovnika«. Vidi topogledno u devetom odsjeku.

73. Koje prednosti daje oficirsko zvanje?

Ne obazirući se na to, da je oficirsko zvanje gotovo na cijelom svijetu, a tako i kod nas, jedno od najprvih; nadalje na moralne prednosti, koje ima oficir svagdje u društvu kao i to, da je čast postati i biti oficir, iznijeću ovdje samo materijalne pristojbe oficira, da bi svaki, koji se želi posvetiti tom zvanju, vidio, da je i u tom pogledu oficir najbolje nagraden. Njegove pristojbe naime jesu:

osnovna plata, koja se svake tri godine automatično povećava,
 položajna plata, koja je određena prema činu,
 stanarina, koja je određena prema mjestu stanovanja i godi-
 nama službe,

• dodatak na poslugu, na odjelo i konja,

• pristojba u drvu od 27 kubnih metara godišnjih,

• pravo na unapređenje do čina armijskog generala, ako ispu-
 njava uvjete za slijedeće činove,

• pravo na ličnu i porodičnu penziju,

• pravo na vožnju željeznicom i lađama uz pola cijene i t. d.

Zvanje oficira pored toga je **stalno**, te nitko ne može **izgubiti**
 čina i s njime skopčanih prava, osim sudskom presudom.

Unapređenje u slijedeće činove biva redom i na upražnjena
 mjesta, naravno, ako dotičnik ispunjava sve uslove, koje se traže.
 Osim opštih uvjeta (sposobnost za slijedeći čin) spada u ove uvjete,
 da je dotičnik u pojedinim činovima odslužio predviđeni minimalni
 broj godina, a to je: u činu kapetana I. i II. kl. po tri, a u svim osta-
 lim po 4 godine, a za čin majora još, da je položio propisani ispit za
 taj čin.

74. Koje dužnosti i obveze ima oficir?

Osim opštih, vojnim zakonima i propisima predviđenih duž-
 nosti, skopčanih sa vojnom službom uopšte, onaj, koji se posvećuje
 oficirskom staležu, prima na sebe **obvezu**, da će **trajno služiti** voj-
 sku (mornaricu) dotle, dok bude sposoban za vojnu službu, odnosno
 dok ne navrši 35 godina aktivne službe (računajući pri tome ratne
 dvostruko) ili dok ne navrši 60. godinu života. Nu, ako bi želio
 prije tog vremena istupiti iz vojske, njemu se ostavka na vojnu
 službu može uvažiti, ali time izgubi svako pravo na koju eventualno
 već stečenu penziju. Prema tome oficir se neobvezuje, kao n. pr.
 podoficiri samo na izvjestan broj godina službe, već na trajno
 služenje, dok je sposoban. Zato se on — i ako je međutim izašao
 iz aktive — sve dotle raspoređuje u ratno doba na vojne dužnosti,
 dok je sposoban, pa makar je i prešao 55. godinu starosti.

75. Kako se postane oficir?

Oficir može postati i to:

a) **aktivnim potporučnikom u vojsci:**

1. svršeni pitomac Vojne Akademije (vidi tačku 53),

2. svršeni pitomac koje škole u inozemstvu, koja je ravna na-
 šoj nižoj školi Vojne Akademije, ako je dotičnik naš državljanin
 i ako se u toku prve godine po svršetku spomenute škole javi za
 prijem u našu vojsku,

3. narednik ili narednik-vodnik (vođa vazduhoplovstva), koji je:
 u činu narednika (ili ukupno sa višim) proveo najmanje 4 go-
 dine,

strogim izborom svog oficirskog kora ocijenjen, da zaslužuje, da bude pušten da položi ispit za oficira i

koji je teoretski i praktični ispit za oficira položio,

4. rezervni narednik i rezervni potporučnik, kojemu je oficirski kor dao ocjenu, da zaslužuje biti pušten na ispit za aktivnog oficira, koji je potom izdržao dvomjesečnu vojnu vježbu, te prilikom ove pokazao da ima sposobnosti za aktivnog oficira i koji je poslije toga položio ispit za aktivnog oficira.

Za sve prednje kandidate daljnji je uslov, da su još mladi od 30 godina.

Ispitni programi različiti su prema rodu oružja, odn. struke za koju se kandidat javlja. Ispiti su teoretski i praktični i polažu se uvijek pred naročito sastavljenim komisijama. Upućivanje na ispite ide uvijek na trošak dotičnog kandidata.

b) Za prijem u zvanje **stručnog oficira** (sanitetskog, apotekarskog, veterinarskog, sudskog ili tehničkog) važe naročiti propisi. Oni se primaju u vojsku s činom **poručnika**.

c) **Poručnikom korvete** može postati:

1. svršeni pitomac Pomorske Vojne Akademije (vidi tačku 54),
2. svršeni pitomac koje škole u inozemstvu, ravne prednjoj Akademiji i to pod istim uslovima kao gore pod a) 2.,

3. državljanin naše kraljevine, koji svrši pripremnu školu pomorskog oficira i potom položi ispit po programu Pomorske Vojne Akademije.

d) **Stručnim potporučnikom ratne mornarice** može postati:

Mornarički narednik ili voda koje pomorske grane, koji je u ovim činovima proveo najmanje 4 godine, i bio je od tog vremena najmanje 2 godine ukrcan na jedinicama ili vršio dužnosti vode, koji nadalje nije oženjen, strogim izborom pomorskih oficira ocijenjen, da zaslužuje da pristupi ispitu te ako taj ispit i polaže.

76. Zvanje rezervnog oficira.

Glavni **zadatak** rezervnog oficira je pojačanje aktivnog oficirskog kora u mobilno i ratno doba. Zato se i traže od rezervnog oficira ne samo potrebna vojna znanja, već i ne **moralne osobine**, bez kojih niko ne može biti oficir. Ali zato se daju rezervnom oficiru, kad je na službi u vojsci, ista prava i prinadležnosti kao i aktivnom oficiru, pak i — bez obzira na to, da li služi u vojsci ili ne — daje mu se pravo na **unapređenje** do pukovničkog čina, čim ispuni za to predviđene uslove, a koji su isti oni, kao oni za aktivnog oficira. Jedina je razlika, što su ispitni programi nešto lakši.

Osim opštih dužnosti i obveza, kojima su podvrgnuti svi obveznici vojske i mornarice, prima dotični postavljanjem za rezervnog oficira na sebe još i slijedeće **obveze**:

a) da služi vojsku ili mornaricu u mobilno i ratno doba i preko svoje 55. godine starosti, naravno ako još bude sposoban, i

b) da će se uvijek tako vladati, kako to dolikuje oficirskom zvanju.

(Glede obveze držanja jahaćeg konja sa priborom, ako je tko konjički oficir, vidi tačku 40.)

Priprema rezervnog oficira biva za vrijeme služenja **đačkog roka** i to ili u kojoj školi za rezervne oficire (sad ih ima jednu za pješad. i artilj. u Sarajevu i jednu za konj. u Subotici), ili u inženjerskoj đlačkoj četi ili pak u kojoj jedinici, a poslije položenog ispita za rezervnog oficira prilikom pojedinih **vojnih vježbi**, na koje se rezervne oficire shodno tačke 24 i 25 pozivaju.

77. Tko može postati rezervnim oficirom?

a) **Rezervnim oficirom u trupi** može postati:

1. oficir u penziji i ostavci, ako nije bio stavljen u penziju uslijed tjelesne nesposobnosti, ili izlazio iz vojske kao štetan po ugled oficirskog zvanja, ili

2. dak-narednik, koji je uspješno svršio koju školu za rezervne oficire ili koji je položio propisani ispit za čin rezervnog potporučnika,

3. rezervni narednik (narednik-vodnik), koji ispunjava slijedeće uvjete:

da za dvije posljednje godine ima preporučive ocjene,

da za ovo vrijeme nije bio sudski kažnjen,

da je strogim izborom oficirskog kora ocjenjen, da mu se može odobriti pristup k ispitu za rezervnog oficira, te ako je na poslijetku taj ispit i s uspjehom položio.

b) **Rezervnim oficirom sudske, sanitetske, veterinarske ili apotekarske struke** može postati onaj naš državljanin, koji ima spremu za to, ma da i nije dak-narednik, nego je samo odslužio svoj obvezni kadrovski rok, te kad položi ispit za dotičnu struku i inače odgovara uslovima pod a) 3.

c) **Rezervnim oficirom administrativne grane intendantske struke** mogu postati oni naši državljanin, koji imaju sposobnost za nju, ako imaju prava na đlački rok ali nisu potpuno sposobni za trupnu službu. Ovakovog se mladića premješta poslije rekrutne obuke u kurs »za rezervnog administrativnog potporučnika ekonomske grane«, koji traje 6 mjeseci. Po svršetku kursa ima da položi propisni ispit. Onaj, koji ga propisno položi, dobiva čin rezervnog administrativnog narednika-đlaka ekonomske struke. U narednoj godini takav ima da izdrži dvomjesečnu vojnu vježbu, i ako ju uspješno svršši, biće u idućoj godini promaknut u čin »administrativnog potporučnika intendantske struke«. Onaj pak, koji nije napred spomenutog 6-mjesečnog kursa uspješno svršio, odn. nije položio ispita, ima da doslužuje svoj kadrovski rok (14 mjeseci) u činu, koji tada ima.

d) **Rezervnim pomorskim oficirom u ratnoj mornarici** pak može postati:

1. oficir u penziji ili ostavci, pod istim uvjetima kao u vojsci,

2. dak-nautičar, čina mornaričkog vode, koji je po odsluženju kadrovskog roka položio ispit rezervnog poručnika korvete, ako

ima patent poručnika duge plovidbe i ako u toku dvomjesečne vježbe uspješno vrši dužnost mornaričkog vode.

78. Kad se može nekoga razriješiti zvanja rezervnog oficira?

Rezervnog oficira se razriješava (uvijek kraljevskim ukazom) zvanja »rezervnog oficira«:

- a) kad postane nesposobnim, što se mora utvrditi ljekarsko-komisijski;
- b) kad dobije koje duhovno zvanje (vidi napomenu 14 pod a);
- c) kad za to moli, a molba mu se može uvažiti;
- d) kad po svom vladanju, ponašanju i zanimanju krnji ugled oficira i vojske.

Rezervni oficir, koji bude razriješen tog zvanja, postaje običnim obveznikom sa svim dužnostima i obvezama istoga.

79. Put i način, da se dobije čin rezervnog oficira ili da se dobije unapređenje.

a) **Đak-narednik**, koji ispunjava uslove za rezervnog potporučnika (vidi tačku 77) ima da podnese o tome izvještaj svojoj nadležnoj vojnoj okružnoj komandi u kojemu će navesti: kada je položio ispit rezervnog oficira, odn. kada je svršio školu za rezervne oficire i istovremeno moliti, da ga se unapredi. Sve ostalo je stvar vojne okružne komande.

b) **Ostali**, koji ranije nisu bili, a žele postati rezervnim oficirom, dostavljaju svoju vlastoručno pisanu molbu komandantu nadležne vojne okružne komande, u kojoj mole dozvolu da mogu položiti ispit za rezervnog potporučnika. U molbi imaju navesti: gdje i u kojoj jedinici su odslužili kadrovski rok, kad su dobili koji podoficirski čin, gdje i kada su izdržali koju vojnu vježbu, koje je njihovo sadanje zanimanje, koje su škole svršili, te da li su za posljednje dvije godine bili sudski kažnjeni, kao i da nisu sada pod sudsom istragom ili pod osuđom. Ovo posljednje dokazuju molitelji uvjerenjem upravne (policijske) vlasti a ostalo drugim valjanim dokazima (vidi tačku 48).

Prikupljanje ostalih podataka — ocjena i mišljenja oficirskog kora — stvar je komandanta vojnog okruga. Na osnovu svih podataka riješeci se da li se kandidatu dozvoljava polaganje ispita, koji se održaju i to teoretski u vremenu od 1. oktobra do 1. aprila, a praktični u vremenu od 1. aprila do kraja augusta. Molbe moraju biti najkasnije do 1. septembra kod nadležne vojne okružne komande. U pogledu sastavljanja molbe, forme, taksiranja i t. d. važi po duhu sve ono, što je rečeno za molbe u tački 52.

c) **Rezervni oficir**, koji ispunjava uslove za slijedeći čin a želi biti unapreden, dužan je da barem mjesec dana ranije nego stekne pravo na promaknuće, izvijesti o tome svoju nadležnu vojnu okružnu komandu i da moli za ovo unapređenje. U molbi treba po duhu sve ono navesti, što je rečeno u ovoj tački pod b).

DEVETI ODSJEK.

OSOBLJE GRAĐANSKOG REDA U VOJSCI I MORNARICI.

80. Opšte odredbe.

Osoblja građanskog reda ima u vojsci i mornarici dvojakog: **ukaznog i neukaznog.**

U **ukazno** osoblje računaju se: vojni činovnici i činovnici građanskog reda,

u **neukazno**: državni majstori, zanatlije, zvaničnici i služitelji.

Vojni činovnici su: kapelnici, sveštenici, vojni kontrolori, sanitetski, apotekarski i veterinarski pomoćnici, vojni pisari i tehnički poslovođe mornarice i vazduhoplovstva.

Za sve ovo osoblje važe u glavnom propisi zakona o činovnicima građanskog reda, ali svi ovi, dok su na službi u vojsci i mornarici podpadaju pod vojne zakone i propise.

81. Vojni činovnici:

a) Kapelnici.

U njih ima 4 niže i 3 više klase a naziv im je »niži kapelnik IV. kl.« (odgovara činu potporučnika) i t. d.,

»viši kapelnik II. kl.« (odgovara činu potpukovnika) i t. d.

Nižim kapelnikom IV. kl. može postati svršeni đak konzervatorija ili koje ravne muzičke škole, koji je prethodno odslužio svoj zakonski kadrovski rok. — Izuzetno može se nekoga primiti u vojsku i u činu kapelnika III. klase, ali samo onda, ako pored svih napred navedenih škola još ima ispit zrelosti ili višu školsku spremu.

b) Sveštenici.

Njih ima od sviju u našoj kraljevini priznatih vjeroispovijesti (vidi napomenu 14 pod c) a činovi su:

niži vojni sveštenik IV., III., II. i I. klase i

viši vojni sveštenik III., II. i I. klase. Činovi odgovaraju oficirskim činovima od potporučnika do pukovnika.

Za postavljenje za vojnog duhovnika (sveštenika) važi naročita uredba.

Oni se unapreduju u naredne činove pod istim uslovima kao i oficiri i upotrebljavaju se kao referenti kod viših komanda, u bolnicama i t. d. za vršenje vjerske službe u vojsci i mornarici.

Ljekarskim pomoćnikom može postati:

Njihov zadatak izražen je već u samom njihovom nazivu.

Ljakarskim pomoćnikom može postati:

1. lice, koje je svršilo vojno-sanitetsku školu (vidi tačku 58), odslužilo najmanje četira godine u činu bolničarskog narednika, položi propisani ispit, a i u ostalom odgovara uslovima moralne naravi za zvanje vojnog činovnika.

2. apsolvirani medicinar, koji odgovara moralnim uslovima.

Apotekarskim pomoćnikom može postati apotekarski pomoćnik iz gradanstva, koji je položio ispit »terocinium« i odgovara moralnim uslovima za zvanje vojnog činovnika.

Veterinarskim pomoćnikom može postati svršeni pitomac vojno-veterinarske škole (vidi tačku 85), koji je odslužio najmanje 4 godine u činu marveno-bolničarskog narednika, ako položi propisani ispit i odgovara moralnim uslovima.

Ljekarskih, apotekarskih i veterinarskih pomoćnika ima 4 niže i 1 viša klasa (V.—I. klasa), koje odgovaraju oficirskim činovima od potporučnika do majora. Za unapređenje iz IV. u III. klasu (ravno kapetanskom činu II. kl.) i iz II. u I. klasu imaju i prethodno položiti propisani ispit.

d) Tehnički poslovođe.

Njihov je zadatak u **vazduhoplovstvu**: izvršivanje pomoćnih poslova oko konstruisanja, izrade i opravljanja cjelokupnog vazduhoplovnog materijala, a u **mornarici** pored toga još i vršenje tehničkih i administrativnih radova, te poslova u raznim radionicama ratne mornarice.

Za tehničke poslovođe u vazduhoplovstvu postavljaju se:

1. svršeni pitomci vojnih, mornarskih i građanskih tehničkih škola, koji su po svršetku ovih škola služili najmanje 5 godina kao državni majstori ili nadzornici u arsenalima ili zavodima i položili propisani ispit, i

2. podoficiri vazduhoplovstva, koji su poslije 5-godišnje podoficirske službe položili propisani ispit.

Za tehničke poslovođe u mornarici mogu se postaviti:

1. svršeni daci koje više obrtne ili srednje tehničke škole sa ispitom zrelosti, koji su odslužili svoj obvezni kadrovski rok i položili propisani ispit,

2. arsenalski majstori i podoficiri vojno-zanatlijske grane a čina vođe, koji su služili u činu majstora ili vođe najmanje 3 godine i položili propisani ispit,

3. majstori i lica iz gradanstva, koja imaju potrebnu spremu i polaže propisani ispit. Ovi se primaju samo kao privremeni poslovođe. Poslije godinu dana imaju položiti propisani ispit i tek onda postaju definitivnim ukaznim činovnicima. Tehničkih poslovođa ima četiri klase, a najniža je IV. (ravna činu potporučnika).

82. Državni majstori, zvaničnici, službenici.

Državni majstori-zanatlje upotrebljavaju se u fabrikama, zavodima, arsenalima i radionicama te i u trupama (puškari, bravari, potkivači, sedlari).

Zvaničnici upotrebljavaju se u raznim komandama i ustanovama kao tehnički dijurnisti, daktilografi, prepisači i crtači.

Za njihovo postavljanje važe naročiti propisi prema zadatku i struci, za koju budu postavljeni.

DESETI ODSJEK.

ŽANDARMERIJA I GRANIČNA TRUPA.

83. Opšte odredbe.

I ako potpuno vojno organizovane i sastavljene iz oficira, podoficira, kaplara i redova ipak u izvjesnom smislu ni žandarmerija ni granična trupa nisu u svakom pogledu identične s vojskom stalnog kadra. Zato je i njihova organizacija regulisana zasebnim zakonima.

U žandarmeriju i graničnu trupu **uzimaju se samo ljudi**, koji su odslužili svoj obvezni kadrovski rok i koji **naročito mole** za prijem u žandarmeriju odn. u graničnu trupu. Samo u slučaju, da se ne prijavi dovoljan broj za službu u ovim dijelovima vojske, određuju se oficiri, podoficiri i vojnici iz kadra na službu u iste, te tamo odslužuju svoje rokove.

Zadatak žandarmerije je u prvom redu održanje javnog reda u zemlji. Zato je žandarmerija u pogledu vršenja ove službe potčinjena upravnim vlastima, a ne vojnim;

zadatak granične trupe pak je čuvanje naših državnih granica na ugroženim frontama (n. pr. granice Južne Srbije) od upada komita i kačaka, te ujedno i sprječavanje kriomčarenja. Zato stoji granična trupa ne samo pod vojnim vlastima, već i pod financijskim.

Služenje u žandarmeriji i graničnoj trupi je životno zvanje, a jer je njihova služba nerazmjerno teža od one u vojsci i mornarici, nadalje jer je skopčana sa većim naporima, pa i s opasnošću za život, to su naravno i prinadležnosti veće, a s time u skladu i penzije, naročito ako bi koji od žandara ili graničara stradao za vrijeme vršenja svoje službe.

84. Žandarmerija.

Žandarmerija sastoji se iz oficira, podoficira, kaplara i redova istih činova, kao u vojsci, ali s dodatkom »žandarmerijski«.

(Žandarmeriji su pridodani potrebni oficiri admin. struka. ovi ne nose naziv »žandarmerijski«.)

a) **Žandarmerijskim oficikom** može postati:

1. aktivni oficir, koji je svršio niži ili viši kurs vojne akademije;
2. rezervni oficir, i
2. neoženjen žandarmerijski narednik, koji je položio propisani ispit za čin žandarmerijskog potporučnika.

Uslovi kandidata pod 1. i 2. su još:

da su u činu potporučnika ili poručnika, i

da su za trupnu službu u miru i ratu potpuno sposobni, a za rezervnog oficira još: da je svršio najmanje 6 razreda srednje škole i da nije stariji od 30 godina.

Svaki od kandidata pod 1. i 2., koji se javi za prelaz u žandarmeriju ima u njoj najprije služiti godinu dana radi pripreme, te ako nakon toga položi propisani ispit, prevodi ga se definitivno u žandarmeriju. Svaki od kandidata ima za vrijeme trajanja pripreme pravo da moli, da ga se vrati u trupu, odn. da ga se razriješi, ako je rezervni oficir.

b) **Ostali stručni oficiri su administrativni** i popunjavaju se:

1. od rezervnih oficira — potporučnika i poručnika — koji su svršili koju trgovačku akademiju i iza toga intendantsku školu u vojsci i

2. od aktivnih žandarmerijskih narednika, koji su svršili žandarmerijsku podoficirsku školu, imaju najmanje 8 godina neprekidne žandarmerijske službe i koji su izdržali s uspjehom jednogodišnju pripremu kod koje intendature.

Unapređenje, prinadležnosti, penzije i t. d., sve je to sasvim jednako, kao kod oficira vojske, ali žandarmerijski oficir ima još i dodatak na žandarmerijsku struku, čija visina ovisi od broja godina, koje dotičnik neprekidno služi u žandarmeriji.

c) Za **žandarma** mogu se **primiti lica**, koja odgovaraju slijedećim **uvjetima**:

1. da su naši državljani;

2. da su odslužili svoj obvezni kadrovski rok. Kao dokaz tome služi vojna isprava;

3. da nisu stariji od 35 godina;

4. da su tjelesno i duševno potpuno zdravi, što će se ustanoviti, kad se budu lično predstavili;

5. da znaju čitati i pisati;

6. da su besprikornog vladanja u prošlosti;

7. da daju svojeručno pisanu, po građanskoj vlasti potvrđenu izjavu, da će najmanje tri godine služiti u žandarmeriji;

8. da u svojoj molbi izričito izjave, da će ta no služiti, kuda budu određeni;

9. da nisu oženjeni.

Oženjeni primaju se samo kao »privremeni žandarmi« ali i to samo onda, ako su iz građanstva i nemaju više od tri člana porodice. Privremenog žandarma može se uvijek otpustiti iz službe, čim ga se više ne treba.

d) **Lica iz vojske**, koja žele postati žandarmima, podnašaju svoje molbe svom prvopretpostavljenome.

Lica iz građanstva, koja žele postati žandarmima podnašaju svoju vlastoručno pisanu molbu za prijem komandiru najbliže žandarmerijske čete sa svim potrebnim dokumentima i dokazima, kojima dokazuju, da ispunjavaju tražene uslove.

U pogledu **sastavljanja molbe i t. d.** vidi tačku 52, u pogledu dokaza tačku 48.

Svaki primljeni kandidat najprije je »**pripremni**« žandarm, a poslije godinu dana postaje »**stalnim**« žandarmom.

Poslije 18-mjesečne ukupne vježbe kao pripremni i stalni žandarm može dobiti čin **žandarmerijskog kaplara**. Onaj koji je svršio žandarmerijsku podoficirsku školu i bio najmanje godinu dana u kaplarskom činu, postaje **žandarmerijskim podnarednikom**, poslije dvije godine može postati **žandarmerijskim narednikom II. kl.** a poslije daljnjih 5 godina i ako položi propisani ispit: **žandarmerijskim narednikom I. kl.**

(Kaplari i podoficiri, koji prelaze u žandarmeriju iz vojske, zadržavaju čin, koji imaju, ali samo kao »titularni«.)

e) Žandarm, može **iz žandarmerije istupiti**:

1. kad odsluži rok na koji se obvezao;
2. kad postane nesposobnim za žandarmerijsku službu i
3. kad postane jedinim hraniteljem nejake ili nemoćne svoje zadruge,

a **otpušta se** iz žandarmerije onoga:

1. koji je štetan po disciplini i službi;
2. koji bude suđen radi zločina ili prestupa i
3. kaplar ili podoficir, koji izgubi čin.

(Privremeni žandarm otpušta se, kad ga se više ne treba.)

Napomena. Kako u vojsci, tako mora i u žandarmeriji svaki podoficir, kaplar ili žandarm uvijek prije isteka roka, na koji se obvezao, moliti, da može i dalje ostati u žandarmeriji i to najmanje 1—2 mjeseca ranije.

Prvi rok, na koji se žandarm obvezuje u svojoj molbi za prijem u žandarmeriji iznosi 3 godine, a kad moli za daljnji ostanak mora se svaki put obvezati, da će još godinu dana služiti u žandarmeriji.

Stalni žandarm, kaplar ili podoficir, koji je ranije istupio iz žandarmerije, može se **opet u istu vratiti**, ako za to moli u roku od 3 mjeseca poslije izlaza iz žandarmerije, ako se za to vrijeme nije oženio i ako ga za ponovni prijem preporučuje komanda, u kojoj je prije izlaska služio.

f) **Prinadležnosti** žandarmerijskih žandarma, kaplara i podoficira znatno su veće od jednakih lica u vojsci.

Lična penzija i porodična penzija regulisana je zakonom.

Pravo na ličnu penziju stiže žandarm već poslije 10 godina aktivne službe, kad ova iznosi 40% njegovih prinadležnosti; za svaku daljnju godinu službe penzija je 3% veća, tako da već sa 30 godina službe dobiva penziju ravnu punoj plati sa dodatkom.

Žandarm, koji bude penzioniran, ima pravo zahtjevati, da mu se penzija zamijeni pripomoću jednom za svagda, ali samo onda, ako na to pristane njegova žena odn. ako ima djece, nadležni starateljski sud. — Veličine ove pripomoći određuje se za svaki slučaj napose.

g) Porodična je penzija dvojaka: udovička i dodatak za izdržavanje djece.

Udova ima pravo na penziju samo u ovim slučajevima:

1. ako je stupila u brak za vrijeme aktivne službe muža u žandarmeriji ili prije toga;
 2. ako u vrijeme stupanja u brak muž nije bio stariji od 55 godina;
 3. ako je vjenčanje obavljeno najmanje tri mjeseca prije muževlje smrti (izuzev slučaja smrti pri vršenju službe) i
 4. ako je u vrijeme muževlje smrti s njime zajedno živila u braku.
- Penzija ne može manja biti od polovine lične penzije muževe. U slučaju pak da muž pogine za vrijeme vršenja žandarmerijske službe, penzija se povisuje za 50%.

U ime **izdržavanja djece** umrlog žandarma daje se udovi (materu, maćehi djece) za svako dijete $\frac{1}{3}$ iznosa udovičke penzije, ali ukupno s udovičkom penzijom najviše toliko, koliko je iznosila posljednja plata sa dodatkom umrloga.

Pravo na dodatak za izdržavanje djece **prestaje**: kad dijete navrši 16. godinu, ako stupi u brak, oda se nemoralnom životu, umre ili napokon čim je djetetu osigurano održavanje na koji drugi način (a to je: ako samo zarađuje barem Din. 600.— godišnje ili ako bude smješteno u takav zavod, u kojemu ima sve besplatno, ako bi stupilo u koji samostan ili ako stupi u koji posao a poslodavac je preuzeo na sebe brigu za izdržavanje djeteta).

Samo izuzetno može se pravo na taj dodatak produljiti i preko navršene 16. godine a to onda ako je dijete bolesno ili uopšte nesposobno za rad ili ako je dijete na školovanju i prolazi s vrlo dobrim uspjehom. Za ovakovo produljenje prava na dodatak treba naravno zasebno moliti. — Nu ovo produljenje u potonjem slučaju nikako ne može biti preko 24. godine djeteta.

85. Granična trupa.

a) Granična trupa sastoji se od oficira, podoficira, kaplara i redova, koji se dobrovoljno jave za tu službu a odslužili su svoj kadrovski obvezni rok.

Oficiri su ili **aktivni**, privremeno dodijeljeni graničnoj trupi, ili **rezervni**, koji mole za prijem u istu i obvežu se da će barem tri godine služiti u graničnoj trupi. — Naravno da ovakovi oficiri moraju biti potpuno zdravi. Ostatak u graničnoj trupi može se onim rezervnim oficirima odobriti, koji za to naročito mole i obvežu se na ponovni rok. Prvi ovakav ponovni rok iznosi 2, drugi 5, treći 4, četvrti 6 a peti 5 godina.

Sve ovo važi i za one, koji se primaju u graničnu trupu kao podoficiri, kaplari i redovi. — A za takove primaju se oni, koji odgovaraju slijedećim **uvjetima**:

1. da su naši državljani;
2. da su odslužili svoj obvezni rok u kadru (dokaz vojna isprava);
3. da su zdravi i sposobni, što se ustanovljuje prilikom ljekarskog pregleda kod nadležne vojne okružne komande;

4. da su dobra vladanja i ponašanja (naročito da nisu skloni pijanstvu, da nisu bili suđeni i da nisu pod policijskim nadzorom);

5. da su po mogućnosti pismeni i

6. da im je 22—35 godina ili, ako su prije bili graničari ili u financijskoj straži ili dobrovoljci u ratovima 1912.—1918., da nisu stariji od 45 godina;

7. da u molbi za prijem izrično izjave: »da pristaju na sve uslove po uredbi o graničnoj trupi i da će odslužiti najmanje tri godine, i to u onim mjestima i jedinicama, gdje to zahtijeva službena potreba«.

b) Onaj, koji ispunjava gornje uslove i želi, da bude primljen u graničnu trupu, podnaša svoju molbu **lično** komandantu najbližieg vojnog okruga. Tu će molitelja najprije ljekarski pregledati, da li je sposoban za službu u graničnoj trupi i ako bude pronaden »sposobnim«, upućuje se ga na državni trošak komandantu granične trupe u Skoplje, gdje se prima, ako zaista ispunjava sve uslove.

Kandidati **primaju** se onim činom, kojega su imali prilikom otpusta iz kadra, bez obzira na to, jesu li eventualno u rezervi dobili koji viši čin.

c) Primljeni graničar potpada pod sve vojne zakone i propise i polaže naročitu zakletvu. Osim plate prima još dodatak na graničnu trupu, koji se svakim daljnjim rokom povećava, te odjelo, obuču, ogrijev, stan za sebe i dodatak na porodicu. Ali hranu od države ne prima, nego mu je stavljeno na volju, na koji će se način hraniti.

Graničar nema prava na nikakvu **penziju** ali ima pravo na zakske nagrade ako mu uspije da koga uhvati pri kriomčarenju.

Unapređenje u slijedeće činove biva kao kod vojske.

Prilog 1.

Primjer molbe, da netko može pristupiti drugoj, a ne nadležnoj
rekrutnoj komisiji.

Franjo M. Lončar¹⁾

1. maja 1924. god.

Biljeg²⁾

Komandantu Vojnog Okruga³⁾

Zagreb.

Rodio sam se 1904. god. u selu , a
zavičajan sam u istom selu, opština , okrajno
poglavarstvo Kamnik, pripadam Vojnom Okrugu Lju-
bljanskom, i trebao bi dakle u ovoj godini predstaviti
se rekrutnoj komisiji spomenutog Vojnog Okruga.

Budući da živim samo od mog ličnog rada a sad
sam zaposlen u Zaprešiću gdje ću biti i za vrijeme
rekrutovanja, te nemam sredstava, da se uputim u svoje
zavičajno mjesto radi rekrutovanja⁴⁾, to molim za odo-
brenje, da mogu pristupiti rekrutnoj komisiji tog Vojnog
Okruga, kad ona bude radila u Zaprešiću.

S poštovanjem

Franjo M. Lončar

radenik u tovarni

Zaprešić, kuća br. 117

kraj Zagreba.

Taksenu marku od Din.
za rješenje prilažem⁵⁾

¹⁾ uvijek kao prvo krsno ime, onda početno slovo očevog imena, onda prezime.

²⁾ prema postojećem zakonu (do kraja 1923. god. Din. 3.—); ne taksirane molbe ne uzimaju se u obzir.

³⁾ ili onog okruga, kod čije rekrutne komisije molilac želi da bude rekrutovan, ili nadležnog.

⁴⁾ ili koji drugi razlog, n. pr. da je tko dak i ne može napustiti nauke, jer su baš u to vrijeme ispiti i sl.

⁵⁾ prema postojećem zakonu o taksama (do kraja 1923. god. Din. 10.—).

Nekoliko primjeraka, koji kadrovski rok kome pripada.

Primj. 1. Porodica sastoji se: otac, ispod 60 godina star, sposoban, rekrut prvenac, brat 18 god. star, zdrav, majka, sestre itd.

Rekrut je prvenac, ali pored živog oca ima još brata u godinama između 17 i 60 god., on nema **pravo na skraćeni rok, već rok će mu biti pun rok (tačka 14 b).**

Primj. 2. Porodica istog sastava kako u primj. 1., samo brat je nesposoban, ili je redovan dak ili još nije u 17. god. starosti.

Rekrutu pripada u tom slučaju shodno tački 14 b) **skraćeni rok**; ali taj rok će mu se povisiti na pun rok, ako bi se brat osposobio ili prestao biti redovnim dakom ili prešao u 17. god. starosti, a **rekrut u to vrijeme još nije odslužio** svoj skraćeni rok (tačka 16, d).

Primj. 3. ista porodica, kako pod 2, ali otac »nesposoban za rad i privredu«. Rekrut je u tom slučaju jedini sposobni muškarac između 17 i 60 godina starosti i prema tome »hranioc«.

Ako porodica plaća neposredni porez od 20 ili manje dinara, rekrut će biti **osloboden** (vidi tačku 15 c), ili će mu se **odložiti** nastup kadrovske službe dok mladi brat ne navrší 17. g. života, i služiće onda **skraćeni rok** kao prvenac.

Primj. 4. Porodica istog sastava, kao pod 3, ali rekrut imao je starijeg brata, koji je ranije bio na rekrutovanju, ali je međutim umro (bez obzira koji je rok služio).

Rekrut nije prvenac, biće ali **osloboden**, ako je porez manji od 20 dinara a nema mladeg brata, koje navršuje 17. god. života u ono vrijeme, dok rekrut ne navršuje svojih 25 godina. Inače **pun rok.**

Primj. 5. Zadruga: djed 75 god., otac 50 god. sposoban, stric 48 god. sposoban, zadrugar 30 god., sposoban, služio je pun rok, zadrugar 28 god., sposoban, služio pun rok, brat 24 god., dak, rekrut, majka, tetka, sestre i t. d.

Rekrut je 4. po redu, ali pošto se daci prema napomeni 25. ne računaju u zadrugare, to je rekrut treći po redu, a pošto su već odslužena dva puna roka on će služiti shodno tački 14 pod c) **skraćeni rok** Ako pak brat **ne bi bio dak, već nesposoban i nije služio,** onda **pun rok.**

Prilog 3.

Molba, da se sinu-redovu, rekrutovanom na pun rok, taj rok skрати, pošto ima po tački 14 b) sada pravo na to.

Biljeg od
3 Din.

(dobro
naljepiti)

Biljeg od
10 Din.
za rješenje.

Janko M. Janković
15. jula 1924. god.
u Ilidži.

Komandantu Sarajevskog Vojnog Okruga¹⁾

Moj najstariji sin Milenko J. Janković, rođen 1903. god. i zavičajan u selu Ilidže, srez i okrug Sarajevski, rekrutovan je 1923. god. na pun rok za pješadiju i upućen je 1. marta ove god. na odsluženje roka u 19. pješad. puk u Kragujevcu, u kojemu sada i služi kao redov 9. čete.

*Kako mi je međutim umro drugi moj sin po rođenju, Marko, rođen 1906. god. a sada u familiji osim mene i sina Milenka nema nijednog muškog člana starijeg od 17 godina²⁾, to molim da se na osnovu čl. 50 pod a) 2., mom sinu Milenku prizna skraćen rok od 9 mjeseci, na koji rok on sada ima pravo kao prvenac³⁾.
Uvjerenje o smrti sina Marka prilažem.
Prilozi: 13 dinara biljega i uvjerenje.*

Ponizan

Janko M. Jovanović
zemljoradnik iz s. Ilidže
kuća br. 107.

¹⁾ uvijek i jedino poslati nadležnoj Vojnoj okružnoj komandi (vidi napomena 5).

²⁾ vidi tačku 14 pod b) — ranije na prvenački rok nije imao prava, jer je bio u familiji još jedanmuški član stariji od 17 godina.

³⁾ dokaz o tome u ovom slučaju nije potreban priključiti jer su svi podaci o združnom i porodičnom stanju rekruta unijeti u »rekrutnom spisku«. Tojega komandant Vojnog Okruga ima.

Obrazac: Molba da se pun rok skрати, pošto su 2 prethodna brata služili pun rok (tačka 14 c).

Biljeg od
3 Din.

(dobro
prilijepljen)

Biljeg od
10 Din.
za riješenje.

Komandantu Tuzlanskog Vojnog Okruga¹⁾

Moj sin Milan P. Milanović, zavičajan u selu _____, opštini _____, srez Zvornik, okrug Tuzlanski, rođen je 1903. god. a rekrutovan je 30. juna ove god, od rekrutne komisije tog Vojnog Okruga na pun rok službe zato, što tada nisam mogao dokazati, da su prethodna dva brata služila pun rok u kadru.

Kako sam ove dokaze međutim pribavio, to ih prilažem i to:

a) vojnu ispravu sina Aleksandra, rođenog 1901. god. a

b) za sina Petra, rođenog 1899. god. uvjerenje²⁾, da je služio pun rok.

Na osnovu ovih dokaza molim da se mom sinu Milanu odredi „skraćen rok“, na kojega ima po zakonu pravo.

Prilog: 13 dinara u biljezima, vojna isprava i uvjerenje²⁾

Ponizan

Pavle s. Milanović

iz sela _____ opštine _____

sreza Zvorničkog.

10. jula 1923. god.

u _____

¹⁾ uvijek nadležnoj Vojnoj okružnoj komandi.

²⁾ obrazac ovakog uvjerenja vidi u prilogu 13, uvjerenje shodno tački 48.

**Molba da se prizna »oslobodenje od kadrovske roka« i vojnik
odpusti iz kadra.**

Biljeg od
3 Din.

(dobro
prilijepiti)

Biljeg od
10 Din.
za rješenje

*Antonija udova Lončarević
20. jula 1923.*

u

Komandantu Vojnog Okruga u Rumi¹⁾

Moj jedini sin Milan A. Lončarević, rođen 1902. god. i zavičajan u selu opštine županije Sremske, rekrutovan je u 1922. god. kao prvenac na skraćen rok. U kadar je upućen 5. maja ove god. i to u 21. pješ. puk. u Skoplju, gdje sada i služi kao redov 5. čete.

Kako mi je međutim umro moj suprug, što dokazujem priloženim uvjerenjem²⁾ opštinskog ureda o tome, to sada nema u porodici nijednog muškog člana preko 17 god. starosti, koji bi mogao izdržati mene i moju nejaku djecu. Pošto dalje plaćam neposrednog godišnjeg poreza manje od 20 Din., što dokazujem uvjerenjem Rumske finansijske uprave²⁾, to molim, da se mojem sinu Milanu prizna pravo na oslobodenje od služenja kadrovske roka kao jedinom hraniocu svoje udove matere i nejake braće i sestre i da se čim prije otpusti svojoj kući.

Prilog: 13 dinara biljega i dva uvjerenja.

Ponizna

*Antonija udova A. Lončarević
iz sela kuća br. 17.*

Sremske županije.

¹⁾ uvijek poslati nadležnoj Vojnoj okružnoj komandi (vidi napomena 5).

²⁾ uvjerenja treba molbi priključiti.

Jedan mladić podnese molbu, da može već sada (u svojoj 19. god. star.) služiti kadar (vidi tačku 20 a).

Biljeg od
3 Din.

Biljeg od
10 Din.
za riješenje

Halid M. Atiković
15. maja 1923. god.
u Jablanici.

Komandantu Vojnog Okruga Mostarskog¹⁾

Rodio sam se 1904. god. a zavičajan sam u selu
, opštine , sreza Jablaničkog, okruga
Mostarskog i prema tome sam u mojoj 19 god. starosti.
Kao dokaz mojih godina prilažem „krštenicu“.

Kako, imam želju, da već u ovoj godini stupim u
kadar radi odsluženja roka (ako je dak:²⁾ dačkog roka),
a moji roditelji su mi dali svoj pristanak za to, što
dokazujem priključenom, uredovno potvrđenom izjavom
istih, to molim, da se mogu predstaviti toj komandi ili
rekrutnoj komisiji radi ocjene moje fizičke sposobnosti,
te molim dalje, da budem upućen na službu u kadar,
ako budem pronađen sposobnim. Izjavljujem, da pri-
stajem da odslužim pun rok. (Ili daci: pravo na dački
rok dokazujem priloženom svjcdodžbom, iz koje se vidi,
da sam svršio gimnaziju u Mostaru još 1922. god.)

Prilozi: 13 dinara u taksenim markama, krštenica
(ili drugi dokaz godina starosti) izjava roditelja i (ako
je dak: svjedodžba o svršenoj gimnaziji).

S poštovanjem

Halid M. Atinović

iz sela , opštine, sada živeći
u Jablanici, ulica br. 7.

¹⁾ uvijek nadležnoj Vojnoj okružnoj komandi (vidi napomena 5).

²⁾ samo ako ima pravo na dački rok (vidi tačka 14 pod a).

³⁾ izjava mora biti od suda ili od kojeg notara (bilježnika) potvrđena (vidi prilog 15).

Obrazac molbe jednog sposobnog daka za odlaganje nastupa kadrovske službe.

Biljeg od
3 Din.

(dobro
prilijepiti)

Biljeg od
10 Din.
za riješenje
(samo na je-
dnom kraju
prilijepiti).

Franc I. Lončarević

25. juna 1923. god.

u

Komandantu Sarajevskog Vojnog Okruga¹⁾

*Moli da mu
se odloži
služba u
kadru.*

Na osnovu zakona o ustrojstvu vojske i mornarice, molim da mi se odloži nastup službe u kadru do završenja mog školovanja a to do 1926.²⁾ god.

Rodio sam se 1903. god. u Ljubljani, zavičajan sam u opštini , pol. srez Fojnica pol. okrug Sarajevski a rekrutovan sam od strane rekrutne komisije tog okruga 25. juna 1923. god. kao sposoban.

Redovni dak sam pravnog fakulteta Beogradskog Univerziteta.

Prilog: uverenje ovog fakulteta i 13 dinara u biljegama.

Ponizan

Franc I. Lončarević³⁾

student prava

Sarajevo, Kralja Petra 5.

¹⁾ uvijek komandantu nadležnog vojnog okruga i to i onda ako se molba lično preda predsjedniku rekrutne komisije.

²⁾ odlaganje može biti najdalje do one godine, u kojoj molilac navršuje 27. godinu starosti.

³⁾ tačni naslov (adres), da bi se znalo, kuda treba poslati »riješene molbe«.

Mołba obveznika, da se oslobodi od vojnih vježbi zbog bolesti.

Biljeg od
3 Din.

Biljeg od
10 Din.
za rješenje
(samo na jed-
nom čošku
prilijepiti.)

Franjo L. Drčgoman

15. maja 1923. god.

u

Komandantu Vojnog Okruga Subotica¹⁾

Primio sam poziv te komande broj 17.566 od 10. maja ove god.²⁾ za vojnu vježbu, koju trebam nastupiti 1. juna ove god.

Kako sam prema priloženom ljekarskom svjedodžbom teško bolestan (ili n. p. tek pre kratko vremena ozdravio od bolesti a sada mi je potrebno duži odmor radi oporavljenja) to molim, da se oslodim od vojne vježbe, na koju sam pozvan.

Prilažem ljekarsku svjedodžbu i 13 dinara u takšenim markama.

S poštovanjem

Franjo L. Dragoman³⁾

obveznik-kaplar

iz sela, sreza

¹⁾ uvijek onoj Vojnoj okružnoj komandi, od koje se dobije pozivaicu.

²⁾ molbu po mogućstvu odmah po prijemu poslati.

³⁾ tačan adres svoj, te navesti i čin, koji dotični ima.

Prilog 9.

Pismena i telegrafska molba za odlaganje nastupa vojne vježbe.

1. Pismena molba.

Taksena
marka od
3 Din.

Taksena
marka od
10 Din.
za rješenje.

Franjo L. Dragoman

15. maja 1923. god.

u

Komandantu Vojnog Okruga Subotica

Pozvan sam pozivom broj 15.476 te komande na 28 dnevnu vojnu vježbu s tim, da se javim 1. juna ove god. kod te komande u Subotici.

Kako imam na dan 3. juna kod kralj. suda jednu važnu raspravu, na koju sam pozvan od tog suda, a što dokažem pozivom tog suda, to molim, da mi se nastup vojne vježbe odloži do 5. juna ove god.

Molim da mi se uz rješenje moje molbe vrati i poziv suda

Prilažem poziv suda i 13 dinara u taksenim markama.

S poštovanjem

Franjo L. Dragoman
knjižar i obveznik-kaplar

u, srez

2. Telegrafska molba.

Depeša

Komandantu Vojnog Okruga Subotica

Molim odložite mi nastup vojne vježbe, na koju sam pozvan pozivom broj jer mi žena iznenada teško oboljela. Ljekarsku svjedodžbu šaljem poštom.

Taksa od 13 dinara plaćena.

Franjo Dragoman
knjižar u

Napomena: Taksu od 13 dinara treba uplatiti na samoj pošti, a pored toga treba na pošti i platiti taksu za odgovor-depešu od najmanje 20 riječi. Telegrafske molbe samo u najhitnijim slučajevima.

Pregled nošenja ratne spreme oficira.

I. na sebi:

Šinjel sa epuletuškama,
 Mekintoš,
 bluza sa epoletuškama,
 okovratnik,
 čakšire,
 šajkača ili šlem,
 grudnjak ili kožuh ili vunena košulja,
 par preubuke (košulja, gaće i čarape),
 par čizama ili cipela sa kožnatim kamašama,
 par mamuza,
 par rukavica,
 značka za raspoznavanje (ispod bluze o vratu),
 džepni časovnik,
 bilježnik sa pisaljkom,
 čuturica za tečnost (preko gornje odjeće na lijevoj strani),
 dvogled, na desnoj strani ili opasan,
 pištaljka na gajtanu o vratu,
 zavoj za rane (u lijevom donjem džepu bluze),
 džepna maramica,
 maska protivu zagušljivih gasova,
 oficirska torba, opasana na lijevoj strani ili na sedlu,
 torba za karte — na desnoj strani.

II. U oficirskoj torbi:

Ratni blok sa pisaljkom i kovertima,
 blok za krokiranje sa busulom,
 zavoj za rane,
 mala ručna apoteka,
 ručni fenjer (lampu) sa svijećom ili električnu,
 pribor za jelo (nož, viljuška, žlica) sa ubrusom,
 mala čašica iz aluminiuma.

III. U oficir. sanduku:

(Sanduk 80/50/40 cm od drveta sa bravom i ključem; ivice i uglovi okovani plehom; sa napisanim imenom vlasnika.)

Bluza (čohana) sa epoletuškama,
 čakšire,
 5 okovratnika,
 grudnjak (kožuh, vunena košulja), ako ne nosi na sebi,
 tri para preobuke (košulje i donje gaće),
 pet pari čarapa ili nogavica,
 par čizama ili cipela,
 par rukavica,
 par kožnatih papuča,
 ešarpa,
 šajkača — ako se nosi šlem,
 pribor za umijanje i brijanje,
 pribor za čišćenje odjela i obuće,
 5 maramica,
 karte, koje se ne nose u torbi za karte.

IV. U denjku.

Šinjel sa epoletuškama, ako nije obučen ili na konju,
 Mekintoš, ako nije obučen ili na sedlu,
 šljem, ako se ne nosi ili ako nije na desnoj bisagi,
 posteljne stvari (2 pokrivača, prazna slamnjača, jastuk),
 4 šatorska krila sa priborom.
 (Denjak se uvija u omotač iz materije, koja ne propusti vodu, na omotaču se napiše ime vlasnika.)

(Ovakav način nošenja nije propisan, ali se pokazao kao dobar. Naravno, da će oficir na konju i koješta moći metnuti u bisage.)

Molba mladića, da mu se odloži rekrutovanje (vidi napomenu 47).

Taksena
marka od
3 Din.

Taksena
marka od
10 Din.
za rješenje.

Dušan S. Franković
đak univerziteta
1. aprila 1923. god.

Komandantu Vojnog Okruga Skopljanskog¹⁾

Roden sam 15. septembra 1903. god. u Skoplju i prema tome sam dužan, da se u ovoj godini prvi put predstavim rekrutnoj komisiji tog okruga, a 'u vrijeme od 10.—16. juna ove god.²⁾ kad će ova raditi u Skoplju.

Pošto moram baš u to vrijeme položiti ispite na univerzitetu u Beogradu, čiji sam redovni dak, to molim da mogu rekrutovanja radi pristupiti namjesto rekrutnoj komisiji svojoj Vojnoj okružnoj komandi i to u vrijeme između 1.—15. maja ili između 1. i 15. jula ove god., kad ću inače biti u Skoplju.

Prilažem uvjerenje, da sam dak univerziteta i da imam u označeno vrijeme položiti ispite, i 13 dinara u taksenim markama.

S poštovanjem

Dušan S. Franković³⁾

đak univerziteta

sada u Zagrebu, Ilica broj 155/III.

¹⁾ uvijek nadležnoj.

²⁾ ako je već objavljeno, kad će se vršiti, inače bez datuma.

³⁾ tačna adresa.

Obrazac: Uverenje, da je zadrugar (brat) mladića, odslužio pun rok
(vidi tačka).

Uvjerjenje

Mi dole potpisani građani uvjeravamo svaku nadležnu vlast, a naročito vojnu, da je Milan K. Popović iz Jovanovca, srez i okrug Kragujevački, zadrugar (rodeni brat) rekruta Nikole K. Popovića iz istog sela, služio u stalnom kadru pun rok u pješadiji. U kadar je Milan K. Popović stupio 1. maja 1910. god. i to u 1. četi 1. bataljona 11. pešad. puka u Kragujevcu, a iz kadra je izašao 31. oktobra 1911. god., i prema tome je odslužio pun rok.

Ovo znamo zato, što smo zajedno u kadar stupili i iz kadra izašli.

Za istinitost gornjih navoda jamčimo moralno i materijalno, a možemo se i zakleti.

Izdavaoci uvjerenja:

1. Živojin C. Simić, zemljoradnik,
 2. Milan K. Pantić, obučar,
 3. Marko M. Jovanović, zemljorad.
- svi iz sela Jovanovca.

1. juna 1923. god.
u Jovanovcu
srez i okrug Kragujevački.

Štambilj opštine Jovanovci

broj 138
1. juna 1923. god.

Da su ovom opštinskom uredu lično poznati kao punopravni građani opštine Živojin C. Simić, Milan K. Pantić i Marko M. Jovanović, koji su prednje uvjerenje izdali Nikoli K. Popoviću iz sela Jovanovca, i za istinost njihovog iskaza, da je Milan K. Popović odslužio pun rok službe u kadru, tvrdi i jamči ovaj ured sa svoje strane.

Opštinski delovoda
N. N.

Predsjednik opštine:
Milan N. Pavlović

Žig
opštinski

Članovi opštinskog ureda.
Nik. M. Raketić
Jevr. S. Sokotović

Žig sreske (kotarske) vlasti.

Istinitost potpisa i pečata gornje
opštine uvjerava.

Broj 7685
5. juna 1923. god.

načelnik (predsjednik)
N. N.

Sprema i pribor konja, mazgi, volova i vozova.

1. U **konjski pribor** jahaćeg ili teglećeg ili tovarnog konja (mazgi, magareta računa se:
 - kod jahaćeg konja: kožnati oglavnik sa vojkom, kod ostalih ular sa vojkom;
 - onda kod sviju:
 - vreću za kg zobi (vosa) i zobnicu;
 - čebe (pokrovac, deka),
 - furažni konopčić, i
 - kefa za timarenje, češaljka i džeba (t. j. vunena krpa za čišćenje metalnih dijelova) i
 - kesu za kov sa 4 podkova i 32 klinca.
2. U **jahaći pribor** računa se:
 - propisano sedlo sa 2 stremenska remena (užengijska kajiša),
 - 2 stremena (užengije) i
 - sa danji mkolanom,
 - grudni remen (kajiš) i gornji kožnati kolan,
 - 2 kožnate bisage,
 - 3 remena za kabanicu (terkijska kajiša),
 - uzda, oglav, vojke (dizgine), žvale, lančić za žvale (čampara i kukice).
3. U **spremu teglećeg konja** računa se:
 - uzda sa kožnatim vojkama (dizginom),
 - kožnati ham sa napršnjakom i paldumom,
 - 2 kožnate ili kudeljne štange,
 - kožnati ili kudeljni ustukač ili 2 rukavična remena,
 - bič i kostreni kolan.
4. U **spremu tovarnog grla** računa se:
 - samar, koji treba da pristaje na konja i da je dobro postavljen, tako da grla ne žulje, sa kudeljnim kuskunom, napršnjakom i kolanom,
 - 2 konopca za tovar, dužine 3—4 metra,
 - 2 prazne, kostružne vreće sa zatvorima, koje mogu primiti 40 do 50 kg težine,
 - soara i motka za tovarenje.
5. U **spremu teglećeg vola** računa se:
 - i to **volovski pribor**: isto ono kao pod 1. u konjski pribor, samo drugi kov i to:
 - 20 volovskih ploča za potkivanje sa 60 klinaca a
 - u volovsku tegleću spremu isto kao pod 3. za teglećeg konja.
6. U **spremu komorskih kola** računa se:
 - 6 vreća za tovarenje, svaka za po 50—60 kg,
 - 2 konopca po 8—10 metara dugačka,
 - 2 kutije sa kolomazom za mjesec dana,
 - limenu (plehanu) kofu ili vedro za pojenje stoke,
 - 1 sjekira,
 - 1 fenjer.

Primjer odobrenja, da sin stupi u koju vojnu školu (vidi tačke 53 i slijedeće).

biljeg od
Din.

Dozvola (ili Odobrenje)

*kojom ja niže potpisani Matija S. Sokolović, opštinski
ljekar u opštini, sreza
dozvoljavam svome sinu (štićeniku) Matiji M. Sokolo-
viću, 17 godina starom, stupanje u „nižu školu vojne
akademije“ a po svršenoj školi služenje u kadru u
smislu zakonskih propisa, to je dva puta onoliko vre-
mena, koliko bi moj sin proveo u školi.*

..... dne 15. jula 1915. god.

Matija S. Sokolović
opštinski ljekar u

potpis opštinske ili policijske
vlasti.

Primjer molbe mladića za prijem u Vojnu Akademiju (ka tački 53 pod c).

Taksena
marka od
Din.

Matija M. Sokolović
12. augusta 1923. god.
u

Komandantu Vojne Akademije u Beogradu

Na osnovu konkursa, objavljenog u službenom vojnom listu broj od ove god.,¹⁾ molim, da budem primljen kao pitomac 1. godine niže škole Vojne Akademije.

Državljanin sam naše Kraljevine, što dokazujem priloženim domovinskim listom; rodio sam se u godini, što dokazujem priloženom krštenicom, svršio sam 7 razreda gimnazije u i dobrog sam vladanja, što dokazujem priloženom školskom svjedodžbom.

Odobrenje mojih roditelja da mogu stupiti u Vojnu Akademiju prilažem²⁾ i isto tako i ljekarsku svjedodžbu o mojem zdravstvenom stanju³⁾.

Izjavljujem na posljetku da pristajem na sve posljedice predviđene zakonom⁴⁾ o ustrojstvu Vojne Akademije za slučaj, da budem u nju primljen za pitomca.

5 priloga.

Matija M. Sokolović
svršeni dak 7 razr. drž. gimnazije u
ulica broj
srez kolar

¹⁾ konkurs se objavljuje svake godine u služb. voj. listu, obično nekoliko puta u maju, junu i julu.

²⁾ primjer vidi prilog 15.

³⁾ po obrascu u svakogodišnjem konkursu.

⁴⁾ posljedice vidi tačka 52.

Knjige, koje se svakome preporučuju:

<i>Drag. Dinić: „Prvi put kroz Albaniju“</i>	<i>Din. 5—</i>
<i>„Pešadiski potsetnik“</i>	<i>20—</i>
<i>Ant. Petrincić: „Lepo vladanje u društvu“</i>	<i>15—</i>
<i>Svet. Gjukić: „Komandant na terenu“</i>	<i>5—</i>
<i>„Vojni glasnik“, vojni mjesečni časopis, godišnje</i>	<i>48—</i>

*Sve ove knjige (štampane u ćirilici) mogu se poručiti
neposredno kod*

UPRAVE VOJNOG VESNIKA, KRAGUJEVAC.

*Najtačnije informacije, kao i objašnjenja i savjete u svim
pitanjima i granama vojne naravi daje, te posreduje u
svim ovim stvarima uz umjerenu nagradu*

generalštabni potpukovnik u penz.

RUDOLF LUKANC

Sarajevo, Bubina ul. br. 4/III. kat.
